

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
МАЛКЕДЖАР БӨКЕНБАЕВ атындағы АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ**

**ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІНІҢ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ: ШЫНАЙЫЛЫҚ ПЕН
ПЕРСПЕКТИВАЛАР**

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
2024 жылғы 1 қараша*

**ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНСКОЙ
СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦИИ: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

*материалы международной научно-практической конференции
1 ноября 2024 года*

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
МАЛКЕДЖАР БӨКЕНБАЕВ атындағы АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ**

**ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІНІҢ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ: ШЫНАЙЫЛЫҚ ПЕН
ПЕРСПЕКТИВАЛАР**

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
2024 жылғы 1 қараша*

**ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНСКОЙ
СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦИИ: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

*материалы международной научно-практической конференции
1 ноября 2024 года*

Ақтобе – 2024

ӘОЖ (УДК) 342.9
КБЖ (ББК) 67.401
Қ – 18
18 (К-18)

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты

Ғылыми кеңесінің шешімімен ұсынылды
Рекомендовано Ученым советом Актюбинского юридического института
МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева

Жалпы редакциясын басқарған Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты полиция полковнигі **Н.Ж. Мухаметкалиев**.

Под общей редакцией начальника Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева, кандидата юридических наук, полковника полиции Мухаметкалиева Н.Ж.

Редакциялық алқа: з.ғ.д. (профессор) Т.К.Акимжанов (Қазақстан Республикасы), з.ғ.к. Р.Ю.Березнёв (Беларусь Республикасы), п.ғ.к. Л.Е. Власова (Ресей Федерациясының доценті), з.ғ.к. Ф.Ғалым (Қазақстан Республикасы), з.ғ.к. А.К.Ибраева (Қазақстан Республикасы), п.ғ.к. А.Ф. Саттарова (Қазақстан Республикасы), А.А.Алмагамбетова (жауапты хатшы).

Редакционная коллегия: д.ю.н. (профессор) Т.К.Акимжанов (Республика Казахстан), к.ю.н. Р.Ю.Березнёв (Республика Беларусь), к.п.н. Л.Е.Власова (Российская Федерация), к.ю.н., Ф.Ғалым (Республики Казахстан), к.ю.н., А.К.Ибраева (Республика Казахстан), к.п.н. А.Ф.Саттарова (Республика Казахстан), А.А.Алмагамбетова (ответственный секретарь).

Қ18 Қазақстандық полицияның сервистік моделінің инновациялық дамуы: шынайылық пен перспективалар: халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары (2024 жылғы 1 қараша), Ақтөбе: ҚР ІІМ М.Бөкенбаев ат. АЗИ, 2024. – 155 б.// Инновационное развитие казахстанской сервисной модели полиции: реалии и перспективы: материалы научно-практической конференции (1 ноября 2024 года), Ақтөбе: АЮИ МВД РК им. М.Букенбаева, 2024. – 155 с.

ISBN 978-601-384-027-7

Конференция материалдарының жинағына көрнекті ғалымдардың – ғылыми қызметкерлердің, мамандар мен сарапшылардың, ғалымдардың, отандық және шетелдік жоғары оқу орындарының оқытушыларының, мамандардың ғылыми мақалалары кірді. Конференция материалдарында құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша жұмыс тәжірибесін жинақтау және беру; құқық бұзушылықтарды табысты іске асыру жолдарын іздеу; құқық бұзушылықтардың алдын алуды жүзеге асыру әдістемесі мен практикасының проблемалық мәселелерін талқылау және шешу және қоғаммен әріптестікте қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар берілген.

В сборник материалов конференции вошли научные статьи видных ученых – научных работников, специалистов и экспертов, ученых, преподавателей отечественных и зарубежных вузов, специалистов. В материалах конференции даны рекомендации по обобщению и передаче опыта работы по профилактике правонарушений; поиску путей успешной реализации правонарушений; обсуждению и решению проблемных вопросов методики и практики осуществления профилактики правонарушений и обеспечения общественной безопасности в партнерстве с обществом.

ӘОЖ (УДК) 342.9
КБЖ (ББК) 67.401

ISBN 978-601-384-027-7

© Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы АЗИ, 2024

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

АЛҒЫ СӨЗ.....	7-8
АБИЛОВА А.С., ШАМҒАНОВА А.Е.	9-14
ПОЛИЦИЯҒА ҚОҒАМДЫҚ СЕНІМДІ АЗАМАТТАРМЕН ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСҚА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАР.....	
АҚАМЖАНОВ Т.К., БЕКБАУОВА А.А.	15-21
ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУТА УСЛОВНО- ДОСРОЧНОГО ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ НАКАЗАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	
АЛДИЯРОВ Н.Н.	22-26
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСТІН ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
АЛМАГАМБЕТОВА А.А., ДУМОВ Н.А.	27-36
ЖЕРГІЛІКТІ ПОЛИЦЕЙЛЕРДІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛДЕР НЕГІЗІНДЕ ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ.....	
АРАЛБАЕВА М., ИЗТЕЛЕУОВА Н.	37-40
СЕРВИСНАЯ ПОЛИЦИЯ.....	
ARYSTANGALIEVNA Zh.E.	41-45
PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF THE SERVICE MODEL IN THE ACTIVITIES OF DISTRICT POLICE INSPEKTORS.....	
БАРТАЙ Л.Р.	46-49
ҚАЖЕТТІ ҚОРҒАНЫС ШЕГІНЕН ШЫҒУ КЕЗІНДЕ ДЕНСАУЛЫҚҚА АУЫР ЗИЯН КЕЛТІРУ ҚЫЛМЫСЫ ҚҰРАМЫН ТАЛДАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР.....	
БЕРЕЗНЁВ Р.Ю.	50-53
ЗАЩИТА СУБЪЕКТИВНЫХ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ ФИЗИЧЕСКИХ И ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ В КОНТЕКСТЕ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ (ПОЛИЦИИ).....	
БИСЕМБИН Т.Ж., БЕКБАУОВА А.А.	54-57
СЕРВИСТІК ПОЛИЦИЯНЫҢ ҚОҒАМ ҮШІН ТИІМДІЛІГІ.....	
ВЛАСОВА Л.Е.	58-61
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ СФЕРЕ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	
ВОЛОСОВА Н.Ю., САБИТАЕВА А.К.	62-66
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ТРАНСФОРМАЦИЯ ВЗГЛЯДА С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ НУЖД СУДОПРОИЗВОДСТВА.....	
ДЛИМОВ А.А.	67-73
ОСНОВНЫЕ ВИДЫ ПРАВОНАРУШЕНИЙ НА ОБЪЕКТАХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА.....	

ДЕРБЕНОВ З.К.	74-76
ҚЫЛМЫСКЕРДІҢ ЖЕКЕ БАСЫНЫҢ ЖІКТЕЛУІ МЕН ТИПОЛОГИЯСЫ	
КОБДАБАЕВ Д.А.	77-82
ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	
КУДОВБА О.Н.	83-86
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЧАСТКОВОГО УПОЛНОМОЧЕННОГО ПОЛИЦИИ С НАСЕЛЕНИЕМ АДМИНИСТРАТИВНОГО УЧАСТКА - ВАЖНЕЙШЕЕ СРЕДСТВО ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ.....	
МОДЫБАЕВА Р.Б., КӨПБАЙ Ж.	87-90
«СЕРВИСТІК ПОЛИЦИЯ» - ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІК МОДЕЛІНІҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ.....	
НАЙМАНБАЕВ М.Ж.	91-96
СИНТЕТИКАЛЫҚ ЕСІРТКІЛЕРДІҢ АЛДЫН АЛУДЫҢ ӨЗЕКТІ СҰРАҚТАРЫ.....	
НУГУМАНОВ А.Р.	97-100
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ВЕДОМСТВЕННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОВД В СФЕРЕ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ	
НУРЛИН А.К.	101-105
ТҰМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ ЗОМБЫЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС ҚИМЫЛ САЛАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА.....	
ОРЫНБАСАР Д.Ж.	106-108
КРИМИНОГЕНДІК НИЕТТІЛІК ПРОБЛЕМАСЫ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ МІНЕЗ ҚҰЛЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	
ПЕРЕТОЛЧИН А.П.	109-111
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ, КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ.....	
ПОТАНИН К.В.	112-115
О ПРОГРАМНО-ТЕХНИЧЕСКОМ КОМПЛЕКСЕ «Я – ПОЛИЦЕЙСКИЙ» КАК ИННОВАЦИОННОМ ИНСТРУМЕНТЕ РАЗВИТИЯ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦИИ.....	
САГИНБАЕВ М.Ш., ДУЛАТОВА Ш.Е.	116-118
«ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ: ТҮСІНІГІ, ПРИНЦИПТЕРІ ЖӘНЕ ЭЛЕМЕНТТЕРІ».....	
СИДОРОВА Е.З.	119-122
О НЕОБХОДИМОСТИ БОРЬБЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ ПОРНОГРАФИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ.....	
СОЛОВЬЕВ Д.Н.	123-125
К ВОПРОСУ О ПРОФИЛАКТИКЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ	
ТАКЕТОВА К.Б.	126-128

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КӘММЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАР АРАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ ТУРАЛЫ ЗАҢНАМАСЫНЫҢ ЖЕТІЛДІРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	
ТӨЛЕУБАЕВ К.Ж.	129-133
СЕНІП ТАПСЫРЫЛҒАН БӨТЕННІҢ МҮЛКІН ЫСЫРАП ЕТУШІ – ҚЫЛМЫСКЕР ЖЕКЕ ТҮЛҒАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	
УТЕГЕНОВ Ч.К.	134-138
СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ КАЗАХСТАНСКОЙ ПОЛИЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
ФАТКУЛИН И.О., ЕРЛАНҰЛЫ К.	139-143
РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ.....	
ФОМИНА И.А.	144-146
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ПОЛИЦИИ: ВОПРОСЫ ЭТИКИ.....	
ХАСАНОВА В.В.	147-151
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ПАРТНЕРСТВЕ С ОБЩЕСТВОМ.....	
ХИСАМУТДИНОВА А.С.	152-154
БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ КАК ПРИОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ.....	
ЯРОШЕНКО С.А.	
ЛЬГОТА, КАК ЭЛЕМЕНТ СПОСОБА СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ.....	155-159

АЛҒЫ СӨЗ ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

Сәлеметсіздерме, құрметті конференцияға қатысушылар мен қонақтар!

Мы рады приветствовать вас в Актюбинском юридическом институте МВД Республики Казахстан имени Малкеджара Букенбаева в рамках проведения Международной научно-практической конференции «Инновационное развитие казахстанской сервисной модели полиции: реалии и перспективы».

Сегодня в числе участников конференции присутствуют представители ведомственных учебных заведений зарубежных стран – Узбекистана, Кыргызстана, Российской Федерации, Республики Беларусь, представители правоохранительных, судебных органов, а также гражданского общества.

Проведение данного мероприятия связано с широкомасштабными реформами, происходящими в нашей республике, направлено на реализацию поручения Главы государства Касым-Жомарт Кемелевича Токаева по переходу на казахстанскую сервисную модель полиции, а также реализацию концепции обеспечения общественной безопасности в партнерстве с обществом на 2024-2028 годы в сфере профилактики правонарушений.

Угрозы общественной безопасности, выраженные в снижении уровня законности и правопорядка, роста преступности, создают существенные препятствия для стабильного развития государства и подрывают принцип верховенства закона.

Реализация Концепции обеспечения общественной безопасности в партнерстве с обществом направлена на совершенствование правовых основ государства, переход от силовой модели работы полиции к сервисной модели взаимодействия правоохранительных органов с гражданами, построение «человекоцентричной» модели государственного управления – «Люди, прежде всего».

Как известно, основная идея сервисной полиции заключается в том, что все институты общества и граждане оказывают содействие в обеспечении охраны общественного порядка.

Необходимо отметить, что эта задача не одного дня. Мы изучили опыт зарубежных стран, где сервисная модель полиции создавалась десятилетиями. И прежде всего – это изменения полицейской культуры, которая повлияет на уровень доверия граждан.

Необходимо отметить, что в настоящий момент мы на пути к совершенно новым стандартам, работающим на повышение доверия населения к полиции, на то, чтобы граждане чувствовали себя защищенными и находились в условиях максимальной безопасности.

Безусловно, положительный опыт, которым обладает каждое государство или регион в сфере обеспечения правопорядка, должен стать полезным для изучения.

Уверен, что сегодняшняя конференция станет важным шагом в укреплении научно-практического взаимодействия между участниками. Важно максимально использовать наш потенциал для выработки научно-обоснованных рекомендаций и предложений для дальнейшего их использования на законодательном уровне и в практической деятельности.

Желаю всем участникам конференции плодотворных дискуссий, конструктивного диалога и эффективного взаимодействия!

**Начальник Актюбинского
юридического института
Министерства внутренних дел
Республики Казахстан
имени Малкеджара Букенбаева
полковник полиции
Мухаметкалиев Н.Ж.**

ПОЛИЦИЯҒА ҚОҒАМДЫҚ СЕҢІМДІ АЗАМАТТАРМЕН ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСҚА ҮҚПАЛ ЕТЕТІН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАР

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
жалпы заң пәндері кафедрасының аға оқытушысы,
заң ғылымдарының магистрі полиция подполковнигі

А.С. Абилова

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
кәсіби психологиялық даярлық кафедрасының оқытушысы,
заң ғылымдарының магистрі, полиция капитаны

А.Е. Шамғанова

Қазақстанда қауіпсіздікті қамтамасыз етудің сервистік моделін қалыптастыру мемлекет пен қоғамның тікелей өзара іс-қимылына негізделген. Қауіпсіздікті қамтамасыз етудің сервистік моделі оның барлық элементтерінің жұмыс істеуін көздейді. Құқық бұзушылықтың алдын алу олардың қатарына жатады. Қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздіктің жай-күйі көп жағдайда халықтың құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл жасауға дайындығына, азаматтардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің деңгейіне байланысты екені атап өтілді.

Оларды қоғамдық тәртіпті сақтауға және қылмысқа қарсы күреске тарту профилактикалық қызметтің маңызды бағыттарының бірі болып табылады, бапта қаралған азаматтардың қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысуының қолданыстағы жүйесі құқық бұзушылықтардың алдын алу саласына ұйымдасқан (жеке немесе ұжымдық қатысу нысанында) және ұйымдастырылмаған тарту тәртібіне негізделеді. Бүгінгі күні жүргізіліп жатқан реформалар шеңберінде жүзеге асырылатын мемлекеттік басқарудың тиімді моделін құру қызметтің түрлі салаларындағы, оның ішінде құқық қорғау саласындағы өзгерістермен сүйемелденеді.

«Әлеуметтік-экономикалық дамудың бірде - бір аспектісі Заңның үстемдігінсіз және азаматтарымыздың қауіпсіздігіне кепілдік бермей сәтті жүзеге асырыла алмайды - делінген» Қазақстан Жаңа шындықта: іс-қимыл уақыты бағдарламалық құжатында [1].

Құқық тәртібін және адамның, қоғамның, мемлекеттің құқықтары мен заңды мүдделерін сақтау кепілдіктерін нығайтудың тиімді құралдарын құру тиісті құқық қорғау жүйесімен қамтамасыз етілуге тиіс. Бұл жүйенің ең көп және көп функциялы сегменті-ішкі істер органдары. Олардың әлеуметтік және саяси маңыздылығы жүктелген өкілеттіктердің сипаты мен көлеміне байланысты, олардың шеңберінде ішкі істер органдары құқықтық мемлекеттің институттары мен құндылықтарына құқыққа қарсы қол сұғушылықтардың жолын кеседі.

Қауіпсіздіктің сын-қатерлері мен қатерлеріне ден қою құралдарының қолда бар арсеналы ішкі істер органдары туралы азаматтардың қауіпсіздігі

мен тыныштығы, қылмыстың жай-күйі және елдегі криминогендік жағдайдың деңгейі қызметінің тиімділігіне байланысты субъект ретінде айтуға мүмкіндік береді. Бұл мемлекет механизміндегі ішкі істер органдарының бүкіл жүйесінің жұмыс істеу тиімділігі мен одан әрі жетілдіру мәселесін тікелей өзектендіреді. Қылмыстық көріністерге тез және барабар ден қою және құқық бұзушылықтардың алдын алу Қазақстан Республикасының құқықтық саясат тұжырымдамасында ішкі істер органдарын жетілдіру бағыттарының бірі ретінде белгіленді [12].

Құқық бұзушылықтардың алдын алу және оны қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесінің тиімділігі, құқықтық базаның сапасы және оның реттеуші әлеуеті, құқық бұзушылықтардың алдын алу субъектілерінің қызметі және олардың азаматтық қоғам институттарымен өзара іс – қимылының сипаты-осы және басқа аспектілер 30 азаматтардың қорғалу деңгейін, олардың мемлекетке деген сенімін және, сайып келгенде, құқықтық мемлекет құндылықтарының мызғымастығын айқындайтын критерийлер қатарына жатады.

Қазақстанда қауіпсіздікті қамтамасыз етудің сервистік моделін қалыптастыру, оған көшу ел Президентінің «қазақстандықтардың әлауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Жолдауын орындау мақсатында басталды [3].

Мемлекет пен қоғамның тығыз және тікелей өзара іс-қимылына негізделген. Қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бұл моделі: жергілікті халықтың қажеттіліктеріне бағдарланған құқық бұзушылықтардың алдын алу; тиімді ведомствоаралық өзара іс-қимыл; кәсіби және қолжетімді полиция сияқты элементтердің жұмыс істеуін болжайды; қауіпсіз инфрақұрылым және ақпараттық коммуникациялық шешімдер.

Аталған элементтердің әрқайсысы шеңберінде жекелеген жобаларды іске асыру «халық үніне құлақ асатын мемлекет» құру және қоғам тарапынан қауіпсіздік кепілі ретінде мемлекетке және оның институттарына деген сенімге қол жеткізу сияқты стратегиялық міндеттерді шешуге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Қоғамның құқық бұзушылықтардың алдын алу, мораль мен құқық нормаларын бұзудың фактор құраушы жағдайларының алдын алу саласына тартылу мәселелерін өзектендіру бір жағынан «қадамдық қол жетімділік полициясы» тұжырымдамаларымен, екінші жағынан, құқыққа қайшы, тіпті ең елеусіз әрекеттерге нөлдік төзімділікпен шартталған.

Бұл тұжырымдамалардың идеологиялық негізі бірқатар саясатты анықтайтын құжаттар болып табылады. Мемлекет тәртіпсіздікке нөлдік төзімділік принципі ұстануы керек. Дамыған қоғам тәртіп пен тәртіптен басталады. Біз тіпті ең кішкентай құқық бұзушылықтарға, бұзақылыққа, мәдениетсіздікке жол бермеуіміз керек, өйткені бұл қоғамдық тыныштықты бұзады, өмір сапасын төмендетеді. Тәртіпсіздік пен рұқсат

беру сезімі аса ауыр қылмыстарға жол ашады, - делінген Қазақстан-2050 стратегиясында: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты [4].

Жарияланған мақсаттарға қол жеткізу және қойылған міндеттерді шешу тиісті ресурстық қамтамасыз етуді талап етеді, оның тиімділігі құқықтық базаның тұрақтылығымен де, азаматтардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің деңгейімен де, олардың құқықтық мемлекеттің жұмыс істеу процесіне қатысуымен де анықталады. «Біз елдегі азаматтық белсенділікті оятып, мемлекет пен қоғам арасындағы саналы және сындарлы әріптестік процесін бастауымыз керек», - деп атап өтті Мемлекет басшысы [5].

Мемлекет пен қоғамның тығыз және тікелей өзара іс-қимылына негізделген. Қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бұл моделі: жергілікті халықтың қажеттіліктеріне бағдарланған құқық бұзушылықтардың алдын алу; тиімді ведомствоаралық өзара іс-қимыл; кәсіби және қолжетімді полиция; қауіпсіз инфрақұрылым және ақпараттық-коммуникациялық шешімдер сияқты элементтердің жұмыс істеуін болжайды. Аталған элементтердің әрқайсысы шеңберінде жекелеген жобаларды іске асыру «халық үніне құлақ асатын мемлекет» құру және қоғам тарапынан қауіпсіздік кепілі ретінде мемлекетке және оның институттарына деген сенімге қол жеткізу сияқты стратегиялық міндеттерді шешуге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Қоғамның құқық бұзушылықтардың алдын алу, мораль мен құқық нормаларын бұзудың фактор құраушы жағдайларының алдын алу саласына тартылу 31 мәселелерін өзектендіру бір жағынан «қадамдық қол жетімділік полициясы» тұжырымдамаларымен, екінші жағынан, құқыққа қайшы, тіпті ең елеусіз әрекеттерге нөлдік төзімділікпен шартталған.

Азаматтарды қоғамдық тәртіпті қорғауға және қылмысқа қарсы күреске тарту профилактикалық қызметтің маңызды бағыттарының бірін алады. Ерікті халық жасақтарының қызметі кең таралған кеңестік кезеңдегі тәжірибе де, полиция құрылымдарына көмек көрсету жөніндегі қызметке халықты тартудың шетелдік тәжірибесі де айқын мысал бола алады. Сонымен, Ұлыбританияда «азаматтық қамауға алу» (citizen ' s arrest) ұғымы қолданылады, оның мәні азаматтардың қылмыс жасаған кезде қылмыскер табылған жағдайда осы шараны қолдану құқығында [6].

Полицияның ескірген әдістерін қайта қарау және қоғамның қазіргі қажеттіліктерін ескеру көптеген полиция күштерін полицияның дәстүрлі реактивті формасынан қоғаммен ынтымақтастыққа бағытталған тәсілге көшуге мәжбүр етті.

Сервистік полиция деп аталатын жаңа моделі пайда болды, ол зорлық-зомбылық пен қылмыстың алдын алуға, сондай-ақ қоғамның қылмысқа тұрақтылығын арттыруға бағытталған міндеттерді бірінші орынға қояды. Қызметке бағытталған полиция қызметі — бұл полиция мен қоғамға қылмысты ашуда, құқық қорғау және қауіпсіздік мәселелерін шешуде ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін моделі. Ол

екі негізгі құрамдас бөлікке негізделген: полицияның әдістері мен тәжірибесін өзгерту және полиция мен қоғам арасында сындарлы қарым-қатынас орнату үшін шаралар қабылдау.

Бұл модельдің мәні қоғам мүшелерінің қауіпсіздік мәселелерін анықтау процесіне белсенді қатысуы болып табылады. Азаматтарды тарту аясында құқық бұзушылықтардың алдын алу және қылмысқа қарсы күрес бойынша кеңейтілген көзқарас орын алады, бұл бүкіл полиция қызметіне терең өзгерістер енгізуге әкеп соғады.

Тиімділікке қол жеткізетін бұл тәсіл барлық полиция қызметтері тарапынан да, өзара іс-қимыл мен осы процестегі өз үлестерінің нәтижелерін байқай алатын жұртшылық тарапынан да мақсатты қолдауды көздейді. Сервистік модельде полиция өздерін қылмыспен күресетін сарбаздар емес, қоғамның досы деп санайды. Қылмыс-бұл полицияның ғана емес, қоғамның 32 көкейтесті мәселесі. Сондықтан азаматтық қоғаммен серіктестік қарым - қатынасты сақтау-осы модельдің негізгі қағидаттарының бірі. Осы үлгідегі полиция ұйымдары кәметке толмағандар мен құқық бұзушыларға нақты көмек көрсету, қоғамдық топтарға қылмыс пен зорлық-зомбылықтың алдын алуға көмектесу және проблемаларды шешумен айналысу мақсатында әлеуметтік қызметтермен және басқа агенттіктермен ынтымақтасады. «Халықаралық тәжірибеде сервистік полицияның келесі тұжырымдамасы қабылданды: сервистік полиция – полиция қызметіндегі қоғамдық бағдарланған тәсіл – басқару стилі, мәселені шешуге және қоғаммен серіктестікке бағытталған ұйымдастырушылық стратегия.

Осы стратегия шеңберінде полиция қоғаммен тығыз өзара іс-қимыл жасауға, полиция қызметінің тиімділігі және нақты аумақта тұратын тұрғындардың қауіпсіздігі мәселелерінің басымдылығы туралы халықтың пікірін ескере отырып, қауіпсіздік мәселелерін бірлесіп шешуге бағытталған белсенді жұмыс моделіне бағдарланады.

Қызметке бағытталған полиция қызметі – полиция мен қоғамға қылмысты ашуда, құқық қорғау және қауіпсіздік мәселелерін шешуде ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін модель. Ол екі негізгі құрамдас бөлікке негізделген: полицияның әдістері мен тәжірибесін өзгерту және полиция мен қоғам арасында сындарлы қарым-қатынас орнату үшін шара қабылдау» болып табылады.

Бұл модельдің мәні - қоғам мүшелерінің қауіпсіздік мәселелерін анықтау процесіне белсенді қатысуы. Азаматтарды тарту аясында құқық бұзудың алдын алу және қылмысқа қарсы күрес бойынша кеңейтілген көзқарас орын алады, бұл бүкіл полиция қызметіне терең өзгерістер енгізуге әкеп соғады. Тиімділікке қол жеткізетін бұл тәсіл барлық полиция қызметтері тарапынан да, өзара іс-қимыл мен осы процестегі өз үлесінің нәтижесін байқай алатын жұртшылық тарапынан да мақсатты қолдауды көздейді. «Полицияның сервистік моделінің» негізін сипаттауға болатын негізгі қағидат: Полиция – бұл халық, ал халық – полиция. [8] «Қазір

Қазақстанда ұлттық модель құру процесі жүріп жатыр. Біз полицияны азаматтардың өзекті мәселелерін шешетін және көмектесетін қызмет деп санаймыз. Сервистік полицияның мақсаты – қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелерінде жергілікті қауымдастықпен әріптестік қатынас орнату.

Полиция қызметі – бұл полиция мен қоғамға қылмысты ашуда, құқық қорғау және қауіпсіздік мәселелерін шешуде ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін модель. Ол екі негізгі құрамдас бөлікке негізделген: полицияның әдістері мен тәжірибесін өзгерту және полиция мен қоғам арасында сындарлы қарым-қатынас орнату үшін шаралар қабылдай отырып, тығыз өзара ісқимыл арқылы ғана үлкен нәтижеге қол жеткізілетінін ескере отырып, «полицияның сервистік моделін» енгізу және дамыту қоғамның да, барлық мемлекеттік органдардың да барлық мүдделі тараптарының қатысуын талап етеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Осылайша полиция жұмысындағы өзгерістер көптеген демократиялық елдердегі мемлекеттік басқарудың қазіргі тенденцияларының көрінісі болып табылады. Бұл мәселе тек ішкі істер органдарының ғана проблемасы емес. Ол былайғы жұртшылықты да алаңдатып отыр. Сол арқылы азаматтарды өзіне бағынышты етуге ұмтылады. Бұл дұрыс емес. «Соңғы он жылда ішкі істер органдары ескерту беру, кешірім жасау дегенді қойды. Міндетті түрде айыппұл жазып береді. Айыппұлдардың сомасы да күннен-күнге ша ықтап барады. Тек қана жазалау позициясымен мәселе шешіліп кетті деп ойламаймын. Халықтың полицияға сенімінің аз болуы да осында. Рецидивист бұзақы мен заңға бағынышты азаматты бір санатта қарастырады. Бұл дұрыс емес. Ескерту беру практикасын қайтару керек», деген ұсыныс беремін. Өйткені, полицияның азаматтардың санатына қарап, әділ болғаны дұрыс. Халыққа жазалау доктринасымен қарауға болмайды. Мұның соңы олардың сенімі тұрмақ, наразылығын тудырып, қазіргі ахуалды одан сайын ушықтыра түсуі мүмкін. Ендеше, полицияға тек жазалаушы ғана емес, кешірімшіл болуға да таңдау берген жөн. Ал сервистік модельдің қайнар бастауында полиция қызметкерінің мәдениеті жатуы тиіс. Біздің жаңа қазақстандық қоғамда ПО қызметкерінің кәсіби этикасына төмендегідей негізгі категорияларының талаптарына тән:

- Отанға адал болу, кәсіби-әкімшілік қызметті халық пен мемлекеттің мүддесіне бағындыра білу;
- патриоттық сезім, Қазақстан республикасын, халқын мақтан тұту, оның жетістіктеріне зор сыйластық білдіру;
- адамдармен сыйластық қарым-қатынаста болу, азаматтардың адамгершілік іс-әрекеттері мен жақсы қасиеттерін қалыптастыруда жанжақты көмек көрсету;
- ПО-ның кәсіптік қызметін, оның ерлікке толы өткен кезеңін сыйлай білу, жақсы дәстүрлеріне өз үлесін қосуға үнемі талпыну және олардың

абыройын арттыруға көмек көрсету, азаматтардың ПО-на деген сенімін қалыптастыруға және күшейтуге қатысу;

- қызметтік міндеттерін, қызметтік парызын қайсарлықпен орындау, Антты, жарғыларды, бұйрықтар мен өкімдерді орындауда өзіне жоғары талаптар қою;

- қоғамның мүдделерін қорғауда жоғары азаматтық ерлік, заңдылықтарды бұзушылықтардың кез-келген түріне қарсы тұруға дайын болу, азаматтардың құқығын қамтамасызетуде батылдық, риясыздық және табандылық таныту;

- қоғамдық байлықты көбейту, құқықтық білімді насихаттауға қатысу, азаматтарды халық байлығын ұйымшылдықпен қарауға тәрбиелеу, табиғи байлықты шаруашылық мақсатпен үнемді пайдалануға тәрбиелеу;

- қызмет бабында азаматтармен қарым-қатынаста адал және әділ болу, тұрмыста ізгілікті болу, қоғамдық парызға сыйластық білдіру және оны мүлтіксіз орындау, биязы, төзімді болу;

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «ҚР Конституциясы» 30.08.1995ж (өзгертулер мен толықтырулар 17.09.2022 жылы енгізілді).

2. «ҚР ПО туралы» ҚР Заңы 23.04.2014ж(өзгертулер мен толықтырулар 22.10.2022 жылы енгізілді).

3. Сындарлы қоғамдық диалог - Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі: Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы. // Егемен қазақстан. – 2019. - 3 қыркүйек.

4. Х.Сафир Қоғамдық полицияның мақсатты қызметі: Нью-Йорк полициясының көзқарасы / полиция бастығы. -1997. Желтоқсан.-Б.31-39,56.

5. «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» 04.12.2009ж. № 214-IV ҚР Заңы (өзгертулер мен толықтырулар 23.12.2021 жылы енгізілді).

6. Е.Т.Абеуов., Е.К. Балымов «Формы и методы реагирования полиции на факты насилия сексуального и бытового характера» Ақтобе 2018г.- 52с.

7. Полиция жұмысының қазақстандық сервистік моделі: Перспективалар және даму стратегиясы Нұр-Сұлтан-2022ж

ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУТА УСЛОВНО-ДОСРОЧНОГО ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ НАКАЗАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Директор НИИ права университета «Туран», доктор юридических наук, профессор,
заслуженный работник МВД Республики Казахстан

Акимжанов Т.К.

Докторант Университета «Туран», магистр юридических наук

Бекбауова А.А.

Не менее важным при изучении института условно-досрочного освобождения, помимо его теоретических и исторических аспектов, которые были рассмотрены выше, является исследование оснований применения УДО, а также имеющихся проблем его применения в действующем законодательстве и, соответственно, в правоприменительной практике Казахстана.

Институт условно-досрочного освобождения является межотраслевым, поскольку регламентируется одновременно тремя отраслями права - это в первую очередь уголовное право (ст. 72 УК РК)[1], уголовно-исполнительное право (ст.ст. 161 и 162 УИК РК) [2] и уголовно-процессуальное право (ст.480 УПК РК) [3].

Об этом достаточно четко указали известные российские ученые В.И.Селиверстов и И.Я.Козаченко.

Так, В.И. Селиверстов считает, что «основания условно-досрочного освобождения осужденных и последующего контроля за ними урегулированы в УК РФ, порядок освобождения - в УИК РФ, процессуальные аспекты деятельности суда - в уголовно-процессуальном законодательстве», следовательно, «данный вид освобождения является комплексным правовым институтом» [4].

И.Я. Козаченко указывает, что «институт досрочного освобождения относится к разряду межотраслевых, ибо в равной степени затрагивает вопросы материального (уголовного) права уголовно-исполнительного (подготовительная процедура) и уголовно-процессуального права (процедура досрочного освобождения от наказания)» [5].

Об этом также указывает и казахстанский ученый И.Ш.Борчашвили, который в своем изданном в 2021 году Комментарии к УК РК отмечает, что институт условно-досрочного освобождения регламентируется уголовным, уголовно-исполнительным, а также уголовно-процессуальным правом. В этом смысле он представляет собой комплексный правовой институт, однако имеет явно выраженную уголовно-правовую природу. Согласно части 1 ст. 72 УК, лицо отбывающее ограничение свободы или лишение свободы, после фактического отбывания сроков, указанных в ч.ч.3,4 и 5 комментируемой статьи, может быть освобождено судом

условно-досрочно, если судом будет признано, что для своего исправления оно не нуждается в полном отбывании назначенного наказания [6].

Поэтому рассмотрим основания предоставления условно-досрочного освобождения от отбывания наказания.

Как справедливо отмечает казахстанский ученый И.Ш.Борчашвили, условно-досрочное освобождение по своему содержанию является видом освобождения от наказания на стадии его отбывания. Условно-досрочное освобождение является одним из проявлений принципа гуманизма. Сущность этого института состоит в освобождении лица от дальнейшего отбывания наказания при наличии условий, установленных законом. В случае применения условно-досрочного освобождения от отбывания наказания лицо может быть также освобождено полностью или частично от отбывания дополнительного вида наказания. Условно-досрочное освобождение от отбывания наказания осуществляется при наличии обстоятельств, указанных в законе, и при определенных условиях, которые освобожденный должен соблюдать в течение не отбытого срока наказания. Можно сказать, что не отбытая часть наказания является специфичным испытательным сроком для условно-досрочно освобождаемого, а наличие в законодательстве института условно-досрочного освобождения от наказания является для осужденного важным стимулом к исправлению.

Необходимо очень подробно остановиться на изучении оснований предоставления условно-досрочного освобождения от дальнейшего отбывания наказания осужденным лицам.

Начнем с такого основания предоставления условно-досрочного освобождения как сам вид наказания, к которому его можно применить. Условно-досрочное освобождение применяется только в отношении наиболее суровых видов наказаний, связанных с нахождением лица в местах лишения свободы или ограниченных в свободе – это лишение свободы и ограничение свободы

Согласно ст. 40 УК РК предусмотрен достаточно широкий перечень наказаний, как за уголовные проступки, так и преступления. Так, в ч.1 ст.40 УК РК указано, что к лицу, признанному виновным в совершении уголовного проступка, могут применяться следующие основные наказания:

- 1) штраф;
- 2) исправительные работы;
- 3) привлечение к общественным работам;
- 4) арест;
- 5) выдворение за пределы Республики Казахстан иностранца или лица без гражданства.

А в части 2 ст. 40 УК РК отмечено, что к лицу, признанному виновным в совершении преступления, могут применяться следующие основные наказания:

- 1) штраф;

- 2) исправительные работы;
- 2-1) привлечение к общественным работам;
- 3) ограничение свободы;
- 4) лишение свободы.

А также в ч.3 ст. 40 УК РК указано, что к лицу, признанному виновным в совершении уголовного правонарушения, наряду с основным наказанием могут применяться следующие дополнительные наказания:

- 1) конфискация имущества;
- 2) лишение специального, воинского или почетного звания, классного чина, дипломатического ранга, квалификационного класса и государственных наград;
- 3) лишение права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью;
- 3-1) лишение гражданства Республики Казахстан;
- 4) выдворение за пределы Республики Казахстан иностранца или лица без гражданства.

Несмотря на широкий перечень предусмотренных основных и дополнительных видов наказаний, изложенных в ст. 40 УК РК, законодатель в ч.1 ст. 72 УК РК ограничил применение УДО только к двум видам наказаний, как ограничение свободы, так и лишение свободы.

Рассмотрим содержание такого вида наказания как ограничение свободы. Статья 44 Уголовного кодекса РК определяет ограничение свободы как установление пробационного контроля над осужденным лицом сроком от шести месяцев до семи лет с обязательным привлечением ежегодно к принудительному труду на сто часов.

Особенность этого наказания заключается в контроле над поведением осужденного без изоляции от общества по месту его постоянного жительства. Принудительный труд отбывается по правилам привлечения лиц к общественным работам, т.е. определяется местными исполнительными органами и устанавливается в пределах четырех часов в день.

К принудительному труду не привлекаются осужденные, имеющие постоянное место работы или занятые на учебе, несовершеннолетние, беременные женщины, женщины, имеющие малолетних детей в возрасте до трех лет, мужчины, воспитывающие в одиночку малолетних детей в возрасте до трех лет, женщины в возрасте пятидесяти восьми и выше лет, мужчины в возрасте шестидесяти трех и выше лет, лица с инвалидностью первой или второй группы, а также осужденные, которым наказание заменено на ограничение свободы сроком менее шести месяцев.

Пробационный контроль осуществляется уполномоченным государственным органом и по решению суда включает исполнение осужденным обязанностей: не менять постоянного места жительства, работы, учебы без уведомления уполномоченного государственного органа, осуществляющего контроль за поведением осужденного; не

посещать определенные места; пройти курс лечения от психических, поведенческих расстройств (заболеваний), связанных с употреблением психоактивных веществ, заболеваний, передающихся половым путем; осуществлять материальную поддержку семьи; другие обязанности, которые способствуют исправлению осужденного и предупреждению совершения им новых уголовных правонарушений.

В случае злостного уклонения от отбывания ограничения свободы его неотбытый срок заменяется лишением свободы из расчета один день лишения свободы за один день ограничения свободы.

Другим видом наказания, за которое предусмотрено применение УДО является лишение свободы, содержание и порядок назначения которого закреплено в ст. 46 УК РК.

Так, согласно ст. 46 УК РК лишение свободы состоит в изоляции осужденного от общества путем направления его в учреждение уголовно-исполнительной системы.

Лица, осужденные к лишению свободы, которым на момент вынесения приговора не исполнилось восемнадцати лет, помещаются в учреждения уголовно-исполнительной системы средней безопасности для содержания несовершеннолетних.

Срок лишения свободы устанавливается в пределах от шести месяцев до пятнадцати лет. Лишение свободы – это основной вида наказания, предусмотренный только за совершение преступлений. В случаях совершения лицом особо тяжких преступлений предусмотрено до двадцати лет либо пожизненно. За совершение неосторожных преступлений максимальный срок лишения свободы не может превышать десяти лет. Минимальный срок лишения свободы, т.е. меньше шести месяцев, может быть применен в случаях замены штрафа, исправительных работ, привлечения к общественным работам и ограничение свободы этим видом наказаний. При сложении сроков лишения свободы по совокупности преступлений максимальный срок лишения свободы не должно превышать двадцати пяти лет, при совокупности же приговоров этот срок не может превышать тридцати лет. Как видим, УК РК устанавливает пределы сроков лишения свободы, за исключением применения пожизненного лишения свободы (статьи 71, 72 УК РК).

Пожизненное лишение свободы может устанавливаться за совершение особо тяжких преступлений. Пожизненное лишение свободы не назначается лицам, совершившим преступление в возрасте до восемнадцати лет, женщинам, мужчинам в возрасте шестидесяти трех и выше лет. Пожизненное лишение свободы в порядке помилования может быть заменено лишением свободы на определенный срок.

Лишение свободы отбывается в следующих учреждениях пенитенциарной системы РК:

1) в учреждениях минимальной безопасности – лица, осужденные за неосторожные преступления, также за преступления умышленные не

сопряженные с применением насилия, предусмотренными несколькими главами Особенной части УК РК, в частности уголовные правонарушения в сфере экономической деятельности, в сфере информатизации и др.; лица, осужденные за коррупционные и другие уголовные правонарушения против интересов государственной службы и государственного управления, если лицо полностью возместило ущерб, причиненные его преступным деянием, за исключением составов получения взятки, дачи взятки, посредничества во взяточничестве при отягчающих обстоятельствах; и наконец, лица, в первый раз совершившие умышленные преступления небольшой тяжести;

2) в учреждениях уголовно-исполнительной системы средней безопасности: лицам, осужденным к лишению свободы на срок свыше двух лет за совершение умышленных преступлений небольшой, средней тяжести или тяжких преступлений, ранее не отбывавшим лишение свободы; женщинам, совершившим особо тяжкое преступление, а также при рецидиве преступлений; лицам, которым штраф, исправительные работы, привлечение к общественным работам, ограничение свободы заменены лишением свободы; лицам, осужденным к лишению свободы за совершение преступлений, предусмотренных частями 1-1, второй и третьей статьи 366, частями второй и третьей статьи 367, частью второй статьи 368 настоящего Кодекса;

Отбывание лишения свободы в учреждениях уголовно-исполнительной системы средней безопасности не назначается лицам, осужденным к лишению свободы за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, за исключением лиц, совершивших преступление в несовершеннолетнем возрасте;

3) в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности: мужчинам, впервые осужденным к лишению свободы за совершение особо тяжких преступлений; лицам, осужденным к лишению свободы за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, за исключением лиц, совершивших преступление в несовершеннолетнем возрасте, а также мужчин, при опасном рецидиве преступлений или осужденных к пожизненному лишению свободы; лицам, осужденным к лишению свободы, ранее отбывавшим лишение свободы за совершение умышленного преступления, за исключением лиц, осужденных за преступления, не связанные с применением насилия, предусмотренные главами 7, 8, 9, 12 и 13 настоящего Кодекса, а также лиц, осужденных за преступления, предусмотренные главой 15 настоящего Кодекса, в случае полного возмещения ими ущерба, причиненного преступлением; мужчинам, осужденным при рецидиве преступлений; женщинам - при опасном рецидиве преступлений;

4) при опасном рецидиве преступлений, а также лицам, осужденным к пожизненному лишению свободы, - в учреждениях уголовно-исполнительной системы чрезвычайной безопасности.

При совокупности приговоров для отбывания лишения свободы определяется более строгий вид учреждения, установленного одним из приговоров, входящим в совокупность.

Лицам, осужденным к лишению свободы на срок свыше пяти лет за совершение особо тяжких преступлений, а также при опасном рецидиве преступлений, может быть назначено отбывание части срока наказания, но не более пяти лет, в учреждениях уголовно-исполнительной системы полной безопасности.

Изменение вида учреждения, назначенного приговором, производится судом в соответствии со статьей 96 Уголовно-исполнительного кодекса Республики Казахстан.

Еще одним важным и необходимым условием применения условно-досрочного освобождения является фактическое отбытие определенной части наказания осужденным.

В 72 статье УК РК устанавливается различный срок отбытия наказания в зависимости от степени тяжести совершенного преступления, точнее, от категории преступления. Для каждой категории преступления такой срок отличается и, естественно, он дольше, чем тяжелее категория преступления. Статьи 86 и 87 УК РК также предусматривают иные сроки фактического отбытия назначенного наказания для несовершеннолетних лиц.

В срок фактического отбытия наказания при применении положений условно-досрочного освобождения засчитывается время нахождения осужденного под стражей до того, как вынесли в отношении обвинительный приговор и он вступил в законную силу. В случае отсутствия в приговоре решения суда о зачете времени содержания под стражей, то суд при применении условно-досрочного освобождения должен вынести такое решение в своем постановлении.

В тех случаях, когда наказание осужденному было смягчено актом амнистии или помилования либо постановлением вышестоящего суда, фактически отбытый срок наказания при применении условно-досрочного освобождения от наказания суду следует исчислять, исходя из срока наказания, установленного актом амнистии или актом помилования либо постановлением вышестоящего суда.

В случае осуждения лица по разным категориям преступлений при их совокупности или совокупности приговоров для применения условно-досрочного освобождения от дальнейшего отбывания наказаний суд должен применить положения уголовного закона о сроках в зависимости от категории преступлений, но с учетом наиболее тяжкого из совокупности, т.е. лицо должен фактически отбыть срок соответствующий наиболее тяжкому деянию (п. 8 вышеуказанного Нормативного постановления).

В судебной практике можно встретить немало фактов нарушения прав осужденных при решении вопросов о предоставлении условно-досрочного

освобождения. Учитывая, что суд принимает решение об УДО на основании материалов, предоставляемых администрацией исправительного учреждения, то можно предположить субъективизм с их стороны при представлении таких документов. Поэтому так важно исключить все субъективные факторы из действующего законодательства при оценке осужденного для применения к нему условно-досрочного освобождения.

Список использованной литературы

1. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.09.2024г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252
2. Уголовно-исполнительный кодекс Республики Казахстан от 5 июля 2014 года № 234-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 21.07.2024г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577723
3. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.09.2024 г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852
4. Уголовное право: Часть Общая. Часть Особенная. Учебник /Под общ.ред. Л.Д. Гаухмана, Л.М. Колодкина, СВ. Максимова. М.: Юриспруденция. 1999. С. 243 (автор главы - В.И. Селиверстов).
5. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов / Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамовой. М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1999. С. 452 (автор главы - И.Я. Козаченко). Уголовное право. Общая часть: Учебник /от вред. И.Я Козаченко. - 4-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, 2008. С. 633 (автор главы - И.Я. Козаченко)
6. Борчашвили И.Ш. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан. Общая часть. Том 1.- Алматы: Жеті Жарғы, 2021, с. 678. (836 с.)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСТІН ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» мамандығының магистранты

Н.Н. Алдияров

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылыққа қарсы күрестің тиімді тетіктерінің бірі сыбайлас жемқорлық қылмыстарымен қылмыстық-құқықтық күрес болып табылады. Әртүрлі сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін жауапкершілікті көздейтін қылмыстық заңнама біздің елімізде сыбайлас жемқорлық қылмыстарын жасауға қатысты мәселелер шеңберін жеткілікті түрде толық және анық реттеген.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін ретроспективті жауапкершілік шаралары құқықтық ықпал ету тиімділігінің әлеуетті резервтерін пайдалану бөлігінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілікті реттейтін қолданыстағы заңнаманы қайта қарауды және нақтылауды талап етеді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәселесі қоғамымыз бен мемлекетіміздің қызмет етуінің қазіргі кезеңіндегі өміріндегі ең өзекті және өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Сыбайлас жемқорлық мемлекет іргетасын іштен бүлдіреді, халқымыздың игілігі үшін, Отанның гүлденуі жолында жан-тәнімен қызмет етуге дайын адал адамдардың барлық озық бастамаларын жоққа шығарады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің тиімділігін арттыру үшін саяси-құқықтық және моральдық тәртіп пен мазмұнды шаралар кешенін күшейту қажет, осындай атмосфераны құруға бағытталған бүкіл Қазақстан халқының белсенді өмірі мен саяси ерік-жігері қажет.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің қазіргі жағдайы мемлекет сыбайлас жемқорлық қылмысқа ықпал ету шараларын әлеуметтік реттеу факторын жеткілікті түрде ескермейтіндіктен, қоғамдағы демократиялық қайта құрулар белсенді түрде жүргізілмеуі, мақсатты бағытталған мемлекеттік органдардың қызметінің ауысымдылығында, әртүрлі разрядтағы мемлекеттік қызметшілердің лауазымдарына сайлау ережелерін жасау қажет.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің құқықтық тетігі жеткілікті түрде тиімді емес. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға ықпал етудің құқықтық тетігінің өзі екі бағытта құрылып, іске асырылуы тиіс:

1. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға ықпал етудің ретроспективті шаралары;
2. Ықтимал сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға қарсы ықпал етудің интроспективті шаралары.

Ретроспективті жауапкершілік белгілі бір тұлғаларға бұрыннан жасаған құқық бұзушылықтары үшін мемлекеттік мәжбүрлеудің әртүрлі

шараларын қолданумен сипатталады. Интроспективті (болашақ) жауапкершілік адамдарды заңды мінез-құлыққа ынталандырудан және ынталандырудан тұрады, оны заң ғылымында позитивті жауапкершілік деп атайды.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін ретроспективті жауапкершілік шаралары құқықтық ықпал ету тиімділігінің әлеуетті резервтерін пайдалану бөлігінде қолданыстағы заңнаманы қайта қарауды және нақтылауды талап етеді, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілікті реттейді. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылыққа қарсы күрестің тиімді тетіктерінің бірі сыбайлас жемқорлық қылмыстарымен қылмыстық-құқықтық күрес болып табылады. Әртүрлі сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін жауапкершілікті қарастыратын қылмыстық заңнама біздің елімізде сыбайлас жемқорлық қылмыстарын жасауға қатысты мәселелер шеңберін жеткілікті түрде толық және анық реттемеген.[1]

Бүгінгі таңда мемлекет пен қоғамның жалпы сыбайлас жемқорлыққа деген көзқарастары өте алуан түрлі болып қала береді. Бұл құбылыстың пайда болу себептері, маңызы мемлекеттік және қоғамдық институттарға әсер ету дәрежесі туралы әртүрлі пікірлер бар, бұл көбінесе сыбайлас жемқорлық мәселелерін экономистер, әлеуметтанушылар, саясаттанушылар немесе заңгер ғалымдар зерттейтіндігімен түсіндіріледі. Сондай-ақ халықтың тәжірибесі негізінде қалыптасқан сыбайлас жемқорлық туралы күнделікті түсінік бар. Сыбайлас жемқорлық мемлекеттік функцияны лауазымды тұлғаның белгіленген ережелер немесе іс жүргізу тәртібі болғанымен, бірақ оның өз қалауы бойынша әрекет ету мүмкіндігімен, оның ішінде реттеуші ережелерді қасақана бұзып, жеке пайдамақсатында орындаған кезде орын алады.

Сонымен қатар, көптеген сарапшылар сыбайлас жемқорлық қатынастарының ауқымы тек мемлекеттік және жергілікті өзін өзі басқару қызметтермен немесе мемлекеттік басқаруға қатысы бар тұлғалармен ғана шектеліп қалмай, жеке секторға, кәсіподақтарға және саяси партияларға, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ету саласына да қатысты екенін атап өтеді.

Сыбайлас жемқорлық қылмысының анықтамасына келетін болсақ, бұл дүние жүзінің көптеген елдерінде қылмыстық көріністің жеткілікті дәстүрлі және кең таралған түрі екенін атап өту керек.

Басқару сарапшылары сыбайлас жемқорлықтың мәнін ресурстарды теріс пайдаланудан және жеке пайдаға қол жеткізу үшін мемлекеттік өкілеттіктерді пайдаланудан көреді.

Олардың пікірінше, сыбайлас жемқорлықтың себептері негізінен мемлекеттік қызметкерлердің еңбекақысының жеткіліксіз деңгейінен, мемлекеттік қызметтерді шектен тыс монополиялаудан, оларға бақылау жүйесі әлсіз лауазымды тұлғалардың негізсіз кеңейтілген әрекет еркіндігінен, қоғамдық қатынастарды шектен тыс мемлекеттік реттеуден,

әсіресе экономикалық саладағы және бюрократиялық процедуралардың шектен шығуы, сондай-ақ тұрақты ішкі мәдениет пен мемлекеттік қызметтің этикалық ережелерін қалыптастырудағы сәтсіздіктер.

Олар сондай-ақ сыбайлас жемқорлықтың сөзсіз зияны туралы көзқарасты қолдайды. Іскерлік ұйымдар көбінесе сыбайлас жемқорлықты сауда және инвестициялық саясаттағы сөзсіз теріс фактор ретінде қарастырады. Олардың алаңдауының басты себебі сыбайлас жемқорлықтың іскерлік қатынастарға енгізетін белгісіздігі және сыбайлас жемқорлық кең таралған ортада бәсекелестік нәтижелерді болжау мүмкін еместігі.

Мемлекеттік қызметтің барлық саласына кандидаттарды сайлау тәртібін белгілеу қажет. Интроспективті (позитивті) жауапкершілік институтын дамыту тұрғысынан алғанда, барлық деңгейдегі мемлекеттік қызметшілердің заңды, заңға бағынатын мінез-құлқын ынталандыратын мазмұны мен бағыты бар құқықтық нормалар жүйесін құру мәселесін шешу өзекті болып көрінеді.

Ынталандыру нормаларын, ең алдымен, мемлекеттік қызметшілерге еңбекақы төлеу жүйесіне енгізу керек. Қоғамның адал, қарапайым, әділ және қайырымды, еңбек, жоғары мәдениет және жоғары кәсібилік болып табылатын жалпыға бірдей адал адамға табынудың әлеуметтік-психологиялық атмосферасын құруға деген ұмтылысын ынталандыру дұрыс болып саналады [2].

Бұл шаралар ұсынылып отырған құқықтық шаралармен бірге елімізде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға қарсы күресті одан әрі жандандыруға нақты серпін бере алар еді. Қазақстан Республикасының Құқықтық саясат тұжырымдамасында қолданыстағы заңнаманың бүкіл кешенін, оның ішінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы одан әрі жетілдіру мен дамытудың нақты негіздері көрсетілген.

Алайда, Құқықтық саясат тұжырымдамасы қабылданғаннан бері үкімет сыбайлас жемқорлыққа қарсы қолданыстағы заңнаманы жетілдіру және дамыту бойынша нақты және тиімді шараларды іс жүзінде қабылдаған жоқ. Әлеуметтік механизмдердің азаматтық қоғамға өтуіне қоғамдық қатынастар ықпал етеді, оның көмегімен ортақ идеяларды немесе ортақ мүдделерді анықтау және мемлекет-қоғам жүйесінің барлық қатысушылары арасында өзара түсіністікке қол жеткізу үшін екі жақты байланыс орнатуға болады.

Қазақстан Республикасындағы шешім қабылдау процесінің демократиялануының растауы саяси сахнаға көптеген топтардың, лоббистік ұйымдардың, саяси партиялардың, қаржылық-экономикалық топтардың, қоғамдық қозғалыстардың шығуы болып табылады. Дегенмен, саяси салаға қатысатын әртүрлі салалардың күш-жігерін үйлестіру мәселесін болдырмау үшін мемлекет тиісті шараларды қабылдауы қажет. Бұл мәселені тиімді кері байланыс механизмін құру арқылы шешуге

болады, оның мәні саяси процестің барлық құрамдас бөліктері өзара қатан тәуелділікте болады.

Мемлекет бұл механизмге айтарлықтай көңіл бөлсе, саяси жүйенің әл-ауқатының көрсеткіштеріне қол жеткізуге болады. Азаматтық қоғам анықтамаларының алуан түрлілігімен оның мәні оның негізгі мақсаты адам мүддесін қорғауға келіп тіреледі.

Осылайша, азаматтық қоғам идеясы мемлекеттің ең жоғары құндылықтары адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары болып табылатын еліміздің негізгі заңы – Қазақстан Республикасының Конституциясына қайшы келмейді. Гегель азаматтық қоғамды отбасы мен мемлекет арасында орналасқан қоғамдық өмірдің саласы ретінде таниды. Бұл анықтама презентацияның абстрактілілігіне қарамастан, азаматтық қоғамның мәнін ашатын қолайлы болып көрінеді [3]. Азаматтық қоғамды мәдени, этникалық, діни бірлестіктер, кәсіподақтар, құқық қорғау ұйымдары, саяси партиялар және мемлекеттік емес секторды білдіретін басқа да институттар.

Азаматтық қоғам институттарын қалыптастыру мен мемлекеттік қолдаудың маңыздылығы мемлекеттің олармен белсенді өзара іс-қимылы мемлекеттік басқару саласында елеулі қайта құруларға қол жеткізуге мүмкіндік беретіндігімен түсіндіріледі. Қазіргі уақытта сыбайлас жемқорлықпен күреске айтарлықтай көңіл бөлініп жатқандықтан, бұл мәселені азаматтық қоғам институттарының сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске қатысу мүмкіндігі аясында ашу қажет сияқты.

Қазіргі уақытта Қазақстанда азаматтық қоғаммен өзара әрекеттесу құралы ретінде мемлекеттік органдардың жанынан парламент, қоғамдық бірлестіктер мен БАҚ өкілдері кіретін қоғамдық және сараптамалық кеңестер құрылды[4].

Қоғамдық кеңестердің негізгі міндеттері қоғамды саясатты қалыптастыруға және мемлекеттік органдардың қызметін азаматтық бақылауға тарту болып табылады. Осылайша, мемлекет азаматтық қоғамды дамытуға тиісті көңіл бөлуде. Дегенмен, жүктелген міндеттерді кейіннен жүзеге асыру сапасы мемлекеттік органның өзінің адалдығына және оның саяси мақсаттарға қол жеткізуге қоғамның қатысуының маңыздылығын түсінуіне тікелей байланысты.

Әйтпесе, мемлекет пен азаматтық қоғам арасындағы тиімді ынтымақтастық идеясы бұзылады.

Бұл соңғылардың консультативтік-кеңесші органдар болып табылатындығы, олардың құрамы бойынша мұқият іріктелетін азаматтық қоғам өкілдері; мемлекетпен оң ынтымақтастықтың мысалы ретінде Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қазақстан Республикасы компаниялары арасындағы өзара түсіністік туралы меморандум негізінде құрылған өндіруші салалардың ашықтығы бастамасын (ӨСАБ) ілгерілету жөніндегі ұлттық мүдделі тараптар кеңесінің қызметі болып табылады.

Нәтижесінде азаматтық қоғам институттарының қатысуының тиімділігі расталды, мұнда соңғысы тау-кен өндіруші компаниялардың әлеуметтік және экологиялық төлемдерін бөлуге қатыса алады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы азаматтық қоғаммен ынтымақтастық бағыттарының бірі актілер жобаларын сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағалаудағы әріптестіктің болуы. Қазіргі уақытта сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманы ғылыми институттар жүргізеді. Азаматтық қоғам институттары тарапынан сыбайлас жемқорлыққа қарсы баламалы бағалау жүргізу тәжірибесі кең таралмаған.

Әдебиеттер тізімі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс – қимыл туралы. ҚР заңы 18 қараша 2015 жыл
2. Бондаренко СВ. Коррупированное общество. - Ростов-на-Дону, Росиз-дат, 2010 г.
3. ҚР Конституциясы. 30 тамыз 1995 жыл
4. Борчашвили И.Ш. ҚР Қылмыстық кодексіне түсіндірме. – Алматы: Жеті Жарғы, 2021 ж.

ЖЕРГІЛІКТІ ПОЛИЦЕЙЛЕРДІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛДЕР НЕГІЗІНДЕ ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
әкімшілік құқық және ПО әкімшілік қызмет кафедрасының аға оқытушысы,
полиция подполковнигі

А.А. Алмагамбетова

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
әкімшілік құқық және ПО әкімшілік қызмет кафедрасының аға оқытушысы,
полиция подполковнигі

Н.А. Думов

Кіріспе: Әлемдік тәжірибеде полиция институттарының тиімділігін бағалау үшін деректерді қамтуды талдау әдісі жиі қолданылады. Деректерді қамтуды талдау-бұл бір ұйымның Аумақтық бөлімшелер тобы арасында ресурстарды пайдаланудың жақсы тәжірибесін құруға мүмкіндік беретін аналитикалық құрал. Мұндай талдау әдісі тиімділікті арттырудың нақты факторларын анықтай алады, сонымен қатар жекелеген аумақтық бірліктердің әлеуетін ашады.

ІІМ-ге қатысты, осы әдісті қолдана отырып, елдегі полицияның қай Басқармасы ең тиімді екенін анықтауға болады – яғни нәтижелерге қол жеткізу үшін өз ресурстарын оңтайлы пайдаланады, әр ҚК-нің өзіндік аумақтық ерекшеліктері, криминогендік факторлары және материалдық-техникалық ресурстармен жабдықталу деңгейі бар екенін ескере отырып.

Бастапқыда бұл әдіс, мысалы, мемлекеттік немесе коммерциялық емес ұйымдарда пайданы ұлғайту міндеті болып табылмайтын ұйымдардың тиімділігін бағалау құралы ретінде пайдалануға арналған [1].

Материалдар: Мемлекеттік және жеке сектордағы ұйымдардың тиімділігін бағалау үшін деректерді қамтуды талдауды қолдану Еуропа мен АҚШ елдерінде өте кең таралған. Бірқатар зерттеулерде бұл әдіс полиция бөлімдерінің тиімділігін бағалау үшін қолданылған. Шетелдік әдебиеттерді талдау бүгінгі таңда әлемде деректерді қамтуды талдау арқылы полиция қызметінің нәтижелілігін бағалаудың бірыңғай тәсілдері жоқ деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Әр ел өзінің кірістері мен шығыстарының жиынтығын пайдаланады, дегенмен олардың арасында жиі қайталанатын, яғни дәстүрлі көрсеткіштер бар.

Мысалы, АҚШ-тағы Штаттар арасындағы полиция қызметтерінің тиімділігін бағалау үшін осы талдау моделін қолдана отырып, үш кіру көрсеткіші қолданылды: офицерлер саны, азаматтық қызметкерлер саны, автомобильдер саны және үш шығу көрсеткіші: қылмыстың үш түрі бойынша қылмыс деңгейі: кісі өлтіру, басқа да зорлық-зомбылық қылмыстары және мүлікке қарсы қылмыстар. Талдаудың міндеті-49 континенттік штат үшін полиция қызметтерінің техникалық және ауқымды

тиімділігін бағалау. Оның нәтижелері көптеген Штаттардың техникалық жағынан тиімді екенін көрсетеді, бірақ олардың жартысына жуығы оңтайлы деңгейден төмен масштабта жұмыс істейді [2].

Ұқсас жұмыс Испанияда Испанияның барлық провинциялық астаналарын білдіретін 52 қалада деректерді қамтуды талдауды бағалау үшін екі сатылы процедура қолданылған кезде жасалды. Жұмыстың ерекшелігі-айнымалыларды сәйкестендіру үшін регрессиялық модельдерді қолдану, сондай – ақ айнымалылар жиынтығының тиімділіктің үш типологиясына әсерін бағалау-полиция тиімділігі, тергеу тиімділігі, алдынала қамауда ұстау шараларының тиімділігі) [3].

Түркиядағы Анкара қаласындағы полиция бөлімшелерінің тиімділігін бағалауға арналған зерттеуде деректерді қамту талдауы да қолданылды. Нәтижелер Анкарадағы 19 полиция бөлімшесінің онының ғана тиімді екенін көрсетті. Жұмыстың ерекшелігі-персонал саны, полиция көліктерінің саны, учаске халқы, учаскенің ауданы (шаршы метр), учаскедегі маңызды нысандардың саны (мысалы, мектептер, ауруханалар), кіріс құжаттарының саны (сот және басқару), учаскеде болған оқиғалардың саны [4].

Нәтижелер: Қазақстан Республикасының Президенті 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Қазақстан Жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: бүкіл прогрессивті әлемде полиция институты сервистік модель негізінде дамуда. Біз де осындай модельге көшу туралы айттық, бірақ әзірге жұмыс тек үзінді нәтижелерге әкелді. Жергілікті полиция қызметінің «қадамдық қолжетімділік полициясы» қағидаты бойынша неғұрлым тұтас реформасы пісіп-жетілді, мұнда негізгі рөл ЕО учаскелік инспекторына беріледі [5].

Қазіргі уақытта полиция қызметі азаматтардың қажеттіліктерін қанағаттандырмайды, бұл теріс бағалауға және халықтың сенімінің төмен деңгейіне әкеледі. Халықаралық тәжірибеде «сервистік полиция» ұғымы проблемалық-бағдарланған тәсіл мен қоғаммен серіктестікке негізделген идеология, басқару стилі және ұйымдастырушылық стратегия болып табылады.

Бұл идеология полицияны қоғамға қоғамдық қауіпсіздік бойынша қызмет көрсететін ұйым ретінде қарастыруды білдіреді. Заңға бағынатын азаматтармен жұмыс істеуге және қызметкерлердің нақты іс-әрекеттерінде көрсетілген полицияның міндеттері болып табылатын «қорғау» және «көмек көрсету» ұғымдарының мазмұнын іс жүзінде жүзеге асыруға баса назар аударылады.

Басқару стилі мен ұйымдастырушылық стратегия басқару мен коммуникация әдістеріне, кадрлармен жұмыс істеудің жаңа тәсілдеріне, бағалау мен ынталандырудың жаңа жүйесіне және жұмыс сапасын үнемі жақсарту жүйесін енгізуге баса назар аударуды білдіреді.

Проблемалық-бағдарланған тәсіл полицияның жұмысына қоғамдық қауіпсіздікке байланысты азаматтардың проблемалары мен қажеттіліктерін

шешу әдістерін енгізуді білдіреді. Қазіргі уақытта полиция Сара әдісін қолданады., алғаш рет АҚШ-та 90-шы жылдары кеңінен таралды [6].

Бұл дегеніміз:

1) қылмыс қаупін арттыратын проблемаларды анықтау үшін нақты аумақтық бірліктегі жағдайды диагностикалау;

2) негізгі себептерді талдау;

3) әрекет ету мен алдын алудың тиімді стратегияларын әзірлеу және іске асыру; 4) шаралардың тиімділігін олардың анықталған проблемаларға әсері тұрғысынан бағалау.

Бұл цикл мезгіл-мезгіл қайталанады және жергілікті жерлерде полиция жоспарларын құрудың міндетті шарты болып табылады.

Осылайша, алдын алу жоспарлары төменнен жоғары қарай әзірленеді және азаматтардың нақты мәселелерін талдауға негізделген.

Қоғаммен әріптестік ұзақ мерзімді қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін бүкіл қоғам тарапынан іс-қимыл қажет екенін білдіреді, яғни құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін проблемалардың себептерін жою үшін барлық мемлекеттік органдардың, қоғамдық ұйымдардың және жалпы халықтың күш-жігерін үйлестіру қажет. Полиция қауіпсіздік саласындағы іс-қимылдарды бірлесіп анықтау және үйлестіру үшін осындай серіктестіктер құруда көшбасшы рөлін өзіне алады. Басты рөл полицияға жүктеледі, өйткені ол қылмыстың себептерін талдау және анықтау және құқық бұзушылықтың алдын алу мәселелерінде кәсіби құзыреттілікке ие. Полицияның мұндай кешенді жұмысы қоғамдағы қылмыс деңгейін тұрақты төмендетуге, азаматтардың қауіпсіздік сезімін арттыруға, полицияға деген сенім мен олардың жұмысына қанағаттануға мүмкіндік береді.

Құқық бұзушылықтың алдын алудың заманауи әдістері мен технологияларын енгізу үшін осы тәсілдерді полицияның қолданыстағы жұмысына бейімдеу қажет.

Іске асырылатын шаралардың тиімділігі мен сыни талдауын қатар бағалай отырып, кезең-кезеңмен жүзеге асырған жөн.

Бірінші кезеңде халықпен күнделікті жиі байланыста болатын қызметтерден бастау керек.

Мұндай байланыс 2 түрге бөлінеді: азаматтар бастаған және қызметкерлер бастаған, ал екіншісі полицияның халықтың сенімін бағалауға күшті әсер етеді. Міндет-құқық бұзушылықтың алдын алудың заманауи әдістері мен технологиялары арқылы азаматтар тұрғысынан осы байланыстардың сапасын арттыру.

Ол үшін келесі факторларды анықтау үшін құқық қолдану практикасына кешенді эмпирикалық талдау жүргізу қажет:

- құқық бұзушылықтардың алдын алуды жүзеге асыратын және оларды күнделікті жұмысқа тарататын полицияның мақсаттары мен міндеттерін түсіну;

- құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша әкімшілік полицияның жұмысын ұйымдастыруда басымдықтарды белгілеу;
- көрсеткіштерді бағалау және қалыптастыру жүйелері және олардың полиция жұмысына әсер ету дәрежесі; - дербес шешімдер қабылдау процесіне полицияның қатысуы;
- полицейлердің еңбегін ұйымдастыру.

Бұл талдау құқық бұзушылықтардың алдын алудың қазіргі тәжірибесі құқық бұзушылықтардың алдын алудың халықаралық заманауи әдістері мен технологияларынан ерекшеленетін полиция қызметінің нақты аспектілерін анықтауға мүмкіндік береді.

Құқық бұзушылықтардың алдын алудың заманауи әдістері мен технологияларын толық бейімдеу мақсатында бүгінгі таңда қазақстандық полицияның өміршеңдігін анықтау үшін инновацияларды тиісті бақылаумен тәжірибеде сынау қажет.

Осылайша, тақырыпты зерттеу құқық бұзушылықтардың алдын алудың заманауи әдістері мен технологияларын енгізу және оларды қазақстандық полицияның жұмысына кеңінен енгізу үшін бейімдеу болып табылады.

Құқық бұзушылықтардың алдын алудың қазіргі заманғы әдістері мен технологияларын зерделеу жағдайды талдаудан, проблемаларды анықтаудан және шешімдерді әзірлеуден бастап ғылыми тәсілдерге негізделген - бірінші кезең, содан кейін оларды тестілеу және құқық қолдану практикасында түзету-екінші кезең және стандарттаумен аяқтау-үшінші кезең, яғни барлық әзірленген шараларды қазақстандық полиция құқық бұзушылықты одан әрі кеңінен енгізу үшін нақты ұсынымдарға аудару.

Жалпы, құқық бұзушылықтарды проблемалық-бағдарланған талдау құқық бұзушылықтардың алдын алудың қазіргі заманғы әдістері мен технологияларын жақсарту жөніндегі нақты шараларды айқындауға мүмкіндік береді.

Атап айтқанда:

- құқық бұзушылықтың алдын алудың заманауи әдістері мен технологияларын қолдану арқылы құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесін жаңғырту;
- әкімшілік полиция қызметкерлерінің құзыреттілік деңгейін арттыру;
- әкімшілік полиция қызметкерлерін тиімді даярлау және іріктеу үшін олардың біліктілігіне қойылатын қажетті талаптарды айқындау;
- ішкі және сыртқы байланыс құралдарын дайындау;
- полиция мен азаматтар арасындағы байланыс пен өзара іс-қимылдың жаңа түрлерін, арналарын пысықтау;
- құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша әкімшілік полицияның жұмысын ұйымдастырудың тиімді жүйесін құру;

Құқық бұзушылықтардың профилактикасын проблемалық-бағдарланған талдаудың ұзақ мерзімді нәтижелері: құқық бұзушылықтардың профилактикасы жөніндегі шаралардың тиімділігін, полицияның халықтың сенім деңгейін, сондай-ақ қызметкерлердің өз жұмысына қанағаттануын арттыру болып табылады.

Жергілікті полиция қызметін басқару мәселесін тәжірибеге бағытталған тәсілдер негізінде түсіну үшін келесі мәселелер зерттелді:

1) жеке құрамның "көңіл-күйін" анықтау және УПИ негізгі проблемаларын анықтау;

2) тәуелсіз тараптың қатысуымен бөлімше көрсететін сервис сапасының деңгейін айқындау;

3) жоспарлы жұмысқа баса назар аудара отырып, таңертеңгі «ажырасу» рәсімін оңтайландыру;

4) әрбір УПП бойынша сервиске сұраныстарға талдау жүргізу, жалпы проблемаларды анықтау және оларды шешу бойынша жоспарлар әзірлеу.

Күштер мен құралдарды жедел басқару бойынша келесі мәселелер зерттелді:

1) құқық бұзушылықтар ең көп жасалатын «ыстық» нүктелерді анықтау;

2) қоңыраулар/хабарламалар/шағымдар саны

3) түрлері бойынша қылмыстардың саны

4) созылмалы проблемалар;

5) осы нүктелерде машиналарды патрульдеудің жүйелілігі мен ұзақтығын негізгі уақыт кезеңдерінде арттыру.

Талдау Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының біліктілікті арттыру курстарының тыңдаушыларына сауалнама жүргізу кезінде алынған деректер негізінде жүргізілді, оған 80 УПИ қатысты.

Міндет жеке кәсіпкердің қызметтегі нақты проблемалары мен мәселелерінің шеңберін анықтау, олардың өзгеруге дайындығын анықтау және қатысудың жалпы деңгейін бағалау болды.

Жүргізілген сауалнамаға сәйкес, ЖК ұзақ уақыт бойы учаскелік полиция пункттерін орналастырады, онда олардың жұмысы негізінен әкімшілік материалдармен және құжаттамамен байланысты. Бұдан басқа, қажет болған жағдайда УПИ жеке автокөлікті және жанар-жағармай материалдарына арналған жеке құралдарды пайдаланады.

Патрульдік нарядтардың азаматтардың «102» өтініштеріне қызмет көрсетуі кезінде УПИ келесі күні олар бойынша шешімдер қабылданбаған материалдарды пысықтайды. Бұл көп уақытты қажет етеді, өйткені УПИ өтініш берушілерді, құқық бұзушыларды және өндірістің басқа қатысушыларын іздеуі керек. Бұдан басқа, УПИ шешімдерді басқа құзыретті органдар қабылдайтын жеке-жария өтініш фактілері бойынша материалдарды берумен айналысады. Олар дүкендерге барады, заңсыз

әрекеттердің себептері мен жағдайларын жою туралы ұсыныстар береді. ПО-да профилактикалық есепте тұрған адамдарды тексеруді жүзеге асырады. Адамдарды бейімдеу және детоксикация орталықтарына адамның қадір-қасиетін қорлайтын жағдайда орналастырады. Сотта қаралатын материалдарды УИП қолма-қол жеткізеді. Тоқсан сайын оларға бекітілген учаскелерді аралайды. Бұл ретте көп қабатты үйлердің кіреберістерінде УПИ ақпараттық парақтарының болуын бір мезгілде тексереді, олар болмаған кезде қайтадан ілінеді. УИП әкімшілік учаскенің азаматтарын тыңдауға көп уақыт кетеді.

Сондай-ақ, ЖК-де үй тұрғындары арасындағы даулы мәселелерді шешуге тура келеді, олар көбінесе қақтығыстарға айналады, осы жерден туындайтын салдары бар. Жалпы үй чаттары арқылы азаматтардан көптеген өтініштер келіп түседі. Барлық аудандық полиция бөлімдерінде ААО ақпараттық қамтамасыз ету бөлімшелері жоқ, осыған байланысты ЖК ААО-ның есебін тексеру үшін полиция басқармаларына келуге мәжбүр.

Бұдан басқа, УПИ-ге әкімшілік іс жүргізуге қатысушыларды мамандандырылған әкімшілік соттарға қамтамасыз ету жөніндегі міндеттер жүктелген. Белгілі бір уақыт әртүрлі қызметтік журналдарды және басқа да қажетті құжаттарды толтыруға жұмсалады (анықтамалар, есептер, сипаттамалар, сұрауларға жауаптар және т.б.). Басқа қызметтермен бірлесіп жалған қоңыраулар, өрттер, жасалған қылмыстық қылмыстар фактілері бойынша шақыруларға қызмет көрсетеді (қажетті ақпаратты жинауды жүзеге асырады). Тиісті шарт жасасусыз жалға берілетін тұрғын пәтерлерді анықтайды.

Әкімшілік және қылмыстық құқық бұзушылықтарды анықтайды. Металл сынықтарын қабылдау пункттерін тексеруді жүзеге асырады. Деструктивті бапталған адамдарды белгілейді және одан әрі профилактикалық жұмыс үшін тиісті органдарға хабарлайды. Отбасылық-тұрмыстық жанжалдарға қызмет көрсетіңіз, профилактикалық есепке алу істерін бастаңыз. Бас бостандығынан айыру орындарынан босатылғаннан кейін адамдар келетін мекенжайларды тексереді. Тыныштықты бұзу, дұрыс емес жерлерде коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша шақырулар пысықталуда. Наркологиялық диспансерге адамдарды тіркеу және анықтау көп уақытты алады. Қалдырылған автокөлікті жарамсыз жерлерде эвакуациялауды, сондай-ақ азаматтық және қызметтік қару иелерін тексеруді қамтамасыз етеді. Компьютерлік техниканың жетіспеушілігіне байланысты УИП белгілі бір құжаттарды дайындау және оларды басып шығару үшін өз кезегін күтуі керек. Құрылыс салушылардан құрылыс учаскелерін қоршауды талап етеді.

УПИ сот процесінің басталуын күту үшін ұзақ уақыт өткізетіні туралы көптеген шағымдар қабылданды, ал олар әкімшілік іс жүргізуге қатысушыларды қалуға көндіруге мәжбүр болды. Әрине, азаматтар өздерінің наразылықтарын жергілікті полиция қызметінің басшылығына

жолдайды. Жол қозғалысы ережелерін бұзған иелерін белгілейді. УИП халықпен қарым-қатынастың ең тиімді құралы Вацап сияқты мессенджер екенін атап өтті. Үй иелерімен және құқық қорғау бағытындағы басқа да құрылымдармен байланыс орнатады, халықпен есептік кездесулер, ұрланған малды, автокөлік құралдарын және т. б. анықтау бойынша жедел - іздестіру іс-шараларын жүргізеді.

Ішкі істер органдарының қызметкерлері үшін аптасына 40 сағаттан аспайтын жұмыс уақытының жалпы ұзақтығы белгіленген. Қажет болған жағдайда полиция қызметкерлері қызметтік міндеттерін орындауға белгіленген уақыттан тыс, сондай-ақ түнгі уақытта, демалыс және мереке күндері тартылуы мүмкін. Тәжірибеде жұмыс уақытының ұзақтығы туралы жоғарыда аталған норма жиі бұзылады.

Талқылау: УПИ қызметіндегі проблемалық мәселелер ГЛОННАС бақылау құрылғысының құралдары бойынша оларға жүктелген лауазымдық міндеттерді орындау бойынша УПИ жұмсаған жұмыс уақытын белгілеу тәсілін (осы құрылғылардың өндірісін әзірлеуді және сериялық іске қосуды көздеу қажет) диаграммалық жеткізгішке ақпаратты жазу қағидаттарында жұмыс істейтін УПИ еңбек режимін тіркеуді көздеуді талап етеді.

Бұл бастама «УПИ жұмыста қанша уақыт болуы керек» мәселесін шешуге және өзіне тән емес міндеттерден босатуға мүмкіндік береді (спорттық іс-шараларды өткізу кезінде қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету, кезекші бөлім инспекторының функцияларын орындау және т.б.).

Жергілікті полиция қызметінің басқару жүйесін тәжірибеге бағытталған тәсілдер негізінде жетілдіру үшін осы қуатты құрылымның (ЖПҚ) заңдарды іс жүзінде орындауы және оларға бағынуы қажет.

Тек осындай жағдайларда ғана жергілікті полиция қызметі үш негізгі қағиданы іске асыратын құқық бұзушылықтардың алдын алу және болдырмау жөніндегі негізгі және берілген күштер мен құралдарды басқарудың тиімді құралына айнала алады:

1) Ол басқарудың заңдылық принципін жүзеге асыруы керек, яғни. басқарудың қабылданған заңдарға бағынуы, іс жүзінде, яғни. нақты жағдайда.

2) дара басшылық қағидатын, яғни ЖПҚ бастықтарына бағыныштыларға қатысты барлық өкімдік билік берілген және оларға сеніп тапсырылған бөлімшелер мен қызметтер қызметінің барлық тараптары үшін толық жауапты болатын басшылық қағидатын күшейтуге міндетті.

3) ЖПҚ құқық бұзушылық профилактикасының басқа субъектілерімен өзара қарым-қатынаста адамдар мен азаматтардың негізгі құқықтары мен өзге де субъективті құқықтарын қорғайды. Осылайша, олар жеке бас бостандығын қамтамасыз ету және мемлекет пен қоғамдағы мүлік пен мүліктің қауіпсіздігіне кепілдік беру үшін айтарлықтай үлес қосады.

Сонымен, жоғарыда айтылғандардың барлығы біз тұжырымдаған негізгі тезиске әкеледі: тәжірибеге бағытталған тәсілдер негізінде

жергілікті полиция қызметін басқару жүйесін жетілдіру «ЖПҚ-ның құқықтық тәртіптің күнделікті іс-әрекеттерінде жұмыс істеуі үшін ең маңызды болып табылады».

Қорытынды: Қазақстандық Полицияның алдына қойылған мақсаттарға сүйене отырып-үш ажырамас құрамдас бөлікті сақтай отырып, тәжірибеге бағдарланған тәсілдер негізінде жергілікті полиция қызметін басқару жүйесін жетілдіру: әріптестік, құқық бұзушылықтардың алдын алуға проблемалық-бағдарланған тәсіл және полицияның халыққа қызмет көрсету сапасы қажет:

1. Әкімшілік полиция мен жергілікті полиция қызметін бірыңғай құрылымға біріктіру, бұл екі құрылымды құқық бұзушылықтың алдын алу, қоғамдық тәртіпті сақтау, қылмысқа қарсы күрес, қылмыстық жазалар мен әкімшілік жазаларды орындау, сондай-ақ қоғамның басымдықтары мен сұраныстарына тиімді ден қою үшін ортақ міндеттерді орындау жөніндегі бірыңғай және өзара байланысты аппаратқа тұжырымдауға мүмкіндік береді.

2. ЖК-да қағаз тасымалдағыштарда әкімшілік учаскеге паспорт жүргізіледі. Төлқұжат формасы оны жүргізу және талдау үшін қиын. Осыған байланысты УПИ әкімшілік учаскесіне паспортты жүргізудің электрондық форматын енгізу орынды, осыған ұқсас профилактикалық істерді жүргізуді ПО-да профилактикалық бақылау белгіленген адамдарға электрондық форматқа көшіру қажет

3. Құқық бұзушылықтардың алдын алу-бұл құқық бұзушылықтардың алдын алудың ең тиімді тәсілі, осыған байланысты азаматтарды қоғамдық тәртіпті қорғауға тарту жүйесін дамыту қажет.

Аталған мақсаттар үшін жергілікті бюджеттерде полицияға құқық бұзушылықтардың алдын алу мен алдын алуда белсенді жәрдем көрсететін азаматтарды көтермелеу үшін шығыстар бабын көздеу қажет.

4. Көпқабатты үйлердің барлық аулаларын қоршау және шлагбаум орнату, аулаларды жарықтандыру, барлық осал бұрыштар мен қараңғы учаскелерді қамтитын қосымша бейнекамералар орнату арқылы жабу және абаттандыру.

5. Қадағалау шарттарын бұзу және құқық бұзушылықтар жасау жағдайларын қоспағанда, УПИ-нің қадағалаудағы адаммен әрбір кездесуі туралы баянат жасау қажеттілігі, сондай-ақ қадағалау шарттарын бұзу және құқық бұзушылықтар жасау жағдайларын қоспағанда, қадағалаудағы адам тарапынан әр жолы түсіндірме жазу қажеттілігі алып тасталсын.

6. Жаяу патрульдік нарядтардың жоқтығы туралы өз пікірлерін білдірген халықтың пікірін ескере отырып, қоғамдық орындарда және көшелерде қоғамдық тәртіпті сақтауды жүзеге асыратын патрульдік нарядтарды қолда бар штаттық бірліктер мен материалдық-техникалық құралдарды қайта бөлу есебінен жаяу тәртіппен қайта бастаған жөн, бұл автомобильдерде патрульдеу маршруттары жоқ жерлерде азаматтардың қауіпсіздік деңгейін арттыруға мүмкіндік береді (аулалар, үйлердің

кіреберістері, жанармай құю станцияларының аумақтары, Түнгі клубтар, дискотекалар, балалар алаңдары, жерасты өткелдері және т. б.).

7. «SOS» дабыл түймелерін тек орталық көшелерде, алаңдар мен даңғылдарда адамдар көп жиналатын жерлерде ғана емес, сонымен қатар қалалардың шетінде, өнеркәсіптік аймақтарда, саяжайларда және адамдар тұратын басқа жерлерде қауіпсіздік пен қауіпсіздік сезімін сезінбейтін жерлерде орнатқан жөн.

8. Мемлекеттік деңгейде шарап - арақ өнімдерін ішу мәдениетін қалыптастыру бойынша жұмысты бастау және сатып алушыны осы сусындардың пайдалы қасиеттері туралы сендіре отырып, табиғи шырындарды сату нарығын біртіндеп ілгерілету. Тұтынушылар бір стакан арақ немесе бір стакан сырадан гөрі бір стакан табиғи шырын ішу пайдалы екеніне сенімді болуы керек.

9. ӘҚБтК-нің 200-бабы 200-1-бабының тақырыбымен толықтырылсын: «күшті алкогольдік ішімдіктерді (самогонды), оларды дайындауға арналған жартылай фабрикаттарды (брагаларды) дайындау немесе сатып алу, оларды дайындауға арналған аппараттарды сақтау»:

1. Жеке тұлғалардың күшті алкогольдік ішімдіктерді (самогонды), оларды дайындауға арналған жартылай фабрикаттарды (брагаларды) дайындауы, сол сияқты оларды дайындау үшін пайдаланылатын аппараттарды сақтауы - көрсетілген сусындарды, жартылай фабрикаттар мен аппараттарды тәркілей отырып, бес айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға әкеп соғады.

2. Осындай бұзушылықтар үшін әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған сол әрекеттер, сол сияқты жеке тұлғаның бес литрден астам күшті алкогольдік ішімдіктер (самогон), оларды дайындау үшін отыз литрден астам жартылай фабрикаттар (Брага) дайындауы не осындай жартылай фабрикаттардың отыз литрден астамын сақтауы - бес литрден бастап айыппұл салуға әкеп соғады. көрсетілген сусындарды, жартылай фабрикаттар мен аппараттарды тәркілей отырып, отыз айлық есептік көрсеткіш.

3. Сатуға заңмен рұқсат етілгендерді қоспағанда, күшті алкогольдік ішімдіктерді (самогонды) сатып алу, сол сияқты оларды дайындау үшін жартылай фабрикаттарды (брагаларды) сатып алу - тәркіленіп, бес айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға әкеп соғады.

10. Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысатын адамдарды қылмыстық қол сұғушылықтардан қорғау кепілдіктеріне назар аудару. Осыған байланысты полицияның қоғамдық көмекшісінің материалдық-әлеуметтік мәртебесін реттеу қажет:

- қоғамдық тәртіпті жүзеге асыру жөніндегі өз міндеттерін атқару кезінде қоғамдық көлікте тегін жол жүруді ұсыну;

- әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтауға, қылмыстарды ашуға және оларды жасаған адамдарды ұстауға жәрдемдескені үшін сыйақы

төлеу мүмкіндігі;

- жұмыс орны бойынша жыл сайынғы қосымша демалыс беру.

Адамдардың қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге ерікті негізде қатысуы және өздерінің қорғалғанын сезінуі үшін Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасында олардың өміріне, құқықтары мен бостандықтарына қол сұғатын адамдардың жауапкершілігін нақты бекіту қажет.

Ішкі істер органдарына кандидат лауазымына ресми қабылдау басталғанға дейін бір жыл ішінде полицияның қоғамдық көмекшісі ретінде міндетті түрде жұмыс өткеру практикаға енгізілсін. Бұдан басқа, жергілікті атқарушы органдар қоғамдық тәртіпті қорғауға қатысатын адамдарды материалдық ынталандыруды және көтермелеуді жүзеге асыруға субсидиялар түрінде қаржылық қолдау көрсетуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Уильям Ф. Боулин (1998) Измерение производительности: введение в анализ охвата данных (DEA), Журнал анализа затрат, 15: 2, 3-27, DOI: 10.1080/08823871.1998.10462318.

2. Майкл Ф. Горман, Джон Руджеро, Оценка эффективности работы полиции штата США с использованием анализа охвата данных, Международный журнал экономики производства, Том 113, выпуск 2, 2008, Страницы 1031-1037, ISSN 0925-5273.

3. Санчес, Изабель. (2007). Оценка эффективности испанской полиции с помощью анализа совокупности данных. Европейский журнал права и экономики. 23. 43-57. 10.1007/s10657-007-9004.

4. Акдоган, Хусейн. (2012). Эффективность работы полицейских участков в городе Анкара: применение анализа охвата данных. Полицейская деятельность: Международный журнал по полицейским стратегиям и управлению. 35. 25-38. 10.1108/13639511211215432.

5. Мемлекет басшысы Қ. Қ. Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс – қимыл уақыты" Жолдауы-Электрондық ресурс – [қол жеткізу режимі]: <https://www.akorda.kz>.

6. Набор инструментов для совместной работы общественных организаций: эффективные стратегии партнерства с правоохранительными органами. Майкл С. Маккэмпбелл, Управление общественных полицейских служб Министерства юстиции США. 2010.

СЕРВИСНАЯ ПОЛИЦИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

студент Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова
Аралбаева М.

студент Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова
Изтелеуова Н.

В современном мире, где эффективность и качество обслуживания становятся все более важными аспектами в различных сферах жизни, концепция сервисной полиции приобретает особое значение. Сервисная полиция представляет собой подход к обеспечению безопасности и порядка, который ставит во главу угла удовлетворение потребностей граждан и создание комфортной среды для их жизни и деятельности. Основная идея сервисной полиции заключается в том, чтобы не только поддерживать закон и порядок, но и активно взаимодействовать с населением, учитывать его потребности и ожидания. Это подразумевает не только выполнение прямых обязанностей по поддержанию безопасности, но и работу на уровне общественных отношений, включая профилактику преступлений, помощь в решении социальных проблем и участие в развитии местных сообществ.

В 2018 году президент Казахстана в ежегодном Послании объявил о переходе национальной полиции на сервисную модель, призванную изменить подход к правоохранительной деятельности.¹ Основная цель — трансформация восприятия полиции, которая должна стать не карательным органом, а помощником в сложных ситуациях. Это направлено на улучшение взаимоотношений между гражданами и правоохранительными структурами и преодоление модели «мы против них».

Переход на сервисную модель рассматривается как важный элемент стратегии «Казахстан-2050», направленной на повышение безопасности, защиту прав человека и эффективность государственного управления. Стратегия также акцентирует внимание на диверсификации экономики, инвестициях в человеческий капитал и улучшении условий для предпринимательства.

Министерство внутренних дел Республики Казахстан реализовало пилотные проекты, направленные на внедрение сервисной модели полиции. Эти проекты являются первыми шагами на пути к укреплению доверия между гражданами и полицией, что важно для реформирования правоохранительной системы на национальном уровне.

В 2020 году Программа развития ООН (ПРООН) и Министерство внутренних дел Республики Казахстан (МВД) запустили совместный двухлетний проект, направленный на поддержку внедрения сервисной модели полицирования в Карагандинской области. В рамках этого проекта

---

¹<https://www.undp.org/ru/kazakhstan/stories/pilotnyy-proekt-servisnoy-modeli-policii-ot-soldata-peredovoy-borby-s-prestupnostyu-do-druzey-soobschestva>

ПРООН разработала учебные курсы по ситуативной профилактике и оценке эффективности сервисной полиции, основанные на системе отчетности, сборе данных и операционном анализе.

В апреле 2021 года ПРООН провела семинар по реформам, ориентированным на обеспечение общественного порядка, в котором приняли участие участковые полицейские, сотрудники различных подразделений МВД и преподаватели Академии МВД им. М. Есбулатова. Тренинг был адаптирован к местным условиям, что способствовало его эффективности в условиях перехода к новой модели полицирования. Семинар был разработан и проведен международным экспертом Хуаном Беликовым, специалистом по вопросам реформирования правоохранительных органов и созданию институтов безопасности.

В результате сотрудничества ПРООН и МВД была разработана методология поэтапного внедрения сервисной модели полицирования, которая планируется к распространению по всей стране в течение трех-пяти лет.

Исследование Джеймса К. Уилсона (1968) выделяет три модели полицейской деятельности: караульную, правовую и сервисную. Караульная модель направлена на поддержание общественного порядка и разрешение споров, тогда как сервисная модель предполагает активную помощь населению и предупреждение правонарушений, что делает её предпочтительным выбором для модернизации правоохранительных структур.

Правовая модель полицирования фокусируется на строгом соблюдении закона, где полиция видит свою роль как блюстителей порядка, избегая вмешательства в вопросы, не нарушающие правовые нормы. Примером может служить выписка штрафа за минимальное превышение скорости, что иллюстрирует акцент на следовании букве закона. Однако эскалация преступности и насилия в современном обществе выявила недостатки этой модели, подрывая доверие к полиции и государству.

Сервисная модель делает акцент на предотвращении преступлений и насилия, а также на повышении устойчивости общества к криминальным проявлениям. В рамках этой модели полиция стремится быть партнером общества, а не просто силовой структурой, борющейся с преступностью. Сотрудничество с социальными службами и другими агентствами направлено на оказание помощи несовершеннолетним, правонарушителям и сообществам в предупреждении преступности и решении социальных проблем.²

Основные принципы «Сервисной Полиции»

Ориентация на граждан: Служба ориентируется на потребности и интересы населения, активно взаимодействуя с гражданами и учитывая их мнения относительно безопасности в своем районе.

---

²<https://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/>

Профилактика правонарушений: вместо того чтобы только реагировать на преступления, сервисная полиция занимается профилактической работой, организовывая различные мероприятия по повышению правосознания граждан и обучению их основам безопасности.

Доступность: Сотрудники сервисной полиции должны быть всегда на связи и доступны для граждан. Это достигается через использование современных технологий, таких как мобильные приложения и горячие линии. Открытость и прозрачность: Работа сервисной полиции должна быть прозрачной для общества, чтобы граждане могли видеть результаты деятельности полиции и доверять им.

Примеры применения

Социальные программы и инициативы: В некоторых городах разработаны программы, направленные на поддержку молодежи, такие как спортивные турниры и досуговые мероприятия. Полицейские активно участвуют в этих проектах, обсуждая с молодежью правила безопасности и возможности предотвращения преступности.

Обратная связь с населением: Использование онлайн-платформ для сбора обращений от граждан позволяет выполнить анализ проблемных зон и оперативно реагировать на возникающие вопросы. Например, в некоторых российских городах проводятся «горячие линии» для анонимного сообщения о правонарушениях.³

Патрулирование «взаимодействия»: Сотрудники сервисной полиции патрулируют районы вместе с местными жителями. Это позволяет не только обеспечить безопасность, но и укрепить доверие между полицией и обществом. В некоторых районах проводятся совместные мероприятия, такие как чистка парков или субботники, что способствует улучшению общественного имиджа полиции.

Образовательные программы: Сервисная полиция активно проводит занятия в школах, обучая детей и подростков правилам безопасности, основам первой помощи и действиям в экстренной ситуации. Это не только повышает осведомленность, но и способствует формированию ответственного отношения к безопасности в обществе.

Статистика по областям: ⁴

Область	Количество пунктов
Туркестанская область	1 Сервисный центр полиции
Павлодар	6 Модульных участковых пунктов полиции
Алматы	7 Сервисных центров полиции
Атырау	(пилотный проект)

³<https://saqshy.info/policiya-i-servis-chto-obshhego/>

⁴<https://polisia.kz/ru/>

Актобе	(пилотный проект)
Караганда	(пилотный проект)
Нур-Султан	(пилотный проект)
Костанай	15 участковых пунктов полиции
Акмолинская область	11 участковых пунктов полиции
Петропавловск	21 (13 участковых + 8 модульных)

Таким образом, хотя внедрение сервисной модели полиции в Казахстане началось в 2021 году, точный анализ результатов и реальных изменений пока не может быть осуществлён, так как многие из инициатив находятся на этапе тестирования и адаптации.

Мировая практика демонстрирует значительные результаты внедрения сервисной модели. В Эквадоре за год применения новой модели (2013-2014) количество убийств сократилось на 24%, краж в магазинах на 10%, вооруженных ограблений на 7%, а угонов автомобилей на 8%. В Нью-Йорке с 2013 по 2015 год было зафиксировано снижение уровня серьезных уголовных преступлений на 5,3%.

Более 60 стран уже приняли эту модель, а Казахстан является лидером в её внедрении в Центральной Азии. Основная цель реформ — замена конфронтационной модели «мы против них» на партнерские отношения между полицией и обществом для повышения эффективности работы и укрепления доверия населения.

Сервисная полиция сегодня — это не только правоохранительный орган, но и важный элемент социальной структуры, способствующий созданию безопасной и комфортной городской среды. Реализация принципов сервисного подхода в полиции позволяет эффективно взаимодействовать с населением, повышать уровень доверия и вместе работать над профилактикой правонарушений. Такой подход является залогом успешного функционирования правоохранительных органов в современных условиях.

Использованная литература:

1. <https://www.undp.org/ru/kazakhstan/stories/pilotnyy-proekt-servisnoy-modeli-policii-ot-soldata-peredovoy-borby-s-prestupnostyu-do-druzey-soobshchestva>
2. <https://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/>
3. <https://saqshy.info/policiya-i-servis-chto-obshhego/>
4. <https://polisia.kz/ru/>
5. <https://tengrinews.kz/news/servisnaya-model-novyie-mehanizmyi-metodyi-raboty-456216/>
6. https://www.inform.kz/ru/chto-iz-sebya-predstavlyaet-servisnaya-model-policii_a3846167

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF THE SERVICE MODEL IN THE ACTIVITIES OF DISTRICT POLICE INSPEKTORS

Associate Professor of the Department of Administrative and Legal Discipline
Almaty Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan
aftered
Makan Esbolatov police major

Arystangalieva Zhuldyz Erlanovna

The service model of the police is a new concept for Kazakhstan, aimed at increasing public trust in law enforcement agencies and improving their effectiveness. This model focuses on interaction with the population rather than on punitive functions, which is in line with global trends in police development.

The introduction of a service model of the police is relevant in the context of growing criticism of bureaucracy and distrust of law enforcement agencies. The most important task is to transform the police into an institution that provides security through interaction with citizens.

The service model implies that the police should be oriented towards meeting the needs of the public and interacting with them to maintain law and order. Unlike the traditional punitive model, the service model aims to prevent crime, reduce conflicts, and increase openness and transparency of police actions.

The service model of the police is based on the concept of "police as a service", where the priority is not punishment, but prevention of offenses and interaction with the population [1, p. 46].

The service model of the police involves the creation of trusting relations between the police and the public through transparency of actions and involvement of citizens in ensuring public safety [2, p. 40].

The peculiarity of the service model is its flexibility and emphasis on crime prevention through the involvement of society. This is achieved through the transparency of police work, improving the quality of services provided and involving citizens in solving local problems.

The introduction of a service model of policing in Kazakhstan is associated with a number of serious challenges that hinder the successful implementation of reforms. These challenges concern both organizational aspects and technical and human resources of the system. Let us consider the main challenges in detail.

One of the most significant problems standing in the way of the implementation of the service model of the police is the lack of personnel and high workload of district police inspectors. Under this model, a district inspector plays a key role in maintaining public order and interacting with the population. However, in Kazakhstan, there is too much population per district inspector. According to statistics, there is an average of 3,000 to 5,000 people per inspector in urban areas, and in rural areas this number can be even higher. This places an

excessive burden on police officers, reducing their ability to interact effectively with citizens.

Problems of high workload:

- Inspectors do not have the ability to respond to all inquiries and complaints of the population in a timely and quality manner. This leads to the fact that citizens' appeals may go unheeded, which reduces trust in the police.
- Inspectors do not have enough time for preventive work, which is the basis of the service model. Instead, they are forced to react to offenses already committed, which leaves little opportunity for crime prevention.
- Lack of time for an individual approach to each citizen, which is necessary to build trust with the population. The service model involves regular meetings with residents, preventive talks, and public involvement in security issues. However, due to staff shortage, such events are often not held.

For example, in one of the districts of Astana there are more than 4,000 people per district inspector. In such conditions it is difficult to maintain personal contacts with each resident and conduct regular preventive work, which is the basis of the service model of the police [3, p. 49].

In addition, it is possible to highlight the multifunctionality of the position

- a district police inspector performs a wide range of duties, including both preventive measures and response to offenses.

This creates an excessive workload for officers and limits their ability to work on building trust with the public, which is at the core of the service model of policing. Time constraints force inspectors to focus on operational tasks such as responding to calls and reporting, limiting their ability to effectively engage in prevention and public education.

To solve the problem of staff shortage, it is necessary to increase the number of police officers, especially at the level of district inspectors. It is also important to redistribute responsibilities between different police units in order to reduce the workload of neighborhood inspectors. It is important to revise the norms for the number of inspectors depending on the population and crime situation in a particular neighborhood.

In addition, the introduction of modern technologies and digital tools can help optimize the work of district inspectors and reduce the administrative burden, which will allow them to focus on interaction with citizens and prevention of offenses.

Another significant problem is the limited financial and technical resources required for the full-fledged implementation of the service model. This model requires serious investment in both infrastructure and training of officers. However, at the moment, the police budget in Kazakhstan is not always able to cover all the necessary costs for a successful transition to the new model.

Funding issues:

- There is a lack of funding to establish police service centers where citizens can receive advice and assistance without having to go to police stations. It is

important that such centers are convenient for the public and that their staff are specially trained to work within the service model.

- Lack of funds for training and professional development of staff. In order to implement the service model of the police, it is necessary to retrain a large proportion of existing officers to enable them to interact effectively with citizens, prevent offenses and resolve conflicts in the field. However, the existing funding of training programs does not always meet these requirements.

The quality of training and professional development of district inspectors directly affects their ability to implement service approaches in their daily work. However, current funding for training programs in Kazakhstan is often insufficient to meet modern requirements. This leads to the fact that many district inspectors do not have the opportunity to regularly update their knowledge and skills, especially in the areas of psychological interaction with the population, conflict mediation, use of digital technologies and service-based methods of working with citizens

In addition, existing training programs do not sufficiently focus on a service model that focuses on the needs and rights of citizens. As a result, inspectors often do not have sufficient knowledge to effectively utilize service approaches in their work. For example, in international practice, police officers undergo trainings on communication psychology, conflict management and mediation practices that help them resolve conflicts peacefully and prevent escalation of tensions in the community. In Kazakhstan, such trainings are conducted in small numbers.

- Limited technical resources. The service model requires the use of modern information systems that allow citizens to submit appeals online, track their status and receive consultations. Implementation of such systems requires significant costs for development, technical support and staff training.

Thus, in one of the regions of Kazakhstan, the construction of police service on the model of open community centers was started, but due to the lack of funding the project was suspended at the stage of implementation, which showed insufficient support for initiatives [1, p. 93].

All this affects the limitations in the organization of work. For example, an important element of the service model is the ability of citizens to easily contact district inspectors through various communication channels. However, in Kazakhstan, the existing organizational structure of the police often hampers this process. For example, police stations may be located in locations that are inconvenient for residents, and reception hours may be limited. In addition, the limited number of inspectors makes it impossible to create round-the-clock or flexible reception schedules, which reduces the accessibility of the police to the public and makes it difficult to build trusting relationships

Technical challenges.

The service model of the police involves the use of digital technologies to optimize police work and improve interaction with the public. However, according to the Ministry of Internal Affairs of Kazakhstan, the technical

capabilities of law enforcement agencies are limited. Many police stations are not equipped with modern means of communication and do not have access to information systems, which makes it difficult to implement the service model in practice. Investments in digitalization are needed, as well as the development of Internet infrastructure in rural areas, where police work is severely hampered by the lack of modern means of communication.

Limited financial resources and technical capabilities hinder the full implementation of the service model of police, which requires significant investments in infrastructure and training of employees [1, p. 92].

To solve the problem of insufficient funding it is necessary to:

- Attracting additional funds from the state budget to modernize the police infrastructure.
- Expansion of state and international grant programs to support innovative projects in law enforcement agencies.
- Finding partners among the private sector to finance individual projects, such as the development of digital services and the creation of service centers on the basis of public-private partnerships.

Introducing new technologies, such as mobile applications for citizen feedback and online complaint systems, will reduce the workload of officers and speed up the process of responding to public inquiries.

These two large blocks of problems, including additional problems - staff shortages and lack of resources - are the key barriers to the introduction of a service model of policing in Kazakhstan. Addressing these challenges will require comprehensive changes in both the organization of police work and the provision of sustainable funding for modernization and training.

Thus, despite efforts to introduce a service model of police in Kazakhstan, these problems significantly hamper the process of reform implementation. Understaffing and high workload of precinct inspectors, lack of adequate funding for training and education programs, as well as limited technical and organizational resources represent the main challenges. In order to successfully overcome these problems, it is necessary to ensure adequate funding, improve the technical equipment of police stations, and review and update training programs to make them more oriented towards the service model of the police. Only then will the introduction of service-oriented approaches enable the police to fulfill their tasks more effectively and build trust with citizens, which is an important aspect of modern policing.

Despite the difficulties, the service model of policing has significant prospects for development in Kazakhstan. Orientation on international experience and the use of modern technologies can significantly improve police interaction with the public. Countries with a developed service model, such as the United Kingdom, Singapore and the Netherlands, show examples of successful interaction between police and citizens. In these countries, the service model has reduced crime rates and improved public perceptions of the police.

For example, in the UK, the introduction of this model led to a 15% reduction in crime in the first five years.

International experience shows that the service model of the police contributes not only to reducing crime, but also to increasing public confidence.

Also, one of the key aspects of implementing the service model is the use of modern technology. Kazakhstan already has platforms where citizens can file complaints, receive consultations and track the results of their appeals online. Digitalization of police work can significantly reduce incident response times and improve transparency. These technologies can include both mobile applications for the public and internal information systems to improve coordination and management.

At the same time, the establishment and development of widespread police service centers that provide a wide range of services to the public can be a critical factor in implementing a service model. Such centers can provide citizens with the opportunity to seek advice, submit documents, and receive assistance in solving social issues.

Police service centers can become an important tool for improving the quality of service to citizens and establishing a constructive dialogue between the police and society [3, p. 58].

The introduction of the service model of police in Kazakhstan is an important step in the development of the law enforcement system, aimed at increasing the trust of citizens and improving the quality of service. Despite the existing challenges, such as lack of human resources, financial resources and training, the prospects for this model seem quite promising. Orientation to international experience and digitalization can help make the police more open and efficient.

Literature:

1. Rakhimov B.A. Service model of police in Kazakhstan: problems and prospects. - Almaty: KazGYUU, 2023. - 160 c.
2. Gromov D.A. Service model of the police: ways of implementation and international experience. - SPb.: SPbSU, 2023. - 320 c.
3. Nurpeisov K. The role of district inspector in the system of law enforcement agencies of Kazakhstan // Legal Policy and Justice, 2021. - C. 45-60.

ҚАЖЕТТІ ҚОРҒАНЫС ШЕГІНЕН ШЫҒУ КЕЗІНДЕ ДЕНСАУЛЫҚА АУЫР ЗИЯН КЕЛТІРУ ҚЫЛМЫСЫ ҚҰРАМЫН ТАЛДАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» мамандығының магистранты

Л.Р. Бартай

Қажетті қорғаныс, біздің мемлекетіміздің мүддесін, меншікті, қоғамдық қатынастарды, және жеке мүдделерді, азаматтардың құқығын қорғаудың бір тәсілі болып табылады. Қажетті қорғаныс институты біздің еліміздегі демократиялық заңдылықтың нығайуына қызмет етеді. Ол қылмыс істеу ниетіндегі тұлғаларға сол қылмысты істеу ниетінен бас тартуына көмектеседі. Ал, азаматтарға қылмыс қаупінен қорғануға тиым салу, қылмыскерлердің қылмыс жасауын жеңілдеткендік ғана болар еді.

Қажетті қорғану шегінен шығу кезінде жасалған қылмыс қылмыстық жауапкершілікті жоққа шығармағанымен, осы қылмыстың тікелей жасалуынан қарағанда жағдайы едәуір жеңілдетілген. Әрине қажетті қорғаныс шегінен шығу кезінде жасалған кісі өлтіруде қылмыс болып табылады. Бұл қылмыстық заңдарда кездесетін қылмыс түрі неғұрлым қауіпсіз кісі өлтіруге жатады. Қажетті қорғану шегінен шығу кезінде кісі өлтіру нәтижесінде кінәлі жәбірленушінің қоғамдық қауіпті қол сұғушылығының жолын кесуге яғни, қоғамдық пайдалы әрекет жасауға ұмтылады. Оның үстіне кінәлі кісі өлтіру жасай отырып, жәбірленуші шабуылының нәтижесінде туындаған ашулы күйде болатынын естен шығармаған жөн. Осыған байланысты қажетті қорғаныс шегінен шығу кезінде адам өлтіру қылмысының субъективтік жағы және өзіндік ерекшеліктерге ие болып табылады. Заң қажетті қорғану шегінен шығып қорғануды қолсұғушылық қаупіне қорғанудың сипатының анық сәйкессіздігі ретінде анықтайды. Демек, қажетті қорғану шегінен шығудың сипаттайтын белгілер шабуылдың сипатымен қорғану әрекеттерінің сипатымен анықталады. Шабуылға қатысты айтқанда ол қоғамға қауіпті және нақты болуы тиіс.(тым болмаса жәбірленуші көзқарасынан). Осы шабуылдан қорғануға келсек, ол қорғанудың құқықтық жол беру шегінен шығып кету арқылы жүзеге асырылғандығымен сипатталады.

Қажетті қорғану шегінен шығу «қорғану сипаты мен қол сұғушылық қаупінің анық сәйкессіздігі» ретінде анықталады. Шектен шығу іс бойынша қорғанушының қолдану сипаты мен де шабуылдың сипаты мен де және нақты жағдайыменде қажет болмаған қорғану тәсілдері мен құралдарына жүгініп және ешбір қажеттіліксіз шабуыл жасаушыға ауыр зиян келтіргенін анықтағанда ғана танылады.

Заңда қажетті қорғаныс шегінен шығудың анықтамасы ретінде берілген қорғану сипаты мен қол сұғушылықтың қауіптілігі терең мағынаға ие болып табылады. Тек қана қорғану және шабуыл жағдайының анық тепе – теңсіздігі мөлшерлестігі кезінде ғана қажетті қорғаныс туралы

айтуға болады. Қорғанушы мен шабуыл жасаушы арасындағы текетірес күрес көбінесе ауыр жағдайға алып келетінін де естен шығармаған жөн. Шабуыл жасаушы әдетте қол сұғушылық жасауға алдың – ала дайындалады, (жоспар жасап оны жүзеге асруды мұқият ойластырады және оның қаруын тандайды және т.б.) сондай – ақ оны жасаудың неғұрлым сәтті кезеңін тандайды. Ал қорғанушыға келер болсақ көптеген жағдайда шабуыл ол үшін кенеттен басталады, табан асты туындаған мән – жайға байланысты. Оған ешқашан да нақты жағдайдағы осы қол сұғушылыққа қатысты қажетті қаруды алып жүруді, қарсы тұратын тәсілдермен құралдарды жан – жақты ойластыруы ешкім де есінде болмауы мүмкін.

Сонымен, қажетті қорғаныс және оның шегінен шығу бір – бірімен байланысты, бірақ бірін – бірі жоққа шығаратын пікірлер. Қажетті қорғаныс бар жерде оның шегінен шығу туралы сөз болмауы керек, ал шектен шығу жол берілген жерде қажетті қорғаныс жоқ. Қажетті қорғаныстың шегінен шығу қажетті қорғанудың негізгі кейбір белгілері жоқ болғандықтан (қорғану өз уақытында қолданылмайды немесе шектен тыс болып табылады) да жазаланады.

«Қорғанушы, қорғанудың анық шабуыл сипатымен де нақты жағдайымен де сәйкес емес тәсіліне жүгінеді және ешбір қажеттіліксіз шабуыл жасаушыға ауыр зиян келтіруге алып кеп соғады».

Қорғану сипаты мен шабуыл сипатының анық сәйкессіздігі қорғанушының әрекет ету тәсілдері арқылы, тандап алған қаруы, қорғаныс үшін өлімнің қажетсіздігі, қорғану жағдайының шарттары арқылы көрініс табуы мүмкін. Осындай белгілер қатарына шабуыл жасау сипатын да жатқызуға болады. (шабуыл жасау тәсілі, оның жағдайы мен шарттары, шабуыл жасаушының пайдаланған қаруы, зиян келтірілуі тиіс нәрсе және т.б.)

Қажетті қорғану шегінен шығу кезінде адам өлтіруші кінәлінің қорғанған қолсұғушылығының сипаты туралы айта отырып, біз қоғамға қауіпті болуы тиіс екенін мәлімдейміз. Қажетті қорғануға жол берілуі үшін қол сұғушылық өзінің объективтік белгілерімен қоғамға қауіпті болса жеткілікті ме немесе ол міндетті түрде құқыққа қайшы болуы керек пе?

Бұл тұрғысында әдибиеттерде бір жақты пікір жоқ.

Осы мәселе бойынша В.Ф.Кириченко былай деген болатын «шабуыл жасау қоғамдық қауіпті болуға тиіс, шабуыл жасаушының кінәлігі талап етілмейді. Бұдан шығатын қорытынды жанауруымен ауыратындар жасаған шабуыл жасаушыдан да қорғануға жол беріледі деген қорытынды шығар еді. Қорғанушыға шабуыл жасаушының есінің дұрыстығы немесе дұрыс еместігін бәрі бір. Сонымен, біз бұл жерде қажетті қорғанудың қарапайым жағдайы туралы айтып отырмыз. Бұл біздіңше дұрыс пікір, алайда көзқарас сынға ұшырады[1].

В.Ф.Кириченко қарсы шыға отырып М.К. Анианц жанауруымен ауыратын немесе қылмыстық жауапкершілік көтеретін жасқа жетпеген

жасөспірімдерден қорғану жағдайы қажетті қорғану тәртібіне толық қолдануы мүмкін емес деп бекітті. Ол « мәселен – есі дұрыс емес адам немесе жас өспірім пышақпен белгілі бір тұлғаға шабуыл жасаса егер қорғанушы, шабуыл жасаушы субъектінің құрамын біле тұра және қашып кету немесе көмекке шақыру арқылы, төнген қауіптен құтылуға толық мүмкіндігі бола тұра, бәрі бір оны өмірінен айырған жағдайды, қажетті қорғаныс шегінен шыға отырып кісі өлтіруге жатқызуға болмайды деп жазды». Шабуыл жасаған жасөспірімге не есі дұрыс емес адамға елеулі зиян келтірген қорғану тек, егер қауіпті осы жағдайдан басқа тәсілдермен жоюға мүмкіндік болмаған жағдайда ғана қажетті қорғану ретінде танылады» [2]. Қағидасы осы тектес пікірді А.А. Пионтковский және М.И. Якубовичтер де ұстануда.

Қажетті қорғану шегінен асып кеткен кезінде денсаулыққа ауыр зиян келтіру жәбірленушіні денсаулығынан айыру қажеттілігі болмаған кезде орын алады. Қажетті қорғаныс шегінен шықпай, өзіне жасалған шабуылды тойтару кезінде сол шабуыл жасағанадамның денсаулығына ауыр зиян келтірсе, ол қылмыс болып табылмайды. Қажетті қорғаныс шегінен шығып адам денсаулығына ауыр зиян келтіргендік қарастырылғанмен, оған жауапкершілік жеңілдетілген. Қажетті қорғаныс шегінен шығу дегеніміз – қол сұғушылықтың сипаты мен қоғамдық қауіптілік дәрежесіне қорғанудың көрінеу сай келмеуі нәтижесінде қол сұғушыға анық шектен тыс, жағдай мәжбүр етпейтін зиян келтіру болып табылады. Бұл дегеніміз, кінәлі өзінің заңды құқықтары мен мүделерін, басқа адамдардың құқықтарын, қоғамның, мемлекеттің мүделерін қоғамға қауіпті қол сұғушылықтан қорғай отырып, ешқандай қажетсіз шабуыл жасаушыны өлтіреді. Кінәлінің әрекетінің сипаты және дәрежесі бойынша қастандықтың қоғамға қауіптілігіне анық түрде сәйкес келмейді. Сот тәжірибиесінде қажетті қорғану шегінен асып кеткен кезде денсаулыққа ауыр зиян келтіргендік саралау жасалған кезде қателіктер жиі жіберіледі. Бірқатар жағдайларда қажетті қорғану шегінен асып кету болмаған жайттар да кездеседі. Қажетті қорғану шегінен шығу кезінде жасалғанденсаулыққа ауыр зиян келтіру– бұл құқықпен қорғалатын мүдені қорғау мақсатымен жасалған, шабуыл жасаушының денсаулығынан қасақана айыру, бұл өзіне төнген қауіпті әректің сипатымен мүлдем сәйкес келмейді. Шабуыл жасаушыға белгілі шарттарды сақтай отырып зиян келтіру қоғамдық - қауіпті және құқыққа қайшы болып табылмайды. Қоғамдық қатнастарды қол сұғушылықтан қорғау құқықтық тәртіптің нығайуына, қылмыстылықтың азайуына септігін тигізетін әлеуметтік пайдалы әрекет болып табылады. Алайда қорғауға заңмен белгіленген шекте ғана жол беріледі, бұл шектен шығудың өзі қоғамдық қауіпті туғызады. Сондықтан, әрекетті дұрыс саралау қоғамдық тәртіптің қорғалуына, демократиялық заңдылықтың нығайуына, қылмыспен күресу бағытында азаматтардың белсенділігін артуына әсерін тигізеді. Қазіргі күнге дейін қоғамдық қатнастарды қылмыстық қол сұғушылықтан қорғау

кезінде жасалған әрекеттерді заңдық бағалау кезінде көптеген қателіктерге бой алдырып келеді. Жекелеген жағдайларда шабуыл жасаушыға құқық шегінде зиян келтіру қажетті қорғаныс шегінен шығу кезінде жасаған қылмыс ретінде сараланатын жағдайларда кездеседі. Өз кезегінде шектен шығу қате сараланады.

С. Будзинский қажетті қорғану шегінен шығудың үш түрін қарастырған:

- а) уақытынан бұрын күшті қолдану;
- б) өзінің ойының қателесуіне қарай қажетті қорғану шегінен шығу;
- в) шабуыл аяқталғаннан кейінгі жасалынған әрекет;

Сонымен қатар, С.Будзинский уақытынан бұрын, дәл уақытында және жалғастырылған қажетті қорғану шегінен шығуды да растаған. А.Ф.Конидің пікірінше уақытынан бұрын жасалынған күш көрсету қажетті қорғануға сылтау деп есептеген. Сонымен қатар, С. Будзинский қажетті қорғануға сылтау ретінде жалған қорғануды қосқан [3].

Шектен шығып қорғанудың көрініс табуы, ол қорғанушы қорғанудың сондай – ақ құралы мен тәсілі қолданады, яғни шабуыл жасаушыға ауыр зиянды қажеттіліксіз келтіреді, қорғанудың шарты мен жағдайының шабуылдың сипатының анық сәйкес келмеуі болып табылады. Құқықтық және шектен шығып қорғануды дұрыс ажырату үшін, қорғану қарқындылығы мен шабуыл қарқындылығын ескеру аса маңызды болып табылады. Әрбір жағдайда қажетті қорғанудың шегін анықтағанда шабуылшы мен қорғанушы санын ескеруіміз керек. Шабуыл жасаушы жағында бір тұлға қатысуы, яғни оның әрекетін мақылдайтын немесе кез – келген уақытта шабуылға қатысып кетуі мүмкін болған жағдайда соңғы қорғанушы жағдайын қауіпті қылады. Сондықтан, шабуыл жасаушының туысқандары немесе таныстары, оның қылмыстық әрекеттерін мақылдауы қорғанушыға қауіптенуге негіз болады. Қорғанудың құқықтық немесе шектен шығып қорғанудың мәселесін дұрыс шешу кезінде шабуыл жасаушымен қорғанушының физикалық күшін, жасын, жынысын, денсаулық жағдайын ескеру аса маңызды болып табылады. Қажетті қорғанудың түрі ретінде шектен шығып қорғанудың түсінігі өте қиын. Осы мәселені дұрыс шешу үшін, шегінен шыққандықтың бары немесе жоғын анықтау, әрбір кез жиынтықтың нақты жағдайларын ескеруіміз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Слущкий И.М. Обстоятельство, исключяющие уголовную ответственность, Л., 1999г. 82 стр.
2. Якубовия М.И. Необходимая оборона и задержание преступника (пособие для слушателей). Москва, 2007 г.
3. Ткаченко В.И. Ответственность за превышение пределов необходимой обороны и причинение преступника вреда при его задержании в теории и судебной практике. Учебное пос. Москва, 2008 г.
4. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы, 2023 жыл
5. ҚР Қылмыстық кодекс. Алматы: Жеті жарғы, 2024 ж.

ЗАЩИТА СУБЪЕКТИВНЫХ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ ФИЗИЧЕСКИХ И ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ В КОНТЕКСТЕ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ (ПОЛИЦИИ)

Доцент кафедры гражданского и трудового права
Академии Министерства внутренних дел Республики Беларусь, доцент, к.ю.н.
Березнёв Р.Ю.

Возможность каждого человека осуществлять защиту имеющихся у него прав предусмотрена Конституцией Республики Беларусь (ст. 2, 10, 13, 22 и др.) и Конституцией Республики Казахстан (статьи 6, 11, 13, 18 и др.). Особенности осуществления защиты субъективных прав и законных интересов конкретизируются в отраслевом как материальном, так и процессуальном белорусском и казахском законодательстве. Так, одной из важнейших социально-правовых гарантий Беларуси и Казахстана является обеспечение и защита имущественных и личных неимущественных прав субъектов гражданско-правовых отношений.

Право на защиту субъективных гражданских прав и законных интересов предполагает возможность обращения к различным субъектам (суд, иные государственные органы, нотариат, третейский суд (арбитраж), медиаторы), а также совершение правомерных фактических или юридических действий в рамках самозащиты. Вместе с тем до сих пор не сформирована четкая позиция относительно места и роли органов внутренних дел (полиции) в механизме защиты прав участников гражданских правоотношений.

Таким образом, решение теоретических и практических проблем в указанной сфере является актуальным направлением правовых исследований. При этом разработку концептуальных положений о защите прав и законных интересов целесообразно осуществлять с учетом внедрения сервисной модели органов внутренних дел (полиции).

Среди проблемных вопросов – определение пределов вмешательства органов внутренних дел (полиции) в частные дела субъектов гражданских правоотношений при защите их прав.

С одной стороны – принцип недопустимости произвольного вмешательства в частные дела, представляющий собой самоограничение государства, которое тем самым обязуется не вмешиваться в отношения, выступающие сферой частных интересов, например, вытекающие из договорных обязательств. Гражданское законодательство допускает такое вмешательство на основании правовых норм в интересах национальной безопасности, общественного порядка, защиты нравственности, здоровья населения, прав и свобод других лиц [1, с. 95].

С другой стороны – возложенная на органы внутренних дел (полиции) задача по защите прав и законных интересов граждан и организаций от преступных и иных противоправных посягательств. В то же время

на органы внутренних дел (полицию) могут быть возложены другие задачи, в том числе в указанной сфере.

Так, в соответствии с ч. 4 ст. 178 Уголовно-процессуального кодекса (далее – УПК) Республики Беларусь при наличии в поступившем обращении признаков нарушения политических, трудовых, семейных и иных прав граждан, а также нарушения законных интересов организаций, защищаемых в порядке гражданского судопроизводства, одновременно с отказом в возбуждении уголовного дела заинтересованным лицам должны быть разъяснены права и порядок обращения в суд для восстановления нарушенных прав и интересов в порядке гражданского судопроизводства.

В УПК Республики Казахстан от 13 декабря 1997 года № 206-І (в настоящее время утратил силу) содержалась аналогичная норма (ч. 4 ст.187), которая в УПК Республики Казахстан от 04 июля 2014 года № 231-V отсутствует, что вполне объясняется новым подходом к порядку досудебного производства по уголовным делам.

Кроме этого, в УПК Беларуси и Казахстана отсутствует обязанность разъяснить права на обращение в суд в случае прекращения производства по уголовному делу, но при наличии нарушения указанных прав и интересов.

При этом ч. 4 ст. 178 УПК Республики Беларусь ограничивается разъяснением только права на обращение в суд (т.е. судебной формой), а также при расширительном толковании нормы – права на самозащиту путем предъявления претензии в досудебном порядке.

Следует также отметить, что защите должны подлежать не только нарушенные, но и оспоренные права. Законодатель не случайно разграничил данные понятия (п. 1 ст. 10 Гражданского кодекса (далее – ГК) Республики Беларусь. Нарушение права связано с лишением его обладателя возможности осуществить, реализовать свое право полностью или частично (например, неисполнение договорного обязательства, лишение управомоченного лица возможности владеть, пользоваться или распоряжаться имуществом). Оспоренное право имеет место при возникновении неопределенности в праве, вызванной поведением другого лица по отношению к управомоченному (например, оспаривается наличие или отсутствие договора между сторонами).

Помимо восстановления нарушенных прав гражданское законодательство предусматривает иные способы защиты, которые перечислены в ст. 11 ГК Республики Беларусь и ст. 9 ГК Республики Казахстан (например, признание права, возмещение убытков, взыскание неустойки, компенсация морального вреда).

Среди исследователей также отсутствует единство мнений по вопросу пределов вмешательства органов внутренних дел (полиции) в частные дела. Ряд авторов считают, что функции и задачи органов внутренних дел (полиции) должны быть конкретизированы, что позволит привести в соответствие форму и содержание указанных функций и исключить

практику возложения задач, не предусмотренных законодательством [2, с. 11].

Другие правоведы придерживаются расширительной точки зрения, согласно которой органы внутренних дел (полиция), обладая необходимыми специальными возможностями и инструментарием, должны осуществлять защиты частноправовых интересов субъектов гражданско-правовых отношений в следующих организационно-правовых формах [3, с. 128]:

- информационное содействие гражданам, осуществляющим защиту своих частноправовых интересов;

- проведение профилактических бесед с лицами, нарушающими (нарушившими) нормы гражданского законодательства, стимулирование нарушителей к добровольному возмещению вреда;

- фиксация фактических обстоятельств, имеющих юридическое значение для принятия решения о характере совершенного деяния;

- проведение предусмотренных процессуальным законодательством действий, направленных на установление доказательств (взятие объяснений, допрос, выемка, освидетельствование, проведение экспертизы и другие);

- принятие предусмотренных законом мер по обеспечению возмещения причиненного вреда (розыск имущества, подлежащего взысканию, наложение ареста на это имущество и принятие мер по его сохранности).

На наш взгляд, такой подход является необоснованным, влекущим возникновение причин и условий для злоупотребления гражданами и представителями юридических лиц правом на обращение в государственные органы с целью облегчения бремени сбора доказательств, закрепленного в гражданском процессуальном и хозяйственном процессуальном законодательстве.

На наш взгляд, с учетом места органов внутренних дел и иных правоохранительных органов в государственном механизме Республики Беларусь и Республике Казахстан, а также принимая во внимание основополагающие положения сервисной модели правоохранительных органов, следует ограничиться только разъяснением права на защиту нарушенных и оспариваемых прав, а также охраняемых законодательством интересов (с указанием всех возможных субъектов), оставив разъяснение порядка защиты лицам, оказывающим юридические (консультационные) услуги [4, с. 11].

На основании вышеизложенного можно сделать следующие выводы.

1. Органы внутренних дел (полиция) являются одним из субъектов в рамках механизма защиты прав и законных интересов, в том числе частных. При этом деятельность органов внутренних дел (полиции) в рамках защиты субъективных гражданских прав и законных интересов должна ограничиваться их компетенцией, когда нарушение гражданских

прав содержит признаки преступления либо административного правонарушения.

2. Уголовно-процессуальное законодательство Республики Беларусь и Республики Казахстан предусматривает различные подходы к вопросу о разьяснении права на защиту субъективных гражданских прав в случае отказа в возбуждении уголовного дела и (или) прекращения производства по уголовному делу.

3. Считаю необходимым закрепление в уголовно-процессуальном законодательстве Республики Беларусь нормы следующего содержания:

«При вынесении постановления об отказе в возбуждении уголовного дела или прекращении производства по уголовному делу разьясняется право на обращение в суд или защиту в других формах, предусмотренных законодательством, нарушенных или оспоренных прав, а также законных интересов граждан или юридических лиц».

4. Представляется целесообразным провести унификацию гражданско-правового механизма защиты субъективных гражданских (имущественных и личных неимущественных) прав в Республике Беларусь и Республике Казахстан.

Список использованных источников

1. Ефременко, Е. М. Принцип недопустимости произвольного вмешательства в частные дела в контексте деятельности органов внутренних дел по рассмотрению обращений о нарушении договорных обязательств / Е. М. Ефременко // Обеспечение экономической безопасности Республики Беларусь в условиях евразийских интеграционных процессов : тезисы докладов науч.-практ конф., Минск, 30 нояб. 2016 г. / учреждение образования «Акад. М-ва внутр. дел Респ. Беларусь» ; редкол.: А.А. Вишневский (отв. ред.) [и др.]. – Минск : Академия МВД, 2016. – С. 95–97.

2. Григорьев, А. В. Органы внутренних дел в механизме белорусского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Григорьев Александр Владимирович ; Белорусский государственный университет. – Минск, 2015. – 28 с.

3. Рябинин, Н. А. Основные формы защиты прав участников гражданских правоотношений и их использование в деятельности органов внутренних дел : учебное пособие / Н. А. Рябинин, К. Ю. Казанцева. – Красноярск : СибЮИ, 2018. – 132 с.

4. Березнёв, Р. Ю. Актуальные проблемы форм защиты имущественных и личных неимущественных прав: междисциплинарный подход / Р. Ю. Березнёв // Теория и практика борьбы с преступностью : сборник научных трудов, Екатеринбург, 21 октября 2021 года. – Екатеринбург: Уральский юридический институт Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2022. – С. 8–11.

СЕРВИСТІК ПОЛИЦИЯНЫҢ ҚОҒАМ ҮШІН ТИІМДІЛІГІ

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің аға оқытушы

Т.Ш. Бисембиев

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің аға оқытушы

А.А. Бекбауова

Жалпы қоғам дамуы, мемлекеттің өркендеуі қоғам өміріне белгілі бір өзгерістерді енгізумен байланысты болады. Бұндай реформалардың бірі құқық қорғау органдарына да қатысты болды.

Сервистік полиция-бұл халыққа сапалы қызмет көрсетуге және қоғаммен серіктестікте қауіпсіздік мәселелерін шешуге бағытталған полиция қызметіне көзқарас. Сервистік модельді дамытудың негізгі бағыттары қылмыстар мен құқық бұзушылықтардың алдын алу, азаматтардың полицияға қол жеткізуін барынша жеңілдетуге бағытталған қол жетімділік болып табылады. Бұл учаскелік пункттерді, мобильді посттарды оңтайлы орналастыруды, жауап берудің жеделдігін арттыруды, сондай-ақ цифрлық технологияларды қолдануды қамтиды. Ең бастысы-халықпен тығыз ынтымақтастық.

Сервистік полиция-бұл азаматтарға жоғары сапалы қызмет көрсетуге және жайлы, қауіпсіз қалалық ортаны құруға бағытталған құқық қорғау қызметінің ерекшестігі. Сервистік полицияның негізгі міндеті-құқық бұзушылықтардың алдын алу, азаматтардың өтініштеріне жедел ден қою және халықпен сенімді қарым-қатынас орнату.

2018 жылы Президент Жолдауында Ұлттық полицияның құқық қорғау қызметіне көз қарасын өзгертуге арналған сервистік модельге көшетіні туралы жариялады. Негізгі мақсат - полицияның қабылдауын өзгерту, ол жазалаушы орган емес, қиын жағдайларда көмекші болуы керек. Бұл азаматтармен құқық қорғау құрылымдары арасындағы қарым-қатынасты жақсартуға және «біз оларға қарсымыз» моделін жеңуге бағытталған.

Сервистік модельге көшу қауіпсіздікті арттыруға, адам құқықтарын қорғауға және мемлекеттік басқарудың тиімділігіне бағытталған «Қазақстан-2050» Стратегиясының маңызды элементі ретінде қарастырылады. Стратегия сонымен қатар экономиканы әр тараптандыруға, адами капиталға инвестициялауға және кәсіпкерлік үшін жағдайды жақсартуға баса назара ұдарады.

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі полицияның сервистік моделін енгізуге бағытталған пилоттық жобаларды іске асырды. Бұл жобалар азаматтармен полиция арасындағы сенімділікті арттырудың алғашқы қадамдары болып табылады, бұл ұлттық деңгейде құқық қорғау жүйесін реформалау үшін маңызды.

2020 жылы БҰҰ Даму Бағдарламасы (БҰҰДБ) және Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі (ІІМ) Қарағанды облысында

полициялаудың сервистік моделін енгізуді қолдауға бағытталған бірлескен екі жылдық жобаны іске қосты. Осы жоба аясында БҰҰ ДБ есеп беру жүйесіне, деректерді жинауға және операциялық талдауға негізделген ситуациялық профилактика және сервистік полицияның тиімділігін бағалау бойынша оқу курстарын әзірледі.

2021 жылдың сәуір айында БҰҰ ДБ қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге бағытталған реформалар бойынша семинар өткізді, оған учаскелік полицейлер, ІІМ әр түрлі бөлімшелерінің қызметкерлері және ІІМ Академиясының оқытушылары қатысты. Тренинг жергілікті жағдайларға бейімделді, бұл полицияның жаңа моделіне көшу жағдайында оның тиімділігіне ықпал етті. Семинарды халықаралық сарапшы, құқық қорғау органдарын реформалау және қауіпсіздік институттарын құру жөніндегі маман Хуан Беликов әзірлеп, өткізді.

БҰҰ ДБ мен ІІМ ынтымақтастығының нәтижесінде үш-бес жыл ішінде бүкіл ел бойынша тарату жоспарланып отырған сервистік полиция моделін кезең-кезеңімен енгізу әдіснамасы әзірленді.

Джеймс К. Уилсонның (1968) зерттеуі полицияның үш моделін анықтайды: күзет, құқықтық және қызмет көрсету. Қарауыл моделі қоғамдық тәртіпті сақтауға және дауларды шешуге бағытталған, ал сервистік модель халыққа белсенді көмек көрсетуді және құқық бұзушылықтардың алдын алуды көздейді, бұл оны құқық қорғау құрылымдарын жаңғырту үшін тандаулы тандау етеді.

Полицияның құқықтық моделі заңның қатаң сақталуына бағытталған, онда полиция өзінің рөлін тәртіп сақшылары ретінде қарастырады, құқықтық нормаларды бұзбайтын мәселелерге араласудан аулақ болады. Мысал ретінде заңның әрпін ұстануға баса назар аудара отырып, жылдамдықты минималды түрде асырғаны үшін айыппұл салуға болады. Алайда, қазіргі қоғамдағы қылмыспен зорлық-зомбылықтың күшеюі бұл модельдің кемшіліктерін анықтап, полиция мен мемлекетке деген сенімге нұқсан келтірді.

Сервистік модель қылмыс пен зорлық-зомбылықтың алдын алуға, сондай-ақ қоғамның қылмыстық көріністерге төзімділігін арттыруға баса назар аударады. Бұл модельде полиция қылмыспен күресетін күш құрылымы ғана емес, қоғамның серіктесі болуға тырысады. Әлеуметтік қызметтер мен және басқа агенттіктермен ынтымақтастық кәметке толмағандарға, құқық бұзушыларға және қоғамдастықтарға қылмыстың алдын алуға және әлеуметтік мәселелерді шешуге көмектесуге бағытталған. [1]

«Сервистік полицияның» негізгі қағидаттары

1. Азаматтарға бағдарлау: қызмет азаматтар мен белсенді қарым-қатынас жасай отырып және олардың өз аймағындағы қауіпсіздікке қатысты пікірлерін ескере отырып, халықтың қажеттіліктері мен мүдделеріне назар аударады.

2. Құқық бұзушылықтың алдын алу: сервистік полиция тек қылмыстарға жауап берудің орнына профилактикалық жұмыстармен айналысады, азаматтардың құқықтық санасын арттыру және оларға қауіпсіздік негіздерін үйрету бойынша түрлі іс-шаралар ұйымдастырады.

3. Қол жетімділік: сервистік полиция қызметкерлері әрдайым байланыста және азаматтар үшін қолжетімді болуы керек. Бұған мобильді қосымшалар мен Сенім телефондары сияқты заманауи технологияларды қолдану арқылы қол жеткізіледі.

4. Ашықтық пен айқындылық: азаматтар полиция қызметінің нәтижелерін көріп, оларға сену ішін сервистік полицияның жұмысы қоғам үшін ашық болуы тиіс.

Қолдану мысалдары

1. Әлеуметтік бағдарламалар мен бастамалар: кейбір қалаларда спорттық турнирлер мен бос уақытты өткізу сияқты жастарды қолдауға бағытталған бағдарламалар жасалды. Полицейлер бұл жобаларға белсенді қатысып, жастар мен қауіпсіздік ережелері мен қылмыстың алдын алу мүмкіндіктерін талқылады.

Халықпен кері байланыс: азаматтардан өтініштер жинау үшін онлайн-платформаларды пайдалану проблемалық аймақтарды талдауға және туындаған сұрақтарға жедел жауап беруге мүмкіндік береді. Мысалы, кейбір Ресей қалаларында құқық бұзушылықтар туралы анонимді түрде хабарлау үшін «Сенім телефондары» бар [2].

2. «Өзара әрекеттесу» патрульі: сервистік полиция қызметкерлері жергілікті тұрғындармен бірге аудандарды патрульдейді. Бұл қауіпсіздікті қамтамасыз етіп қана қоймай, полиция мен қоғам арасындағы сенімді нығайтуға мүмкіндік береді. Кейбір аудандарда саябақтарды тазарту немесе сенбіліктер сияқты бірлескен іс-шаралар өткізіледі, бұл полицияның қоғамдық имиджін жақсартуға ықпал етеді.

Білім беру бағдарламалары: сервистік полиция балалар мен жасөспірімдерге қауіпсіздік ережелерін, алғашқы медициналық көмек негіздерін және төтенше жағдайдағы әрекеттерді үйрететін мектептерде белсенді сабақ өткізеді. Бұл хабардарлықты арттырып қана қоймай, қоғамдағы қауіпсіздікке жауапкершілікпен қарауды қалыптастыруға ықпал етеді [3].

Әлемдік тәжірибе сервистік модельді енгізудің айтарлықтай нәтижелерін көрсетеді. Эквадорда жаңа модель қолданылған жылы (2013-2014) кісі өлтіру 24%-ға, дүкендердегі ұрлық 10%-ға, қарулы тонау 7% - ға, автокөлік ұрлау 8% - ға қысқарды. Нью-Йоркте 2013 жылдан 2015 жылға дейін ауыр қылмыс деңгейінің 5,3% - ға төмендеуі байқалды [4].

60-тан астам ел бұл үлгіні қабылдады, ал Қазақстан оны Орталық Азияда енгізуде көшбасшы болып табылады. Реформалардың негізгі мақсаты-жұмыс тиімділігін арттыру және халықтың сенімін нығайту үшін "біз оларға қарсы" қарама-қайшылықты моделін полиция мен қоғам арасындағы серіктестікке ауыстыру [5].

Сервистік полиция бүгінде құқық қорғау органы ғана емес, сонымен қатар қауіпсіз және жайлы қалалық ортаны құруға ықпал ететін әлеуметтік құрылымның маңызды элементі болып табылады. Полицияда сервистік тәсіл қағидаттарын іске асыру халықпен тиімді өзара іс-қимыл жасауға, сенім деңгейін арттыруға және құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл қазіргі жағдайда құқық қорғау органдарының табысты жұмыс істеуінің кепілі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://www.undp.org/ru/kazakhstan/stories/pilotnyy-proekt-servisnoy-modeli-policii-ot-soldata-peredovoy-borby-s-prestupnostyu-do-druzey-soobshchestva>
2. <https://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/>
3. <https://saqshy.info/policiya-i-servis-chto-obshhego/>
4. <https://tengrinews.kz/news/servisnaya-model-novyie-mehanizmyi-metodyi-raboty-456216/>
5. https://www.inform.kz/ru/chto-iz-sebya-predstavlyaet-servisnaya-model-policii_a3846167

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ СФЕРЕ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Доцент кафедры административного права и административной деятельности ОВД
Восточно-Сибирского института Министерства внутренних дел
Российской Федерации, доцент, к.п.н.,
Власова Е.Л.

Насильственные посягательства в семейно-бытовой сфере представляют реальную и потенциальную опасность для социального здоровья семьи, общества и подрастающего поколения. Однако, несмотря на масштабы и общественную опасность внутрисемейного насилия, складывается парадоксальная ситуация: с одной стороны, общество и государство признают обозначенную проблему глобальной и требующей немедленного реагирования, с другой – государство, согласно ст. 23 Конституции Российской Федерации, ст.18 Конституции Республики Казахстан провозглашает право каждого на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, а реальным мерам по противодействию насилию в семье противопоставляет вопросы превенции.

Превенция направлена на предупреждение и профилактику правонарушений. В Российской Федерации (далее – РФ) и в Республике Казахстан (далее – РК) сотрудники полиции в сфере профилактики насилия в семье занимают ведущую роль. Административно – правовая деятельность сотрудников органов внутренних дел (далее – ОВД) – полиции, предусматривает общие и индивидуальные виды профилактики правонарушений, а также формы профилактического воздействия, что находит отражение в **Федеральном законе от 23.06.2016 №182-ФЗ «Об основах системы профилактики правонарушений в Российской Федерации»** (ред. от 08.08.2024) (далее – ФЗ №182). Аналогичные положения предусмотрены в Законе РК от 4 декабря 2009 г. № 214- IV «О профилактике бытового насилия» (далее — Закон РК № 214) и Законе РК от 29 апреля 2010 г. № 271-IV «О профилактике правонарушений».

Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 г. № 235-V ЗРК содержит статью 20 «Защитное предписание», в части 1 которой закреплено, что «в целях обеспечения безопасности потерпевшего и при отсутствии оснований для производства административного задержания в порядке, предусмотренном Кодексом Республики Казахстан об административных правонарушениях, либо задержания в порядке, предусмотренном статьей 128 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан, начальниками территориального органа полиции, местной полицейской службы органа

внутренних дел, их заместителями, участковыми инспекторами полиции, инспекторами по делам несовершеннолетних и по защите женщин от насилия выносятся защитное предписание с учетом мнения потерпевшего, которое вручается для исполнения лицу, совершившему бытовое насилие либо от которого исходит угроза его совершения, под расписку».

Защитное предписание по законодательству Казахстана – это мера индивидуальной профилактики бытового насилия, которая применяется для систематического целенаправленного воздействия на правосознание и поведение лица, совершившего бытовое насилие, в целях предупреждения совершения новых правонарушений с его стороны и обеспечения безопасности потерпевшего. Согласно пункту 3 статьи 20 Закона РК №214, защитным предписанием запрещается совершать насилие в семье, вопреки воле потерпевшего разыскивать, преследовать, посещать, вести устные, телефонные переговоры и вступать с ним в контакты иными способами, включая несовершеннолетних и (или) недееспособных членов его семьи.

Однако, в реалиях запреты, устанавливаемые защитным предписанием не выполняются, по причине невозможности исключения контактов между лицами, проживающими совместно, что собственно подтверждается статистическими данными. Так, за период с 2020 по 2022 г. сотрудниками полиции РК было вынесено следующее количество защитных предписаний: 2020 г. — 78 857, 2021 г. — 81 648, 2022 г. — 83 988. Только в ноябре 2023 г. сотрудниками Управления полиции г. Петропавловска Северо-Казахстанской области к административной ответственности за нарушение защитного предписания были привлечены 1147 человек. За период с 2020 по 2022 г. количество правонарушений, связанных с семейно-бытовым насилием составило: 2020 г. — 48 362, 2021 г. — 52 339, 2022 г. — 52 268 [2, с. 83].

Данная статистика неутешительна и показывает неэффективность защитного предписания.

В России, начиная с 2016 г. Закон «О профилактике семейно-бытового насилия» вносился в Государственную думу Российской Федерации неоднократно, но до сих пор его принятие откладывается по причинам недостижения консенсуса в обществе по вопросам принятия решения о защитном предписании.

С точки зрения права защитное предписание это мера, которая носит принудительный характер, а ее применение не сопровождается должными процессуальными гарантиями. Защитные предписания относятся к категории принудительных превентивных мер, эффективность применения которых не дает возможность однозначно утверждать, что этот инструмент позволяет снизить уровень рецидива и обеспечить защиту потерпевшему. «Защитное предписание обладает конфликтогенным потенциалом и в ряде случаев может приводить к эскалации насилия» [1, с.

230], в чем собственно мы убеждаемся на примере вышеприведенных статистических данных.

Что касается России, то на протяжении последних шести лет число женщин, убитых членами семьи, составляло в среднем около 286 человек в год. Доля убийств женщин в структуре «семейных» убийств на протяжении последних шести лет составляла 28,7–40,5%. И хотя, по информации главы МВД РФ Владимира Колокольцева, **в 2024 году в России снизилось число преступлений в сфере семейно-бытовых отношений на 9%**, эти цифры нельзя считать абсолютными, исходя из высокой латентности семейно-бытового насилия. Считаем институт защитных предписаний малоэффективной мерой, не отражающей реалии сегодняшнего дня, регрессирующим общество и способствующей возникновению правового произвола по следующим причинам:

1) Выдача защитного предписания осуществляется должностным лицом органа внутренних дел, его могут выдавать **начальники территориального органа полиции, местной полицейской службы органа внутренних дел, их заместители, участковые инспектора полиции, инспектора по делам несовершеннолетних и по защите женщин от насилия**, т.е. вне судебной процедуры. Предписание налагает существенные ограничения на нарушителя, в том числе, касающихся запрета на совместное проживание в жилище, исходя из чего внесудебный порядок его издания вряд ли может быть признан оправданным, а дискреционные полномочия должностных лиц ОВД могут вести к злоупотреблениям. Считаем, что решение о выдаче защитного предписания должен принимать только суд.

2) Практика применения защитных предписаний не идет по пути предоставления расширенного перечня процессуальных гарантий лицам, к которым эти меры применяются. В результате серьезные ограничения прав применяются к лицам, чья вина не была доказана в установленном законом порядке, а только предполагается со слов жертвы;

3) Защитное предписание это мера административного принуждения, не наказания, хотя по своему характеру, продолжительности, способу исполнения наносит ощутимый ущерб, думается о необходимости признания ее наказанием, а процедуру по ее применению считать административным преследованием и распространять на лицо все гарантии административного судопроизводства. **Основное отличие** превенции от наказания в том, что превенция направлена на предупреждение правонарушений, а наказание — на применение мер к лицам, совершившим правонарушение, с целью предотвращения новых деяний.

Список литературы

1. Гуринская А.Л. Конфликты ценностей в правотворчестве: политико-правовая природа и эффективность охранных ордеров как инструмента профилактики семейно-бытового насилия // Политическая наука. 2020. № 3. С. 215–242.

2. Сейдахметова А.У. Меры административного предупреждения правонарушений, связанных с семейно-бытовым насилием, предусмотренные в законодательстве зарубежных стран // Административное право и процесс. 2024. № 7. С. 82-85.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ТРАНСФОРМАЦИЯ ВЗГЛЯДА С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ НУЖД СУДОПРОИЗВОДСТВА

заведующий кафедрой уголовного права Оренбургского государственного
университета, доцент, д.ю.н.,

Волосова Н.Ю.

старший преподаватель кафедры «Юриспруденция» университета им.Баишева

Сабитаева А.К.

Искусственный интеллект стал неотъемлемой частью нашей повседневной жизни. Это и электронные помощники, умный дом, электронный переводчик и многое, многое другое, что мы используем в повседневной жизни, воспринимаем это как должное, даже не задумываясь о том, что все это относится к технологиям искусственного интеллекта. Использование таких технологий существенно упрощает жизнь человека, делает технологический процесс быстрым, исключает много рутинных действий, эффективно решает повседневные задачи. Однако это вовсе не значит, что система искусственного интеллекта применяется исключительно только в производственном цикле и повседневной жизни. Это не так. Данные технологии все шире используются и в правоприменительной деятельности.

Именно поэтому многие исследователи неоднократно поднимают вопрос о возможности использования систем искусственного интеллекта в судопроизводстве. Среди причин, которые позволяют ставить вопрос о необходимости использования систем искусственного интеллекта в судопроизводстве можно выделить несколько, но одной из ключевых отмечают очень большую нагрузку на судейский корпус. Это проблема существует во всем мире, она характерна для работы судебной системы как в Российской Федерации, так и в Республике Казахстан.

Все возрастающая количественная нагрузка судей при отсутствии увеличения штатной численности ложится тяжелым бременем на весь судейский корпус. Судьи вынуждены работать в очень напряженном режиме.

Кроме того, количественная нагрузка судей отражается на сроках рассмотрения, находящихся в их производстве дел. Все это заставляет задуматься об использовании искусственного интеллекта в судопроизводстве. Системы искусственного интеллекта очень оперативно работают с большими пластами информации, поиск необходимого ответа на решение поставленных задач у многих систем занимает меньше минуты времени, именно эту оперативность возможно использовать и при рассмотрении дел в судах, что существенно облегчит соблюдения сроков судопроизводства и процесс его отправления. Это первый аргумент в пользу использования систем искусственного интеллекта в

судопроизводстве - возможность эффективно и оперативно отправлять правосудие.

Вторым аргументом является то, что в большинстве стран мира все чаще возникает вопрос о коррумпированности лиц, осуществляющих правосудие. Коррумпированность судебной системы сегодня относится к самым большим проблемам современной судебной системы во многих странах мира. Мы здесь не говорим о коррумпированности всей системы отправления правосудия, мы говорим об отдельных лицах, действия которых существенно влияют на уважение к системе правосудия и доверие к ней со стороны граждан государства.

30 января 2020 года ВОЗ признала эпидемию международной чрезвычайной ситуацией. 11 марта ВОЗ объявила о пандемии заболевания, которому было присвоено название COVID-19 (сокращенно от CoronaVirusDisease). В период жестких локдаунов судебная система меняла режим и форму работы. Следует признать, что к таким качественным изменениям мы все не были готовы. Судебная система большинства государств признала невозможность рассмотрения дел в том режиме, к которому мы все привыкли. Но следует отметить, что судебная система быстро адаптировалась к новым реалиям и использовала новые технологии в своей деятельности.

Надо отметить также возможность искусственного интеллекта, связанную с возможностью обработки больших пластов информации, быстрым системным анализом ситуаций и документов, поиском необходимых источников информации.

Нами представлены лишь некоторые из основных моментов, связанных с необходимостью внедрения систем искусственного интеллекта в судопроизводство.

Используя термин «искусственный интеллект» следует дать некоторые пояснения его значения. На данное значение есть несколько точек зрения. Первая основана на том, что это технология или направление современной науки, изучающее способы обучить компьютер, роботизированную технику, аналитическую систему разумно мыслить также как человек [6]; вторая указывает как на систему или машину, которые могут имитировать человеческое поведение, чтобы выполнять задачи, и постепенно обучаться, используя собираемую информацию [3]; третья рассматривает искусственный интеллект как процесс и умение думать и анализировать данные [8].

Отмечая положительные моменты использования искусственного интеллекта отметили эффективность:

- использования всего потенциала имеющихся данных;
- составления надежных прогнозов и автоматизация сложных задач [8].

Мы попытались в общих чертах описать те возможности, которые есть у искусственного интеллекта. Что же из них мы можем использовать в судопроизводстве?

Нами разделяется точка зрения отдельных исследователей, которые понимают искусственный интеллект как моделируемую (искусственно воспроизводимую) интеллектуальную деятельность мышления человека. Что позволяет предположить несколько этапов в виде краткосрочной, среднесрочной и долгосрочной перспектив его внедрения в систему отечественных судов [5]. Каждая из рассматриваемых перспектив будет приближать судебную систему к более широкому использованию систем искусственного интеллекта в судопроизводстве. Исходя из представленных перспектив можно сделать следующие выводы.

В настоящей момент мы стоим на пороге реализации краткосрочной перспективы. Для нее характерно использование искусственного интеллекта как ассистента судьи-человека по ряду вопросов делопроизводства и при рассмотрении дела по существу.

Если рассматривать более отдаленную перспективу, к которой относится среднесрочная перспектива, то для нее характерно рассмотрение искусственного интеллекта как судьи-компаньона судье-человеку, в том числе по вопросу оценки ряда доказательств. Долгосрочная перспектива позволяет говорить о возможной замене судьи-человека искусственным интеллектом по отдельным функциям судьи-человека при осуществлении правосудия [5].

Можем ли мы заменить сегодня судью-человека искусственным интеллектом? Конечно же нет, как не может это сделать и в более отдаленной перспективе. Это связано с уровнем развития технологий. Этот уровень недостаточен для полновесной замены искусственным интеллектом судью-человека. Однако это вовсе не значит, что таких попыток нет.

В частности, китайские ученые утверждают, что разработали первый в мире искусственный интеллект, способный анализировать материалы дел и предъявлять обвинение на основании письменного описания дела с точностью 97% по делам о мошенничестве с кредитными картами, азартных играх, опасном вождении, кражах, умышленном причинении вреда здоровью и воспрепятствовании выполнению служебных обязанностей [4].

Пока же мы подходим к реализации краткосрочной перспективы использования искусственного интеллекта как ассистента судьи-человека по ряду вопросов делопроизводства и при рассмотрении дела по существу.

Говоря о перспективах использования искусственного интеллекта необходимо обратить внимание на опасности и риски его применения.

На самом деле проблем в использовании искусственного интеллекта, включая судопроизводство, достаточно много. Среди наиболее болезненных следует отметить следующие:

- отсутствие соответствующих программ, способных сформировать необходимые алгоритмы, используемые при отправлении правосудия;

- отсутствие законодательного регулирования вопросов использования искусственного интеллекта при рассмотрении дел, нерешенность вопроса доказательственного обеспечения судебного процесса;

- отсутствие понимания многими исследователями и практиками важности формирования и развития уже сейчас научных знаний о востребованности искусственного интеллекта для нужд правосудия;

- не четкая разработка этических принципов использования искусственного интеллекта для нужд судопроизводства;

- опасность для человека.

Движение реформ в сторону электронного формата, которое на первый взгляд кажется наиболее прогрессивным, на самом деле является крайне консервативным, т.к. предполагаемая модернизация касается изменения формата судопроизводства, т.е. формы отправления правосудия. То есть по существу мы ведем речь об одном из элементов дифференциации судопроизводства. Что для такого формата характерно.

Эта замена или обогащение традиционной письменной формы новой электронной формой, особенно в области информации и коммуникации, наблюдается в электронных реестрах, электронных файлах, электронных папках, электронных документах, электронных подписях, электронных банки данных или электронные письма. Эти термины надлежащим образом описывают замену одного носителя данных другим. Другими словами, широко восхваляемая «модернизация правосудия» новыми средствами массовой информации часто означает не что иное, как попытку заменить или дополнить традиционную форму действий, реакций и взаимодействий процессуальных или административных рабочих процессов [2].

Как было отмечено рядом исследователей «криминальная» креативность по использованию цифровых технологий и искусственного интеллекта постоянно совершенствуется, опережая ответную реакцию на нее правоохранительных органов. Случаи цифрового мошенничества в банковской и экономической сфере; взлома баз данных с личной конфиденциальной информацией граждан, аккаунтов, ящиков электронной почты; преступных манипуляций с цифровой электронной подписью; создания в преступных целях поддельных сайтов различных учреждений, госорганов и т.п. широко распространены [1].

По данным некоторых исследователей искусственный интеллект уже может подделывать отпечатки пальцев человека, что позволяет получить доступ к информации, защищенной биометрической системой идентификации [7]. Поэтому нельзя забывать и прогнозировать опасности и риски, которые таит в себе искусственный интеллект для судопроизводства.

Поэтому полагаем, что на сегодняшний день необходимо сосредоточиться на поиске эффективных правовых охранительных механизмов, которые бы позволили использовать искусственный

интеллект в судопроизводстве безопасно для участников процесса. Этому на наш взгляд будут способствовать принципы взаимодействия систем искусственного интеллекта и коммуникативной человеческой деятельности.

Список литературы:

1. Апостолова Н.Н. Искусственный интеллект в судопроизводстве // Северо-Кавказский юридический вестник. 2019. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvennyy-intellekt-v-sudoproizvodstve>
2. Гиллес П. The electronic process and the principle of orality // Электронное приложение к Российскому юридическому журналу. 2011. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-electronic-process-and-the-principle-of-orality>
3. Ермолаев Д. А. Анализ применения и развития различных типов искусственного интеллекта для российской экономики // Научные труды Вольного экономического общества России. 2021. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-primeneniya-i-razvitiya-razlichnyh-tipov-iskusstvennogo-intellekta-dlya-rossiyskoy-ekonomiki>
4. Китай может стать первым в мире, кто внедрит искусственный интеллект в правовую систему [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://www.inkstonenews.com/tech/china-may-become-worlds-first-bring-ai-legal-system/article/3125009>
5. Лаптев В. Искусственный интеллект в суде: как он будет работать URL: <https://pravo.ru/opinion/232129/>
6. Семина Т.В., ГоВэй Воздействие технологий искусственного интеллекта на социальные отношения // Социология. 2022. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozdeystvie-tehnologiy-iskusstvennogo-intellekta-na-sotsialnye-otnosheniya>
7. Херн А. Поддельные отпечатки пальцев могут имитировать реальные в биометрических системах URL: <https://www.theguardian.com/technology/2018/nov/15/fake-fingerprints-can-imitate-real-fingerprints-in-biometric-systems>
8. Что такое ИИ? Подробнее об искусственном интеллекте [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://www.oracle.com/cis/artificial-intelligence/what-is-ai/>

ОСНОВНЫЕ ВИДЫ ПРАВОНАРУШЕНИЙ НА ОБЪЕКТАХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Старший преподаватель кафедры
организации безопасности на объектах транспорта
Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан
имени М.Букенбаева, подполковник полиции

Длимов А.А.

Введение. Как известно, одним из наиболее эффективных способов транспортировки как пассажиров, так и крупных объемов грузов является использование железнодорожного транспорта (далее – ЖД транспорт). Его высокая грузоподъемность, экономичность и способность охватывать большие расстояния делают железные дороги важным элементом транспортной инфраструктуры. Однако, как и в других общественных местах, объекты ЖД транспорта часто становятся местом совершения различных правонарушений.

На недавнем заседании Координационного совета АО «КТЖ – грузовые перевозки», где обсуждались актуальные вопросы, связанные с функционированием железнодорожного транспорта, был также поднят вопрос увеличения числа правонарушений на объектах ЖД инфраструктуры. В ходе обсуждения было отмечено, что одной из наиболее распространенных проблем, связанных с нарушением правил безопасности, является несанкционированное пересечение железнодорожных путей гражданами в неположенных местах. Это создает угрозу как для безопасности самих нарушителей, так и для нормальной эксплуатации железнодорожных путей, что подчеркивает важность принятия мер по повышению осведомленности и соблюдению правил на объектах ЖД транспорта.

Железнодорожный транспорт, являясь важной частью экономики, обладает рядом уникальных особенностей. Среди них выделяются: высокая универсальность, позволяющая перевозить как крупные объемы грузов (уголь, нефть, руда, оборудование), так и большое количество пассажиров; высокая пропускная способность (до 100 поездов в сутки на двухпутных дорогах, каждый с грузоподъемностью свыше 100 млн тонн); значительная скорость движения поездов; круглосуточная эксплуатация; экологичность и нормативное регулирование работы, что повышает его эффективность.

Основная часть. Однако, учитывая вышеперечисленные особенности железнодорожного транспорта, нельзя не отметить, что криминогенные процессы, наблюдаемые в обществе в целом, неизбежно затрагивают и сферу железнодорожных перевозок. Преступность, связанная с деятельностью железных дорог, демонстрирует устойчивую тенденцию к росту, что проявляется не только в увеличении числа правонарушений, но и в изменении их характера. В частности, отмечается значительное

увеличение тяжких и особо тяжких преступлений, что свидетельствует об усложнении структуры криминальных группировок и их методов. Эти преступления приобретают все более организованные формы, что указывает на высокую степень координации и продуманности действий преступников.

Такая эволюция преступной активности наносит существенный ущерб как экономике железнодорожного транспорта, так и государственным и частным организациям, пользующимся его услугами. В первую очередь, это выражается в значительных материальных убытках, связанных с хищениями грузов, повреждением подвижного состава и инфраструктуры, а также в необходимости проведения дорогостоящих ремонтных и восстановительных работ.

Кроме того, преступная деятельность на железных дорогах влечет за собой и другие негативные последствия, такие как угроза жизни и здоровью граждан, снижение уровня доверия к транспортной системе и дестабилизация работы всей транспортной сети. Эти факторы требуют принятия комплексных мер для противодействия криминальной активности, что включает в себя как усиление охраны объектов железнодорожного транспорта, так и улучшение взаимодействия правоохранительных органов и железнодорожных служб.

Преступление – общественно опасное деяние, совершается осознанно и противоправно, нарушая установленные нормы уголовного законодательства, оно характеризуется тем, что наносит вред или создает угрозу существенным общественным отношениям, и подлежит уголовной ответственности.

В области железнодорожных грузовых перевозок существует классификация преступлений, которые можно условно разделить на несколько основных категории:

1. Преступления, связанные с функционированием железнодорожного транспорта, включают такие деяния, как кража, грабеж, разбой и мошенничество, направленные на хищение грузов. Эти противоправные действия могут совершаться как сотрудниками железнодорожного транспорта, так и посторонними лицами, что усложняет процесс их выявления и пресечения;

2. Прочие преступления в сфере железнодорожных грузовых перевозок, не связанные с хищением грузов, включают нарушения, направленные против собственности, личности, экономической деятельности и общественной безопасности. Эти преступления, такие как причинение имущественного ущерба посредством обмана или злоупотребления доверием, а также подделка перевозочных документов, могут совершаться как сотрудниками железнодорожного транспорта, обладающими доступом к документации, так и посторонними лицами;

3. Различные административные правонарушения.

Определив классификацию основных правонарушений на железнодорожном транспорте, отметим, что в период 2021 г. в пассажирских поездах было зарегистрировано 126 уголовных правонарушений, из которых около 70 % составляют кражи, подпадающие под действие статьи 188 УК Республики Казахстан. В ходе исследования опрошенные сотрудники транспортной полиции отмечали, что ежегодно в результате употребления алкоголя в вагонах-ресторанах пассажирами совершается в среднем до 40 различных правонарушений. Эти деяния включают хулиганские действия, применение насилия в отношении представителей власти и другие виды агрессии.

Если остановиться подробнее на административных правонарушениях, то следует обратить внимание на таблицу № 1.

Тип правонарушения	Количество правонарушений
Всего административных правонарушений	4298
Торговля в неустановленных местах (ст. 204 КРКоАП)	218
Распитие спиртных напитков в общественных местах (ст. 440 КРКоАП)	1099
Курение в неустановленных местах (ст. 441 КРКоАП)	264

Таблица № 1.

Одна из часто встречающихся правонарушений, о которой также нельзя оставить без внимания это правонарушения, совершаемые детьми-подростками.

С начала 2023 г. сотрудники транспортной полиции Казахстана привлекли к административной ответственности 15355 человек за нарушение правил перехода железнодорожных путей в несанкционированных местах. В результате этих нарушений 42 гражданина оказались под колесами поездов, из которых половина происшествий привела к летальному исходу. В трех случаях пострадали дети, все из которых также погибли. Эти данные подчеркивают необходимость ужесточения мер безопасности и контроля на железнодорожных переездах [1].

Рис. 1

Рис. 2

Однозначно для разрешения проблемных вопросов, касающихся правонарушений на железнодорожных объектах нужно рассматривать детально. Анализировать каждое правонарушение по отдельности. Без выяснения первостепенной причины возникновения никакую проблему решить практически невозможно.

Так мы рассмотрели одну из часто совершаемых правонарушений как детьми подростками, так и взрослыми это переход и перебегание железнодорожных путей в неположенном месте.

Рассмотрим мнение руководителя Департамента полиции на транспорте полковника полиции Б. Малыбаева, который сообщил, что с начала 2024 г. к административной ответственности за переход железнодорожных путей в несанкционированных местах было привлечено 28 589 человек. Этот вид нарушения представляет серьезную угрозу безопасности, так как ведет к многочисленным инцидентам. В том же периоде было зарегистрировано 1268 случаев применения экстренного торможения поездов, из которых 205 были вызваны присутствием людей на путях, а 956 – животными. Эти данные подчеркивают значимость проблемы, так как под колеса поездов попали 55 граждан, и более половины этих случаев закончились летальным исходом[2].

Также был приведен конкретный пример трагического инцидента, произошедшего на перегоне «Карабулак-Талдыкорган» в области Жетысу. Мужчина, нарушив правила, переходил железнодорожные пути в неустановленном месте, попал под колеса грузового поезда и скончался от полученных травм. Б. Малыбаев подчеркнул, что большинство подобных трагедий происходит вследствие элементарного несоблюдения правил поведения на железной дороге. Люди часто недооценивают потенциальную опасность, которую представляют собой железнодорожные пути и движущийся транспорт.

Важным элементом профилактической работы транспортной полиции является проведение разъяснительных мероприятий, направленных на информирование граждан о мерах безопасности на железнодорожных объектах. Полицейские напоминают, что при нахождении на путях необходимо проявлять максимальную внимательность: избегать отвлечений, таких как разговоры по телефону, использование наушников

или ношение капюшона, который может ограничивать видимость. Необходимо также убедиться в отсутствии приближающегося поезда, чтобы избежать трагических последствий[3].

Сотрудниками кафедры организации безопасности на объектах транспорта Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева были проведены опросы правонарушителей, которые пытались перейти железнодорожные пути в неположенных местах. В результате опроса (интервьюирования) ответы респондентов были разделены на два вида: 1) когда на ЖД путях нет поезда или его не видно; 2) переходят или перебегают пути перед самым движущимся поездом.

В ходе опроса (110 пассажиров и провожающих) выяснилось, что большинство нарушителей (95 %) отметили, что, когда они идут ко 2-му пути, и в это время на первый путь приближается другой поезд, то перейти через мост или специальный коридор нет возможности, так как они отсутствуют. Отсюда следует, что для людей не созданы условия для перехода на другие пути через специальные коридоры или мини мостики, это и является одной из основных причин правонарушений, когда жители и гости города перебегают ЖД рельсы перед поездами.

№	Правонарушение совершается в момент:	Совершают правонарушение в основном:
1	когда на ЖД путях нет поезда или его не видно	Дети, взрослые
2	переходят или перебегают пути перед самым движущимся поездом	Дети, взрослые

К вышеизложенному добавим, что одной из ключевых задач стоящих перед территориальными органами Департаментов полиции на транспорте, является оперативное выявление и устранение факторов, способствующих совершению правонарушений. Для эффективного решения этой проблемы необходимо сочетание оперативных мер, направленных на предотвращение и пресечение правонарушений, с социальными программами, ориентированными на улучшение условий воспитания и социальной поддержки подростков из уязвимых групп населения.

Ключевыми направлениями деятельности ОВД в контексте противодействия и профилактики правонарушений, совершаемых несовершеннолетними, являются тесное сотрудничество с различными органами и учреждениями, занимающимися профилактическими мерами. К ним относятся комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, специализированные учреждения для несовершеннолетних, нуждающихся в социальной реабилитации, органы опеки и попечительства, а также службы занятости и другие соответствующие организации. Правовые нормы, регулирующие взаимодействие этих

органов, имеют критическое значение для обеспечения их эффективной работы и требуют тщательной разработки и дальнейшего усовершенствования [4].

Заключение.

Учитывая вышеизложенное и подводя итоги, мы пришли к следующим выводам: Рекомендации для предотвращения нарушений при переходе железнодорожных путей в неположенных местах:

1. Установить для граждан специальные коридоры для прохождения на любые железнодорожные пути;
2. Установка закрытого (от дождя и снега) мостика с переходом для каждого пути на железнодорожных вокзалах;
3. Установить визуальные и звуковые предупреждения;
4. На участках, где пешеходы часто пересекают пути в неположенных местах, разместите дополнительные знаки, предупреждающие об опасности, и оснастите их яркой подсветкой или звуковыми сигналами. Это привлечёт внимание и повысит осведомлённость людей о риске;
5. Создание безопасных переходов. Обеспечить наличием удобных и безопасных пешеходных переходов, таких как надземные или подземные переходы, оборудованные освещением и направляющими. Сделав их более доступными и привлекательными, чтобы люди предпочитали их вместо опасного перехода в несанкционированных местах.
6. Установить ограждения вдоль железнодорожных путей;
7. Использовать физические барьеры, такие как заборы или ограждения, вдоль наиболее уязвимых участков путей. Это затруднит доступ к путям и направит пешеходов к безопасным переходам;
8. Организовывать разъяснительные мероприятия, включающие лекции, ролики и баннеры, чтобы донести до населения информацию о смертельной опасности перехода путей в неположенных местах. Особое внимание уделить детям и подросткам через школы и социальные сети.
9. Привлечение технологии для мониторинга. Установка в правильных местах камеры видеонаблюдения и автоматические системы оповещения. Камеры помогут фиксировать нарушения, а звуковые сигналы могут оперативно предупреждать пешеходов о приближающемся поезде.
10. Работа с местным сообществом. Организовать совместные проекты с местными жителями, чтобы выявить наиболее проблемные точки. Вовлечённость населения повышает эффективность мер и обеспечивает лучшее соблюдение правил.

Список использованных источников:

1. Электронный ресурс: <https://rail-news.kz/ru/regions/6431-nazvany-rasprostrannyye-narusheniya-na-zheleznoy-doroge.html> (дата обращения 05.01.2024 г.);
2. Электронный ресурс: Более 28 тысяч граждан оштрафованы за переход железнодорожных путей в неположенных местах. <https://rail-news.kz/ru/news/18266-bolee-28-tysiac-grazdan-ostrofovany-za-perexod-zeleznodoroznyh-putei-v-nepolozennykh-mestax.html> (дата обращения 03.02.2024 г.);

3. Электронный ресурс: Optimism.kz (новости, интервью, аналитика)
<https://optimism.kz/2023/07/25/bolee-15-tysyach-grazhdan-nakazali-za-perehod-zheleznodorozhnyh-putej-v-nepolozhennyh-mestah/> (дата обращения 08.01.2024 г.);

4. Панфилова О.В. Деятельность территориальных органов МВД на транспорте по предупреждению нарушений, совершаемых несовершеннолетними на железнодорожном транспорте // Проблемы правоохранительной деятельности. 2018. № 4. С. 14;

ҚЫЛМЫСКЕРДІҢ ЖЕКЕ БАСЫНЫҢ ЖІКТЕЛУІ МЕН ТИПОЛОГИЯСЫ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» мамандығының магистранты

Дербенов З.К.

Қылмыс жасаған адамның жеке басы көптеген криминология және психология ғылымдарының терең зерттеу нысаны болып табылады. Қылмыстың уақтылы және тиімді профилактикасы қылмыскердің жеке басына барлық назар аударылғанда ғана мүмкін болады, өйткені олардың жасалу себептері жеке тұлға болып табылады. Қылмыстық мінез-құлық тізбегінде тұлға негізгі буындардың бірі болып табылады, сондықтан криминологиядағы маңызды және күрделі мәселелердің бірі қылмыскердің жеке басын зерттеу мәселесі болып табылады. Р.И.Хамбулатов өз еңбектерінде криминологияда қылмыскердің жеке басы қылмыстың криминологиялық белгілері тұрғысынан маңызды элементтердің бірі ретінде қарастырылады деп жазады. Көптеген авторлар бұл ұғымды адам санасының эмоционалдық-рационалдық сфераларының психикасының, көзқарастары мен мотивтерінің әртүрлі қасиеттері мен сапаларының жеткілікті тұрақты және қалыптасқан үйлесімі ретінде анықтайды, олар қылмыстың дайындалу және әрекет ету кезінде пайда болған сыртқы іздерінде көрінеді [1].

Криминологтар қылмысты тергеу және қылмыстық істі қарау процесінде одан әрі пайдалану, сондай-ақ қылмыстық мінез-құлықтың жеке алдын алу әдістерін әзірлеу мақсатында адами қасиеттер мен осы қасиеттердің жиынтығын зерттейді. Сонымен қатар, бір ғана нақты қылмыскердің жеке басын зерттеу негізінде барлық қылмысты немесе жекелеген қылмыс топтарын жасаудың себептері мен себептерін анықтау мүмкін емес. Сондықтан да криминологияда қылмыскер тұлғасы топтық деңгейде зерттеледі. Мысалы, қылмыскерлердің қолданыстағы классификацияларының бірі жасалған қылмыстар мен қылмыстық әрекеттер субъектілерінің өздерінің жеке қасиеттерінің ұқсастығына негізделген. Басқа кең тараған классификациялар қылмыскерлерді санаттарға бөлуге негізделген: әлеуметтік-демографиялық және құқықтық (құқықтық) белгілері бойынша; құқық бұзушының денсаулық жағдайына байланысты; оның қоғамға қарсы және құндылық бағдарларына сәйкес. Әрбір классификацияны толығырақ қарастырайық. Сонымен, әлеуметтік-демографиялық белгілерге мыналар жатады: жынысы, жасы, білім деңгейі, материалдық қамтамасыз етілу деңгейі, әлеуметтік жағдайы, отбасы жағдайы, әлеуметтік шығу тегі, қоғамдық пайдалы еңбектегі қызметі, қызмет түрі мен мамандығы, сондай-ақ адамның тұрғылықты жері. Қылмыскерді белгілі бір санатқа жатқызудың заңды (немесе заңдық) негіздері мыналарды қамтиды: жасалған құқық бұзушылықтың сипаты мен

ауырлығы туралы мәліметтер; қылмыстың бірінші рет немесе бірнеше рет, топпен немесе жеке баспен жасалғаны туралы, сондай-ақ қылмыстық әрекеттің ұзақтығы, қылмыстық құқық бұзушылықтың нысанасы және кінәнің нысаны туралы мәліметтер. Жеке жіктеу тобына қылмыс жасаған адамның денсаулық жағдайын сипаттайтын критерийлер жатады. Осыған байланысты сау қылмыскерлерді де, соматикалық немесе психикалық ауытқулары бар қылмыскерлерді де ажыратуға болады.

Қылмыскерлерді қоғамға жат және құндылық бағдарлары бойынша санаттарға бөлуге негізделген классификацияда келесідей түрлер бөлінеді, олар сипатталады:

1. Басқа адамға, оның өміріне, денсаулығына, құқықтарына, ар-намысы мен қадір-қасиетіне, намысына және т.б. қатысты күрт негативті немесе менсінбеушілік, сондай-ақ бұзақылық.

2. Басқа адамдардың барлық меншік түрлеріне деген құқықтарын елемеуден көрінетін эгоцентристік бағыт немесе эгоисттік бағыт. Бұл санаттағы қылмыскерлер негізінен ұрлық, сонымен қатар басқа да пайдакүнемдік қылмыстар (мысалы, алаяқтық немесе сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстар) жасайды.

3. Әртүрлі әлеуметтік нормалар (ережелер) мен ережелерді, сондай-ақ жеке, отбасылық, азаматтық, қызметтік және басқа да жауапкершіліктерді елемеу (елемеу). Бұл санаттағы қылмыскерлер негізінен экономикалық және әскери қылмыстарды, сондай-ақ мемлекеттік тәртіп пен құрылымға қарсы қылмыстарды жасайды.

4. Абайсызда қылмыс жасауға әкеп соқтыратын қоғамдық құндылықтарға немесе өз міндеттеріне қатысты немқұрайлылық пен жауапсыздық.

Еникеев М.И. қылмыскерлердің келесі түрлерін ажыратады, атап айтқанда: өзімшіл, зорлықшыл, өзімшіл зорлықшыл және әмбебап. Бұл жіктеу қылмыскерлерді қылмыстық бағыттылық сипатына қарай бөлуге негізделген [2].

Айта кету керек, қылмыстың әмбебап түрі ерекше қызығушылық тудырады. Олар икемділіктің жоғары деңгейімен сипатталады және қылмыс жасаудың себептері мен мотивтерінің кең ауқымдылығымен ерекшеленеді, олар ақыр соңында әртүрлі комбинацияларда көрінеді. Бұл осы санатқа жататын тұлғалардың түрі мен сипаты мүлде басқа қылмыстарды: пайдакүнемдік және экономикалық, сондай-ақ жыныстық сипаттағы қылмыстарды жасай алатынын білдіреді.

Ю.М. Антонян өз еңбектерінде жасалған қылмыстың қоғамдық қауіптілік дәрежесіне қарай жіктеуді береді. Бұл жағдайда басым мән-жай ұзақ мерзімді қылмыстық мінез-құлық немесе ауыр қылмыс жасауға деген көзқарас ретінде көрінетін тұрақты қоғамға қарсы көзқарас немесе қылмыскердің адам өміріне теріс қатынасы болуы мүмкін.

Бұл жіктеу қылмыскерлердің келесі түрлерін қамтиды:

1. Мүлдем қауіпті. Бұл түрі сериялық немесе келісімшарттық қылмыстарды, сондай-ақ жыныстық сипаттағы қылмыстарды жасаумен, әдетте бұрын белгісіз немесе қауіпті түрде бірнеше адамды бір уақытта өлтірумен сипатталады (мысалы, терроризм).

2. Ерекше қауіпті. Қылмыскерлердің бұл түрі көбінесе жанжал жағдайында, сондай-ақ ірі материалдық залал келтіретін пайдакүнемдік немесе эгоисттік зорлық-зомбылықпен жасалған қылмыстарды жасайды. Бұған қылмыстық топтардың барлық жетекшілері де кіреді.

3. Қауіпті қылмыскер. Көбінесе бұл адамға қарсы қылмыс жасаған немесе қоғамдық тәртіпті бұзған, бірақ өмірге қастандық жасамаған адам.

4. Аздап қауіпті қылмыскер. Бұл түрлер әдетте қылмысты абайсызда немесе жағдайлардың қолайсыз үйлесуі нәтижесінде жасайды. Қылмыскердің бұл түрінің әрекеті де адам өміріне қарсы бағытталмаған. Әрине, жоғарыда аталған қылмыскерлерді жіктеу белгілерінің (критерийлерінің) тізімі толық емес және басқалармен толықтырылуы мүмкін. Мұнда ол негізінен жіктеудің мақсатына және ол бағынатын нақты міндеттерге байланысты [3].

Осылайша, қылмыскердің жеке басы қылмысты тергеу және қылмыстық істі қарау процесінде алынған мәліметтерді одан әрі пайдалану, сондай-ақ қылмысты анықтау әдістерін әзірлеу мақсатында көптеген криминологиялық және психологиялық ғылымдардың терең зерттеу нысаны болып табылады. Бір ғана нақты қылмыскердің жеке басын зерттеу негізінде барлық қылмыстарды немесе жекелеген қылмыс топтарының қылмыс жасаудың себептерін анықтау мүмкін болмағандықтан, криминологияда қылмыскердің жеке басы топтық деңгейде зерттеледі.

Криминологиялық ғылымда қылмыскерлердің санаттары мен түрлері жасалған қылмыстардың ұқсастығы мен қылмыстық әрекет субъектілерінің өздерінің жеке қасиеттеріне қарай ажыратылады. Ең көп тараған классификациялар әлеуметтік-демографиялық және құқықтық деректерге, денсаулық жағдайын сипаттайтын белгілерге, сондай-ақ қоғамға қарсы және құндылық бағдарларының сипатына негізделген.

Әдебиеттер тізімі

1. Криминология в 2 т. Том 2. Особенная часть: учебник для академического бакалавриата / Жариков Ю.С., Ревин В.П., Малков В.Д., Ревина В.В., М.: Юрайт, 2018. 284 с.
2. Еникеев М.И. Юридическая психология. С основами общей и социальной психологии: учебник. М.: Инфра-М, 2010. 639 с.
3. Антонян Ю.М. Криминология. М.: Логос, 2004. 448 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Магистрант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова
Кобдабаев Д.А.

В условиях ускоренной цифровизации экономических процессов, многие государства столкнулись с необходимостью введения регулятивных мер в отношении криптовалют, блокчейн механизмов и смарт-контрактов, в рамках своего национального законодательства. Среди таких стран - США, Япония, Швейцария и Беларусь. В то же время, Казахстан и Россия долгое время занимали выжидательную позицию, порой даже выражая скептицизм по отношению к этим новациям в сфере экономики и права. Однако со временем стало очевидно, что отказ от интеграции цифровых инноваций может привести к технологическому отставанию от других стран. Это понимание привело к признанию необходимости технологического прогресса и соответствующего правового регулирования в области цифровой экономики.

В результате, в Казахстане, на фоне изменений в законодательстве России, которые вступили в силу 1 октября 2019 года (статья 128 Гражданского кодекса РФ), были внесены существенные поправки в статьи 115 и 116 Гражданского кодекса Республики Казахстан. Согласно Закону Республики Казахстан от 25 июня 2020 года № 347-VI “О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам регулирования цифровых технологий”, в Гражданский кодекс были включены ключевые положения о цифровых активах, аналогичные российским цифровым правам. Теперь часть 2 статьи 115 ГК РК гласит: “К имущественным благам и правам (имуществу) относятся: вещи, деньги, включая иностранную валюту, финансовые инструменты, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности, фирменные наименования, товарные знаки, другие средства индивидуализации, имущественные права, цифровые активы и прочее имущество”.

Статья 116 ГК РК, озаглавленная “Оборотоспособность объектов гражданских прав”, была дополнена новым пунктом, определяющим понятие и виды цифровых активов, а также особенности их оборота, которые регулируются законодательством Республики Казахстан и актами Международного финансового центра “Астана”. Введение термина “цифровые активы” в ГК РК, на наш взгляд, является более удачным, чем “цифровые права” в российском законодательстве, поскольку последний термин обладает множественным значением и может включать в себя различные категории прав.

Таким образом, цифровые активы были включены в перечень объектов гражданского права согласно новой редакции статьи 115 ГК РК, а

пункт 3.1 статьи 116 ГК РК получил отсылочный характер к будущему законодательству, которое должно будет уточнить понятие, виды и особенности оборота цифровых активов. На данный момент неясно, как будет развиваться законодательство Казахстана в этой области, поскольку отсутствуют конкретные законопроекты или планы законотворческой деятельности.

Законодательство Казахстана пока что кратко описывает понятие “цифровой актив” и не раскрывает его сущность в отдельной статье ГК РК или специальном законе. Также отсутствуют нормы, в которых бы обязательственные права были определены как цифровые активы. Возможно, в будущем цифровые активы будут классифицированы как отдельный вид имущественных прав, с определенным содержанием и условиями осуществления, которые будут регулироваться информационными системами, соответствующими законодательным требованиям. Также потребуется уточнение прав обладателя цифрового актива, аналогичное российскому законодательству. Стоит отметить, что пока не существует закона, который бы определял какие-либо права как разновидность цифрового актива.

Современное развитие цифровизации мира неоспоримо. Интернет-технологии стали неотъемлемой частью работы, бизнеса и образования. Сделки, управление процессами, доступ к государственным услугам и участие в судебных процессах теперь возможны дистанционно.

Для адаптации к инновационным технологиям требуется новая правовая база, что подтверждается мнениями ученых и международных экспертов [1]. Слияние цифровых отношений и права привело к появлению цифрового права, основанного на технологических правовых актах, определяющих алгоритмы цифровых действий.

Возникает вопрос о направлениях развития правовой регламентации цифровых отношений, названии кодифицированной системы нормативно-правовых актов в этой сфере и подходах к изучению этих норм.

Развитие высоких технологий неизбежно требует соответствующей правовой регламентации общественных отношений в сфере цифровизации. Основой такой регламентации должны стать стратегические документы.

В Казахстане ключевым документом является государственная программа «Цифровой Казахстан», утвержденная в 2017 году. В России аналогичную роль играет национальная программа «Цифровая экономика», утвержденная в 2018 году.

Эти программы определяют приоритеты развития цифровизации и ее правовой регламентации, имеют комплексный характер и затрагивают все сферы общественных отношений.

В России и Казахстане осознается важность этих программ для улучшения благосостояния граждан, включая технологии смарт-городов и доступ к государственным электронным услугам.

На основе этих программ можно предположить, что развитие и совершенствование правовой регламентации цифровых отношений в обеих странах находится на схожем этапе и будет продолжать прогрессировать.

Понятие цифровых прав, активно обсуждаемое в России, основывается на федеральном законе «О цифровых правах», принятом в 2021 году.

Важно подчеркнуть, что законодательство определяет «цифровое право» как имущественное право в рамках гражданского права. Однако, с учетом растущей популярности онлайн-сделок в России и Казахстане, необходимо учитывать определенные риски, особенно при онлайн-подписании сделок с недвижимостью с использованием электронных подписей.

Таким образом, цифровое право может рассматриваться как новая, самостоятельная отрасль права.

Цифровое право охватывает нормы, регулирующие использование интернета для реализации других правовых норм. Например, правила оформления материалов электронного уголовного дела, хотя и не являются частью уголовно-процессуального права, но их несоблюдение может иметь серьезные последствия.

Для ведения уголовного производства требуются интернет, сертифицированные программы и специализированное оборудование. Регулирование этих процедур относится к цифровому праву.

Цифровое право отличается от информационного права тем, что регулирует отношения, возникающие при использовании интернета. Например, если порядок возбуждения исполнительного производства регулируется законодательством об исполнительном производстве, то правила реализации арестованного имущества на электронных аукционах относятся к цифровому праву.

В 2019 году ученые из Казахстана пришли к выводу, что цифровое право — это новая юридическая реальность. Цифровое право не ограничивается гражданским правом и затрагивает уголовное и уголовно-процессуальное право, организацию процессуальной деятельности и другие аспекты [2].

Изучение цифрового правового регулирования в Казахстане требует анализа существующих законодательных инициатив, связанных с процессом цифровизации. В рамках данного исследования акцентируется внимание на следующих документах:

Закон Республики Казахстан «О цифровых активах в Республике Казахстан», предлагающий изменения в законодательные акты по вопросам регулирования цифровых технологий (далее – Закон о цифровых активах);

- проект Закона РК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты РК по вопросам регулирования цифровых

технологий». (далее - Проект Закона о цифровых технологиях-1, Проект-1);

- Второй вариант проекта закона РК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты РК по вопросам регулирования цифровых технологий», который законодателем представлен 28.12.2019 года. (далее - Проект Закона о цифровых технологиях-2, Проект-2); [3]

Важным аспектом исследования является знакомство с ключевыми понятиями, среди которых:

Блокчейн- технология, представляющая собой цепочку блоков или распределенный реестр данных, где информация хранится на всех устройствах участников сети. Эта технология аналогична структуре ожерелья, где каждый блок — это отдельный элемент, содержащий записи о транзакциях или любых других действиях. Блокчейн характеризуется высокой степенью защиты от подделок и манипуляций, поскольку каждый новый блок информации добавляется в общую цепочку только после выполнения сложных вычислительных операций.

Инициатива применения блокчейна началась с криптовалюты биткойн, однако со временем ее применение расширилось на множество других областей, включая банковский сектор, платежные системы, сферу недвижимости и государственные услуги.

В Казахстане блокчейн нашел применение, например, в системе формирования очередей в детские сады. Каждая поданная заявка представляет собой новый блок в цепочке, формируя таким образом непрерывную и неделимую очередь. Также в столице РК были запущены аукционы по распределению земельных участков с использованием блокчейн-платформы, что является примером прозрачного и эффективного использования данной технологии в государственном управлении.

Долгое время существующая в РК система электронного документооборота не могла служить достоверным индикатором перехода к цифровому управлению. Во многих случаях использование электронных документов требовало дополнительных временных и материальных затрат, что противоречило самой идее эффективности и оптимизации. Например, распространенной практикой было направление документов в электронном виде, которое требовало их физической печати, подписания, сканирования и только затем отправки по назначению. Это указывает на необходимость переосмысления использования цифровых технологий в государственном управлении и экономике в целом.

Возможным решением этих задач является внедрение таких технологий, как блокчейн, в государственное управление. Блокчейн обеспечивает надежное хранение и использование данных в распределенной базе, гарантируя их неизменность и защиту от несанкционированного изменения. Особенности блокчейна, такие как децентрализация, криптографическая защита, автономность, механизмы

консенсуса, анонимность и прозрачность, делают его идеальным инструментом для современного государственного управления. В литературе уже существует обширный обзор мировых достижений в области стандартизации блокчейна, включая терминологию, эталонную архитектуру, безопасность, управление и смарт-контракты.

Сегодня блокчейн приобретает все большую популярность, как в научных кругах, так и в качестве инструмента для достижения государственных целей в публичной политике. Его технологические особенности обеспечивают экономическую свободу и прозрачность транзакций, устраняют необходимость в подробной отчетности и гарантируют стабильность операций. Блокчейн, как децентрализованная база данных, предлагает решения для сложных вопросов надежности и безопасности данных, снижения затрат, прозрачности и борьбы с мошенничеством. Перспективы развития блокчейна включают трансформацию государственных функций и услуг, предоставляемых населению, что делает его важным элементом в глобальной системе регистрации и управления.

Несмотря на многочисленные преимущества, блокчейн имеет и свои недостатки: высокие затраты на разработку и внедрение, значительное энергопотребление, ограниченная скорость обработки данных, потенциальные уязвимости для несанкционированных изменений и проблемы с конфиденциальностью. Эти факторы могут стать препятствием для использования блокчейна в государственном управлении.

В Казахстане есть несколько успешных примеров внедрения блокчейн-технологий. Одним из таких примеров является сотрудничество Национального банка Казахстана с компанией Binance для тестирования совместимости блокчейнов. Это включает в себя тестирование интероперабельности блокчейна НБ РК, на котором выпущена цифровая валюта – цифровой тенге, и блокчейна Binance BNB Chain. Этот проект подчеркивает возможность взаимодействия традиционных финансов с криптоэкосистемами и особенно с экосистемами DeFi, которые считаются перспективными для развития. Также был представлен двусторонний отчет о состоянии индустрии цифровых активов и DeFi в Центральной Азии, который является первой масштабной совместной работой регулятора и представителя криптоиндустрии. Это исследование включает анализ принятия криптовалюты и трендов в DeFi как на глобальном уровне, так и в отдельных национальных юрисдикциях.

Кроме того, в Казахстане проводятся исследования и анализы для выявления возможностей и условий эффективного применения блокчейн-технологии в системе государственного управления. В частности, изучается опыт внедрения блокчейна в отдельных секторах экономики и государственного управления страны.

Эти примеры показывают, что Казахстан активно исследует и внедряет блокчейн-технологии в различные сферы, включая финансовый сектор и государственное управление, что способствует развитию цифровой экономики в стране.

Внедрение ИИ в юридическую практику предлагает обещание более быстрых, точных и доступных юридических услуг. Комбинация ИИ, блокчейна и семантических графов знаний создает мощную основу для инноваций в юриспруденции, способствуя развитию более справедливой, прозрачной и эффективной правовой системы.

Список использованной литературы

1. Закон Республики Казахстан от 6 февраля 2023 года № 193-VII — [Электронный ресурс]. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33689356 (Дата обращения 30.04.2024)
2. Цены, графики и рыночная капитализация криптовалют | CoinMarketCap. — [Электронный ресурс]. URL: <https://coinmarketcap.com/ru/> (Дата обращения 30.04.2024)
3. Блокчейн (blockchain): что это, как работает технология - плюсы и минусы, сферы применения блокчейна, связь с биткоином (yandex.ru). — [Электронный ресурс]. URL: <https://practicum.yandex.ru/blog/chto-takoe-blokchain-i-kak-eto-rabotaet/> (Дата обращения 30.04.2024)

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЧАСТКОВОГО УПОЛНОМОЧЕННОГО ПОЛИЦИИ С НАСЕЛЕНИЕМ АДМИНИСТРАТИВНОГО УЧАСТКА - ВАЖНЕЙШЕЕ СРЕДСТВО ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Доцент кафедры административного права Ростовского юридического института
Министерства внутренних дел Российской Федерации, к.ю.н.

Кудовба О.Н.

Участковые уполномоченные полиции остаются основными представителями органов внутренних дел на обслуживаемом участке, которые, в первую очередь, призваны заниматься профилактикой правонарушений и преступлений. Решение современных проблем, возникающих в деятельности участковых уполномоченных полиции, связанных с эффективностью взаимодействия населения и органов правопорядка, является одной из актуальных задач, стоящих перед органами внутренних дел.

Служба участковых уполномоченных полиции сегодня является одним из основных подразделений органов внутренних дел, наиболее тесно связанных с проблемами защиты прав, свобод и законных интересов граждан, а также важным субъектом профилактической деятельности, что обусловлено ее современной моделью организации [1, с. 149-155].

Участковый уполномоченный полиции является крайне важным звеном между населением и органами внутренних дел в целом, так как именно участковый уполномоченный полиции «ближе» всего к населению – он является представителем власти на закрепленном административном участке, а иногда и единственным доступным для населения представителем органов внутренних дел (в сельской местности), что во многом предопределяет универсальный характер его деятельности, требует высокого профессионализма, знаний и навыков, позволяющих оперативно реагировать своевременно предотвращать различные правонарушения или преступления. Другими словами, защищая жизнь, здоровье, права и свободы граждан, интересы общества и государства в целом от преступных посягательств участковый уполномоченный полиции вынужден, определенным образом, общаться с различными категориями граждан, воздействуя на их правосознание и поведение, прежде всего с целью недопущения различного рода противоправных действий с их стороны.

Служебная деятельность участкового уполномоченного полиции предполагает решение комплекса задач, связанных с профилактикой, выявлением и пресечением административных правонарушений, преступлений, осуществлением профилактической работы с гражданами.

Все это определяется достаточно обширными обязанностями и полномочиями участкового уполномоченного полиции, которые устанавливаются различными нормативными правовыми актами, в том

числе и Приказом МВД России от 29.03.2019 г. № 205 «О несении службы участковым уполномоченным полиции на обслуживаемом административном участке и организации этой деятельности».

Данным Приказом установлены основные формы несения службы участкового уполномоченного полиции являются: профилактический обход административного участка, рассмотрение обращений граждан, индивидуальная профилактическая работа, прием граждан, отчеты перед населением о проделанной работе [2].

Однако деятельность участкового уполномоченного полиции, направленная на предупреждение, пресечение и раскрытие правонарушений и преступлений на административном участке затрудняется, в связи с имеющимся недоверием граждан к полиции в целом.

Проблема эффективности взаимодействия участкового уполномоченного полиции с населением административного участка многогранна и связана, прежде всего, с социально-психологической компетентностью - способностью личности к эффективному взаимодействию с окружающими людьми.

Говоря об актуальности данной проблемы, не стоит забывать о том, что эффективность взаимодействия участкового уполномоченного полиции с населением административного участка напрямую зависит и от цивилизованности нашего общества и государства в целом.

Деятельность участкового уполномоченного полиции направлена на распознавание возможных ситуаций совершения административных правонарушений, преступлений и потенциально возможных правонарушителей, преступников на административном участке, а также на предотвращение противоправных действий и негативных последствий этих действий. Участковый уполномоченный полиции должен знать территорию закрепленного за ним административного участка, расположенные на его территории объекты жизнеобеспечения, здания, сооружения, население, проблемы граждан, семейное положение, состав семьи, образ жизни, занятости и т.д., уделяя особое внимание тем, которые находятся в неблагоприятных условиях, способных подтолкнуть совершению противоправных действий.

Только при непосредственном и систематическом контакте с гражданами, участковый уполномоченный полиции может произвести качественный анализ ситуации и выработать более эффективную стратегию поддержания правопорядка на административном участке.

При общении с гражданами важно проявлять тактичное и вежливое отношение, проявлять внимание и терпеливость, не допускать нравственного или физического насилия. Необходимо продемонстрировать гражданину уважительное и равнодушное отношение, так как при оценке деятельности участкового уполномоченного полиции важен не только профессионализм, но и культура общения сотрудника, что

значительно повышает его авторитет среди населения. Именно общественное доверие является основой эффективной деятельности сотрудника полиции.

При этом важно помнить, что все обязанности участкового уполномоченного полиции, предусмотренные нормативными правовыми актами, не являются исчерпывающими, он может привлекаться и к выполнению иных обязанностей, вытекающих в связи с тесным контактом с населением.

Исходя из вышеизложенного можно сделать вывод, что исполняя должностные обязанности участкового уполномоченного полиции должен обладать профессиональными знаниями и навыками практически по всем направлениям деятельности полиции, так как, обеспечивая правопорядок на вверенной территории, он должен выстроить конструктивное взаимодействие с гражданами, завоевать доверие населения, так как от результатов его деятельности зависит общее представление населения о работе полиции и доверие к правоохранительным органам в целом.

Также эффективность деятельности участкового уполномоченного полиции во многом зависит от обстоятельств, затрудняющих исполнение им служебных обязанностей.

Так, 30.03.2020 г. была разработана Концепция развития службы участковых уполномоченных полиции территориальных органов МВД России на 2020-2023 годы, утвержденная приказом МВД России от № 191, в которой были определены меры, направленные на развитие службы, совершенствование ее возможностей, реализация которых позволила бы наиболее эффективно выполнять поставленные Министерством внутренних дел Российской Федерации задачи.

В результате работы в данном направлении были выявлены проблемы организации службы участковых уполномоченных полиции:

- в настоящее время остается актуальной практика привлечения участковых уполномоченных полиции к выполнению задач, не связанных с их должностными обязанностями;
- поручение участковым уполномоченным полиции проверок по зарегистрированным заявлениям и сообщениям о преступлениях экономической направленности, тяжких и особо тяжких преступлениях или заявлениям и сообщениям, не относящимся к компетенции полиции;
- ежегодное увеличение нагрузки на участковых уполномоченных полиции в связи с сокращением их штатной численности;
- недостаточное материально-техническое обеспечение, а также недостатки в реализации социальных гарантий сотрудников полиции [3].

Все эти факторы создают неприемлемые условия труда и недопустимую перегруженность в работе сотрудников полиции и влияют на ее качество, совершению ошибок и различных нарушений законодательства, возникновению негативного психологического климата в коллективе, снижению престижа службы, нежеланию продолжать работу

в органах внутренних дел, и, как следствие, к высокому некомплекту и утрате профессионального ядра.

Стимулом для привлечения и «удержания» участковых уполномоченных полиции на указанных должностях, является исключение обстоятельств, способствующих необоснованному привлечению их к выполнению задач, не предусмотренных их должностными обязанностями; обеспечение равномерного распределения нагрузки между сотрудниками подразделения в соответствии с расчетными нормативами численности; повышение уровня материально-технического обеспечения службы; повышение уровня обеспеченности служебными жилыми помещениями; повышение уровня социальных гарантий и денежного довольствия сотрудников полиции [3].

Список литературы:

1. Заброда Д.Г., Осяк А.Н. Основные направления совершенствования форм несения службы участковым уполномоченным полиции // Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского Юридические науки. – 2022. – Т. 8 (74). № 1. С. 149-155 (дата обращения: 15.10.2024).

2. Приказ МВД России от 29.03.2019 г. № 205 «О несении службы участковым уполномоченным полиции на обслуживаемом административном участке и организации этой деятельности» [Электронный ресурс] // «Гарант»: [справочная правовая система]. URL: <https://base.garant.ru/> (дата обращения: 15.10.2024).

3. Приказ МВД России от 30.03.2020 № 191 «Об утверждении Концепции развития службы участковых уполномоченных полиции территориальных органов МВД России на 2020 - 2023 годы» [Электронный ресурс] // «Гарант»: [справочная правовая система]. URL: <https://base.garant.ru/> (дата обращения: 15.10.2024).

«СЕРВИСТІК ПОЛИЦИЯ» - ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІК МОДЕЛІНІҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының
қылмыстық құқық және криминалистика кафедрасының аға оқытушысы
полиция подполковнигі

Р.Б. Молдыбаева

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы
Ақтөбе заң институтының магистранты

Ж. Көпбай

Полиция – еліміздің түкпір-түкпірінде қызмет көрсететін ең үлкен құқық қорғау органдарының құрамдас бөлігі. Полиция қызметкерлері адам мен азаматтың өмірін, денсаулығын, құқықтары мен бостандықтарын қорғау, қоғамдық тәртіпті сақтау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша міндеттерді атқарады. Осылайша мемлекеттік басқару жүйесіндегі полиция органдарының рөлі өте маңызды. Полиция қызметкерлері күн сайын күрделі кәсіби міндеттерді, қиын жағдайлар мен қақтығыстарды шешеді. Бұл ретте оның қателікке жол беруге құқығы жоқ. Демек полиция қызметінің кәсіби құзыреттілік деңгейі мен тиімділік дәрежесі қоғамдық пікірге әсер етеді, бұл елдегі әлеуметтік-саяси жағдайда тікелей көрініс табады.

Полиция қызметінің демократиялық негіздері бақылау тәсілінен қызмет көрсету тәсіліне көшкен кезде ілгерілей түсті, онда құқық қорғау органдары негізінен құқық бұзушылықтардың белсенді түрде алдын алуды назарда ұстады. Сервиске бағдарланған полиция қызметі – полиция мен қоғамға құқықтық тәртіпті және қауіпсіздікті қамтамасыз ету проблемаларын шешу үшін ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін модель [1].

«Дәстүрлі полиция мен сервистік полицияның айырмашылығы неде?» деген сұрақ әлі күнге дейін туындайды. Дәстүрлі полиция қызметінде басты мақсат қылмыспен күресуге бағытталған, ал басқару стилі бұрыннан орын алған қылмыстарға әрекет ету болып табылады. Осыған сәйкес объектілер қылмыс пен құқық бұзушыға айналады, ал көрсеткіштері айыппұл, қамауға алу және айыптау түріндегі жазалау шараларының саны болып табылады. Сервистік модельде миссия қауіпсіздік сезімін қамтамасыз ету және қылмыстың алдын алу болып табылады. Мұнда басты назар азаматтар мен қоғамдастыққа аударылады, ал тиімділік көрсеткіші – халықтың полицияға деген сенімі болып табылады.

Әлемде қызметтік полицияның бірде-бір моделі жоқ, бірақ жалпы принциптер бар – мойындау, қолжетімділік, достық, ашықтық және есеп беру. Бұл қоғамның заманауи талаптары. Ал бұл үміттердің қаншалықты

орындалатыны көбінесе билікке өзара әрекеттесу мен сенім деңгейін анықтайды. Әрине, негізгі мемлекеттік орган – полиция.

Халықаралық тәжірибеге сәйкес, «сервистік полиция» қызметі – бұл идеология мен ұйымдастырушылық стратегия азаматтарға сапалы қызмет көрсетуге және қоғаммен серіктестікте қауіпсіздік мәселелерін шешуге бағытталған полиция қызметіне көзқарас. Басқаша айтқанда, бұл құқықтық тәртіп саласындағы мәселелерді бірлесіп анықтау және шешу үшін мемлекеттік институттар мен азаматтар арасындағы тұрақты серіктестік [2].

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев Ішкі істер министрлігіне қызметтік үлгі негізінде полицияны дамытудың халықаралық тәжірибесіне қосылу міндетін қойды. Осы міндетті 2019 жылдың басынан Елбасы Н.Назарбаевтың тапсырмасы бойынша Ішкі істер министрлігі ішкі істер органдарын жаңғыртуға кірісті. Жаңғырту қажеттілігі қазіргі жағдайда дәстүрлі жұмыс әдістерінің бұрынғыдай тиімді еместігіне байланысты. Мемлекет басшысы өз Жолдауларында мұндай қайта құрудың бағыт-бағдарын нақты айқындап берді: полицияның мемлекеттің күш құралы ретіндегі бейнесі бірте-бірте өткен тарихқа айналады. Ол азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін оларға қызмет көрсететін органға айналады және жұмысты жергілікті полиция қызметінің ең біріктірілген бөлімшесінен күш қолданудан бастауды бұйырды.

Сол кездің өзінде-ақ, ішкі істер органдарының халықтың сеніміне ие болатын заманауи, технологиялық дамыған жүйесін құру тапсырылды. Аталған «Сервистік полиция» моделін Қазақстандық полицейлердің қолданып жүргеніне 5 жылдан астам уақыт өтті. Ішкі істер министрлігі жергілікті полиция қызметін «сервистік модель» қағидаттарына көшіру арқылы оны реформалаудың тәсілдерін әзірледі [3].

Атап айтқанда:

- басшылар мен учаскелік полиция инспекторларының халық алдында есеп беру кездесулері жүзеге асырылды.

- қалалық және аудандық ішкі істер бөлімдерінде халыққа қызмет көрсету орталықтары негізінде азаматтарды қабылдау бекеттері құрылды. Полиция бекеттері адам көп жиналатын жерлерде орналасқан. Бұл саябақтар, алаңдар, сауда орындары, туристік орындар.

- әрбір полиция Департаментінде ведомстволық «аккаунт» ашылды.

- «Шаговой доступности» қағидаты аясында полицияның қоғамдық орындарда тұрақты болуының тиімділігін қамтамасыз ету бойынша жұмыстар жүргізілуде. Икемді патрульдеу енгізілді. Азаматтарға тәулік бойы қызмет көрсету және қабылдау үшін қажетті жағдай жасау үшін заманауи модульдік полиция бекеттері орнатылды.

- Дүрбелең түймелерінің құрылғылары қоғамдық орындарда және тас жолдарда орналастырылған.

- «Polis 102» мобильді қосымшасы арқылы қылмыстар мен оқиғалар туралы хабарламаларды қабылдаудың жаңа тәртібі енгізілді.

Цифрландыру полиция қызметінің моделіне көшуде де маңызды рөл атқарады. Бүгін «AppStore» және «PlayMarket» арқылы жүктеп алуға болатын «Polis 102» мобильді қосымшасын пайдалануға болады. Бұл азаматтарға дәстүрлі формалармен қатар полицияға кез келген ыңғайлы тәсілмен, соның ішінде бейне, аудио қоңыраулар, әлеуметтік желілер және мессенджерлер арқылы хабарласуға мүмкіндік береді. Бұл ретте өтініш берушілер өздеріне келген патрульдік көліктің қозғалысын нақты уақыт режимінде бақылауға мүмкіндік алады.

Халықаралық тәжірибеге сүйенсек, қызметтік полиция полиция қызметінің клиентке бағытталған тәсілі болып табылады. Негізгі стратегия – азаматтарға сапалы полиция қызметін көрсету және қауіпсіздік мәселелерін қоғаммен әріптестікте бірлесіп шешу. Полицияның «сервистік моделі» негізін сипаттауға болатын негізгі қағидат – Полиция – бұл халық, ал халық – бұл полиция. Қазіргі уақытта «полицияның сервистік моделі» деген бірыңғай түсінік жоқ екенін атап өту керек. Осыған байланысты «Полицияның сервистік моделінің» қазақстандық тұжырымдамасын әзірлеу қажеттігі пісіп-жетілді, өйткені әртүрлі шетелдік институционалдық модельдерді механикалық түрде енгізу – олардың демографиялық және басқа да сипаттамаларын айтпағанда, мәдени, тарихи, экономикалық, нормативтік, саяси және әлеуметтік жағдайларға бейімдемесе, табысты жүзеге асуы екіталай [1].

Осылайша, полицияның «сервистік моделі» құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету тәсілдерін өзгертуге бағытталған, онда азаматтардың құқықтарын қорғау және қоғамның құқық қорғау органына сенімін арттыру негізгі басымдық болып табылады. Осы модель шеңберінде мыналарға баса назар аударылады:

1. Қоғаммен әріптестік: полиция азаматтарға жақындап келеді, олардың проблемаларын шешу және қоғамдық тәртіпті нығайту үшін жергілікті қоғамдастықтармен белсенді өзара іс-қимыл жасайды.

2. Ашықтық және есептілік: құқық қорғау органдары тарапынан сенімділікті арттыру және өкілеттіктерді теріс пайдалануды болдырмау үшін азаматтар алдында қоғамдық бақылау мен есеп беру тетіктері енгізілуде.

3. Құқық бұзушылықтың алдын алу: қылмыстар мен құқық бұзушылықтардың алдын алуға басымдық беріледі, бұл полиция жұмысына белсенді қарауды, деректер талдауын және алдын ала болжамды полиция қызметін пайдалануды талап етеді.

4. Қызмет көрсету сапасын жақсарту: сервиске бағдарлану азаматтардың сұраныстары мен проблемаларына неғұрлым мұқият қарауды көздейді, бұл халықтың полиция жұмысына қанағаттанушылық деңгейін арттырады.

5. Қызметкерлердің кәсібилігін дамыту: полиция қызметкерлерін тұрақты оқытуды және біліктілігін арттыруды енгізу олардың дағдылары

мен этикалық даярлығын меңгереді, бұл міндеттерді орындау сапасына әсер етеді.

6. Қоғамдық тәртіпті нығайту: полиция мен жергілікті қоғамдастықтардың бірлескен жұмысы қауіпсіздікке төнген қатерді тезірек анықтауға және жоюға мүмкіндік береді, бұл неғұрлым қауіпсіз және тұрақты әлеуметтік орта құруға ықпал етеді.

Жалпы, полицияның «сервистік моделі» құқық қорғау органдарын ізгілендіруге бағытталған және оларды азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауда неғұрлым тиімді етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Сайтбеков А. Полицияның сервистік моделі: Пайым және перспектива// egemen.kz/article/251011-politsiyanynh-servistik-modeli-paaym-dgane-perspektiva.

2. Бержанова И.К. чему привел переход полиции на сервисную модель работы// online.zakon.kz/Document/?doc_id.

3. Мухаметгали Ф. Сервисная модель полиции: какие изменения уже увидели граждане // Polisia.kz. № 12 (295). 2021 ж.

СИНТЕТИКАЛЫҚ ЕСІРТКІЛЕРДІҢ АЛДЫН АЛУДЫҢ ӨЗЕКТІ СҰРАҚТАРЫ

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
Ғылыми-зерттеу орталығының ғылыми қызметкері,
заң ғылымдарының магистрі, полиция полковнигі

М.Ж. Найманбаев

Есірткінің заңсыз айналымы және оларды теріс пайдалану соңғы жылдары қоғам үшін үлкен проблемаға айналды. Оның даму қарқыны ұлттың денсаулығы мен мемлекеттің қауіпсіздігіне тікелей қауіп төндіретін жаһандық ауқымға ие болды [1].

Нашақорлық бүкіл әлемге таралып, мемлекеттер арасындағы шекараны оңай кесіп өтеді. Ол үшін еңсерілмейтін кедергілер жоқ, ол барлық жаңа аумақтарды жаулап алады. Халық пен Үкімет өлімге әкелетін тұнғыыққа жаңа адам құрбандықтарын тартып жатқан есірткі датурасының ықпалына түскен адамдардың тағдырына немқұрайлы және бей-жай қарамайтын бірде-бір ел жоқ.

Мәселенің тарихы 1961 жылғы Есірткі туралы бірыңғай конвенция, 1971 жылғы Психотроптық заттар туралы Конвенция және 1988 жылғы Есірткі мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы БҰҰ Конвенциясы Есірткіні бақылау жөніндегі үш негізгі халықаралық шарттың құрылуын бастады [2].

«Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2023 – 2025 жылдарға арналған Кешенді жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 29 маусымдағы №508 қаулысына сәйкес тұтынылатын есірткінің мынадай негізгі түрлерін бөліп көрсетуге болады [5]:

- **опиаттар**, оның ішінде Қазақстан мен Орталық Азия мемлекеттерінің аумақтары арқылы өтетін және іргелес мемлекеттердің ұйымдасқан қылмысы белсенді пайдаланатын "Солтүстік бағыт" деп аталатын ел аумағы арқылы Ауғанстаннан транзитпен өтетін;

- өндірісі ел аумағында кеңінен таралған **синтетикалық препараттар**;

- **өсетін және өсірілетін қарасора** және оның туындылары;

- құрамында "дәріханалық" нашақорлық деп аталатын **психоактивті заттар бар дәрілік препараттар**.

Есірткінің жыл сайынғы заңсыз айналымының көлемі шамамен 20-25 тоннаны құрайды, оның 95% - дан астамы каннабис тобындағы есірткіге, 5% - ға жуығы синтетикалық есірткіге, 1% - дан азы опиинға, героинге және заттардың өзге де түрлеріне тиесілі. Соңғы үш жылдардың ішінде оларды алу көрсеткіштері: жалпы саны - 15,9 тонна, оның ішінде "синтетика" - 582,9 кг (3,6%), героин мен опиин – 172,7 кг (1%), марихуана мен гашиш – 6,7 тонна (42%), каннабис – 8,5 тонна (53,2%).

Сондай-ақ, 2022 жылы Қазақстанда 6 мыңнан астам есірткі қылмысы тіркелді, оның ішінде есірткінің заңсыз айналымының 60% - дан астамы.

2023 жылғы БП ҚСЖАЕК статистикасына сәйкес, есірткі саудасы саласында 6,5 мыңнан астам қылмыс тіркелді, бұл өткен жылмен салыстырғанда 0,5% - ға артық. Сондай-ақ есірткі қылмысына байланысты ұсталған және қамауға алынған адамдар санының артуы тіркелді.

Соңғы жылдары опиаттарды олармен ұқсас, бірақ арзан синтетикалық препараттармен белсенді алмастырғанына қарамастан, олардың отандық есірткі нарығында болуы тұрақсыз. Бұған есірткі өндірісінің тікелей әсерін және Ауғанстанда қалыптасып жатқан күрделі қоғамдық-саяси жағдайды ескере отырып, осы бағыттағы есірткі ахуалы әртүрлі сценарийлер бойынша дами алады: бір жағынан, Ауғанстанның қазіргі билігі есірткіге қарсы сөзсіз күрес бағытын ұстанады, екінші жағынан, көптеген жылдар бойы елдегі есірткі бизнесі халықтың негізгі табыс көзіне айналды және сәйкесінше мемлекеттік кірісті толықтырды.

Мәселен, есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңды айналымындағы бұзушылықтарды анықтауға бағытталған «Дәрмек» жедел-профилактикалық іс-шарасы аясында Қазақстанда полицейлер есепке алынатын препараттарды рецептсіз босатудың 57 фактісін және есірткінің заңсыз айналымы саласындағы 42 қылмысты анықтады.

Нарықты синтетикалық шыққан жаңа психоактивті заттармен қанықтыру жаһандық жалпы әлемдік проблема болып табылады.

Синтетикалық шыққан есірткі: фенциклидин, промедол, фенамин, MDA, MDMA, фентанил, 3-метилфентанил.

Соңғы бес жылда бұл санаттың үлес салмағы 1,2 еседен астам өсіп, есірткі тұтынушылардың жалпы санының жартысынан асты. Нашақорлық белгілі бір кәсіптері жоқ адамдар арасында кең таралуда.

Фармакологиялық әсерге байланысты есірткілердің көпшілігі опиаттардан және ОЖЖ жұмысын тежейтін кейбір басқа құралдардан басқа психостимуляторлар немесе галлюциногендер болып табылады. «Синтетиканың» көптеген түрлері мен топтары бар және әлемде жыл сайын 25-30-ға дейін жаңа атаулар пайда болады.

«Есірткі құралдары, психотроптық заттар, олардың аналогтары мен прекурсорлары және олардың заңсыз айналымына және оларды теріс пайдалануға қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі № 279-І Заңының 25-бабының 2-тармағына сәйкес есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың аналогтары мен прекурсорларының заңсыз айналымына қарсы күрес оларға берілген өкілеттіктер шегінде жүзеге асырылады Қазақстан Республикасының тиісті уәкілетті органдары [3].

Бұл мәселені жедел шешу үшін, ең алдымен, есірткіге қарсы заңнама 2015 жылы есірткі құралдары мен психотроптық заттардың "аналогтары" институтын енгізу, 2019 жылы Үкіметке бақылаудағы заттардың тізімін

бекіту, сондай-ақ 2021 жылы «синтетиканы» есірткінің ауыр түрлеріне жатқызу бойынша құзырет беру арқылы жаңғыртылды, оларды сақтау үшін қылмыстық жауапкершілік ол 1 грамнан басталады.

Қабылданған нормалардың арқасында Қазақстанда бүгінде белгілі синтетикалық есірткінің барлық дерлік қауіпті түрлері (барлығы 300-ге жуық заттар және олардың 1 мыңнан астам аналогтары) бақыланады. Осыған байланысты, 2020 жылы Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша есірткіні интернет арқылы тұтынуға және өткізуге бейімділік тиісінше ауыр және аса ауыр қылмыстар санатына жатқызылды. Сондай – ақ, қылмыстың жаңа құрамы-есірткіні жарнамалау және насихаттау енгізілді.

Бүгінгі таңда «синтетиканың» кең таралуының аталған факторларына, әдетте, орыс және Қытай тектес прекурсорлар мен жабдықтарды пайдалана отырып, жасырын есірткі зертханалары жағдайында өздерінің өндірісін жолға қою қосылды. Сонымен қатар, әртүрлі концентраттар, прекурсорлар мен пайдалануға дайын заттарды негізінен пошта жөнелтімдері мен көлік-логистикалық компаниялар арқылы контрабанда жалғасуда.

Айта кету керек, жоғарыда аталған заң жобасында «дәріханаға тәуелділікте» қолданылатын «тропикамид» және «азот оксиді» сияқты дәрілік препараттарды қамтитын күшті заттарды теріс пайдаланғаны үшін жауапкершілікті күшейту көзделіп отыр. Негізінен бұл заттар «синтетиканың» және есірткінің басқа түрлерінің әсерін арттыру үшін қолданылады және медициналық нарықтың дамуына байланысты толық тізім жоқ.

«Синтетиканың» таралуын болдырмау мақсатында, сондай-ақ бөлігінде шараларды көздеу маңызды:

- есірткі дайындау үшін пайдаланылатын прекурсорларды, өзге де заттар мен жабдықтарды бақылауды күшейту, бірінші кезекте, «табиғатты», осындай заттардың уыттылығы мен химиялық құрамын айқындай отырып, тиісті жүктерді шекаралық және кедендік тексеруден өту аймақтарында, оларды алу соңғы уақытта ондаған тоннамен есептеледі (а.ж. басынан бастап – 90 тоннаға жуық), сондай-ақ оларды өнеркәсіпте әрі қарай қолдану және (немесе) кәдеге жарату мүмкіндігін қарастыру арқылы;

- есірткі бизнесінде интернет-технологияларды, оның ішінде Қазақстанда қызметі ҚР қолданыстағы заңнамасының нормаларына, сондай-ақ провайдерлік, банктік және пошта қызметтеріне жататын шетелдік онлайн-платформалар мен жедел хабар алмасу сервистерінің өкілдіктерін кеңейту жолымен пайдалануды шектеу.

Есірткіге қарсы қызметті нақты бағдарламалық регламенттеудің болмауына байланысты құқық қорғау, арнаулы мемлекеттік органдардың, сот-сараптама және наркологиялық мекемелердің белгілі бір байламы бар есірткі бизнесінің салдарымен күресуге басты назар аударылады. Сонымен қатар, тиісті қаржыландыру кезінде олардың әлеуеті есірткі

жағдайын шұғыл тұрақтандырудың тиімді платформасын құруға мүмкіндік береді, бұл жақын болашақта келесі шараларды қабылдауға ықпал етуі мүмкін:

- шекаралық өткізу пункттерін тауарлық-материалдық құндылықтар мен заңды химиялық өнім түріндегі ауыр жүк көлігімен тасымалданатын есірткілерді, прекурсорларды және есірткі зертханаларына арналған жабдықтарды табу жөніндегі тексеру жабдықтарымен жарақтандыру;

- азаматтарды медициналық куәландыру шеңберінде денсаулық сақтау органдары іріктеуге жататын жаңа синтетикалық есірткілерді, сондай-ақ қан үлгілерін және басқа да биоматериалдарды жедел зерттеу бойынша сот сараптамасы органдарының материалдық-техникалық базасын нығайту;

- есірткі тұтынушылардың дұрыс есебін қалыптастыруға, нашақорлықтың алдын алудың барабар шараларын әзірлей отырып, есірткі ахуалын тиімді талдауға ықпал ететін есірткіге тәуелділікті ерте сатыларда анықтау бойынша скринингті енгізу;

- емдеу-оңалту орталықтарын жаңғырту және ашу, емдеу-еңбек шеберханаларының дайын өніміне сұранысты арттыру, жеке есірткі орталықтарында психоактивті заттарға тәуелді адамдарға медициналық-әлеуметтік көмек көрсету мониторингі;

- каннабисті, оның таралу арналарын дайындауды анықтау және жолын кесу, сондай-ақ қазіргі заманғы техникалық құралдарды қолдана отырып, өтпелі емес жерлерде жасырын нарколабораторияларды жою тиімділігін арттыру.

Осыған байланысты, Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2023 – 2025 жылдарға арналған Кешенді жоспарының (бұдан әрі – кешенді жоспар) іс-шараларын іске асыруға бюджеттен 53,1 млрд.теңге, оның ішінде Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Сот сараптамалары орталығы» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнының 367 млн. теңгеге жуық меншікті қаражатын бөлу көзделген.

Бүгінгі күні нашақорлықтың сапалы профилактикасын қамтамасыз етудің басты шарттарының бірі халық арасында есірткі құралдарының жанама әсерлері, сондай-ақ олардың адам өміріне жойқын әсері туралы хабардар ету жөнінде мақсатты жұмыс жүргізетін жоғары білікті кадрларды даярлау болып табылады.

«Құқық бұзушылықтардың профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 271-IV Заңының 1-бабының 4-тармағына сәйкес құқық бұзушылықтардың профилактикасы субъектілері жүзеге асыратын, құқық бұзушылықтардың жасалуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, зерделеу, жою жолымен құқық тәртібін сақтауға және нығайтуға бағытталған құқықтық, экономикалық, әлеуметтік және ұйымдастырушылық шаралар кешені құқық бұзушылықтардың профилактикасы болып табылады [4].

Нашақорлық адамның өміріне ғана емес, жалпы қоғамға да кері әсер етеді. Нашақорлықтың әлеуметтік салдары, ең алдымен, адамның еңбекке қабілеттілігін жоғалтуынан көрінетін әлеуметтік белсенділіктің төмендеуі – бұл есірткіні жүйелі қолданудың негізгі нәтижесі. Есірткіге байланысты бүкіл адам ағзасы зардап шегеді. Ең алдымен миға әсер етеді. Ми жасушалары өледі. Адам ақпаратты есте сақтай алмайды, ұмытшақ болады, сонымен қатар өз ойларын нақты айта алмайды.

Алдын алу - бұл тәуекел факторларының әсерін азайтуға немесе тәуелділікке бейімділікті төмендететін факторлардың әсерін күшейтуге бағытталған стратегиялар.

Адамның тәуелді болу мүмкіндігін сенімді түрде арттыратын жағдайлар қауіп факторлары деп аталады.

Нашақорлықтың даму қауіп факторлары:

- туыстарының арасында нашақордың болуы;
- қоршаған ортаның әсері;
- тұлғаның дамуындағы психикалық бұзылулар;
- отбасының өмір сүру деңгейі төмен;
- өзіне деген сенімсіздік, тұлғааралық қатынастар мәселелері;
- ерте жыныстық өмір; - аудандағы жоғары қылмыс.

Алдын алу әдістемесінде төрт негізгі бағыт бар:

- жастар мен жасөспірімдер арасында белсенді тәрбие жұмысы;
- халықты санитарлық-гигиеналық тәрбиелеу;
- есірткінің таралуы мен қолданылуына қарсы қоғамдық күрес;
- әкімшілік-заңнамалық шаралар.

Осылайша, нашақорлықтың алдын алу және оларды ерте анықтау салауатты өмір сүру кезеңін ұзартуға, сондай-ақ аурушандық пен мезгілсіз өлім деңгейін төмендетуге көмектеседі. Нашақорлықтың алдын алу, егер оның негізінде есірткіні теріс пайдаланудың сипаты мен ауқымы, есірткіні тұтынушылардың жыныстық-жас құрылымы, сондай-ақ есірткіні тұтынуға немесе одан бас тартуға әсер ететін факторлар туралы сенімді ақпарат болса, тиімдірек болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 29 маусымдағы №246 "Қазақстан Республикасының Біріккен Ұлттар Ұйымының Есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы конвенциясына қосылуы туралы" заңы.

2. Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 1 шілдедегі №257 "Қазақстан Республикасының 1961 жылғы Есірткі құралдары туралы бірыңғай конвенцияға қосылуы туралы" заңы, оған 1961 жылғы Есірткі құралдары туралы бірыңғай конвенцияға түзетулер туралы 1972 жылғы Хаттамаға сәйкес енгізілген түзетулермен.

3. Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі №279 "Есірткі құралдары, психотроптық заттар, олардың аналогтары мен прекурсорлары және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы" заңы.

4. Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 29 сәуірдегі №271-IV "Құқық бұзушылықтың алдын алу туралы" заңы.

5. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 29 маусымдағы № 508 "Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2023-2025 жылдарға арналған Кешенді жоспарын бекіту туралы" қаулысы.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ВЕДОМСТВЕННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОВД В СФЕРЕ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Заместитель начальника кафедры уголовного права и криминологии
Уфимского юридического института МВД России, к.ю.н., полковник полиции
Нугуманов А.Р.

Современная преступность представляет собой серьезную угрозу национальной безопасности, оказывает дестабилизирующее воздействие на состояние всех сфер жизнедеятельности государства, общества и личности, существенно тормозит социально-экономические преобразования в России, отражается на уровне жизни населения, порождает недоверие к власти. Сложившаяся ситуация требует принятия решительных мер по обеспечению безопасной жизни человека, возможности свободной реализации его прав и законных интересов. В связи с этим, приоритетным направлением государственной политики в сфере борьбы с преступностью является профилактика преступлений.

Предупреждение преступлений осуществляется с целью защиты личности, общества, государства от преступных посягательств, обеспечения сдерживания и сокращения преступности. В соответствии с Федеральным законом Российской Федерации от 23.06.2016 № 182-ФЗ «Об основах системы профилактики правонарушений в Российской Федерации» под профилактикой правонарушений понимается совокупность мер социального, правового, организационного, информационного и иного характера, направленных на выявление и устранение причин и условий, способствующих совершению правонарушений, а также на оказание воспитательного воздействия на лиц в целях недопущения совершения правонарушений или антиобщественного поведения.

В современной системе профилактики преступлений важное место занимают меры предупреждения преступлений, осуществляемые различными подразделениями органов внутренних дел. Качество профилактической работы неукоснительно зависит не только от выполнения данными подразделениями свойственных функций только им, но и от качества их взаимодействия.

К мерам организационного характера, осуществляемого органами внутренних дел Российской Федерации (далее – ОВД), следует отнести вопросы ее взаимодействия с целью повышения эффективности профилактической работы с иными субъектами профилактики.

Одним из эффективных мер профилактики правонарушений является административный надзор за лицами, освобожденными из мест лишения свободы. В осуществлении административного надзора участвуют участковые уполномоченные полиции; сотрудники строевых

подразделений: патрульно-постовой службы полиции, дорожно-патрульной службы Государственной инспекции безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации; подразделений, уполномоченных осуществлять оперативно-разыскную деятельность; дежурных частей территориальных органов, а также сотрудники полиции линейных управлений, отделов, отделений Министерства внутренних дел Российской Федерации на железнодорожном, водном и воздушном транспорте[1]. Данная норма предполагает как внутриведомственное взаимодействие, так и взаимодействие органов внутренних дел с Федеральной службой исполнения наказаний Российской Федерации (далее – ФСИН).

По состоянию на 1 октября 2024 года на профилактическом учете территориальных органов субъекта РФ состояло 1 647 поднадзорных лиц (*инициатива ФСИН: 1 108, ОВД: 539*) и 588 лиц, формально подпадавших под действие административного надзора.

С начала текущего года на профилактический учет поставлено 394 ранее судимых лица, в отношении которых установлен административный надзор (*по инициативе ОВД – 154, инициатива ФСИН – 240*).

В отношении 982 поднадзорных лиц составлено 3 353 протокола об административном правонарушении, предусмотренных ст. 19.24 КоАП. Наличие у поднадзорных лиц правонарушений является основанием для установления дополнительных ограничений и продления срока административного надзора.

За 9 месяцев текущего года возбуждено 122 уголовных дела по ст. 314.1 УК РФ (2023 год - 99). Всего за текущий период поднадзорными лицами (по оконченным уголовным делам) совершено 234 преступления, снижение составило на 11,6% (2023 — 265), полиции предварительного следствия на 32,1% (с 84 до 57).

При расследовании уголовных дел в отношении лиц, ранее совершавших преступления, включая ранее судимых, следователем проводится анализ причин совершения преступлений такими лицами и готовятся представления в адрес УУП и ПДН МВД, УФСИН России, глав сельских поселений, последними в свою очередь проводится комплекс организационно-практических мероприятий, направленных на предупреждение рецидивной преступности.

Представления направляются в рамках срока предварительного следствия, поступившая информация о рассмотрении представления, принятых мерах и иных мероприятиях по устранению причин и условий, способствовавших совершению преступлений, приобщается к материалам уголовных дел.

Профилактическая работа с лицами, освобожденными из мест лишения свободы, а также лицами, осужденными к условной мере наказания, проводится МВД России во взаимодействии с УФСИН России в рамках возложенных полномочий.

Межведомственное взаимодействие по профилактике повторной преступности осуществляется в соответствии с:

- регламентом взаимодействия ФСИН России и МВД России по предупреждению совершения лицами, состоящими на учете уголовно-исполнительных инспекций, преступлений и других правонарушений, утвержденного приказом ФСИН России и МВД России от 4 октября 2012 года № 190/912;

- совместными приказами территориальных органов МВД России, УФСИН России по проведению профилактической работы с лицами, осужденными к наказаниям и мерам уголовно-правового характера без изоляции от общества и осуществлению контроля за подозреваемыми и обвиняемыми, в отношении которых мерой пресечения избран домашний арест;

- планами по предупреждению совершения лицами, состоящими на учете уголовно-исполнительных инспекций (далее - УИИ), преступлений и других правонарушений, разрабатываемых на каждое полугодие;

- комплексными планами мероприятий по предупреждению совершения лицами, состоящими на учете УИИ, преступлений и других правонарушений на 2024-2025 годы, которым предусмотрены мероприятия межведомственного взаимодействия органов прокуратуры, подразделений МВД и УФСИН России субъектов Российской Федерации по противодействию повторной преступности и ресоциализации ранее судимых лиц.

Взаимодействие между ведомствами осуществляется в рамках проводимых на территории субъектов России оперативно-профилактических мероприятий. Ежегодно совместно с Республиканским агентством занятости населения для ранее судимых лиц проводится «День открытых дверей».

С целью повышения эффективности работы органов внутренних дел по предупреждению противоправных деяний со стороны ранее судимых лиц выработан и реализуется комплекс мер социального, экономического и правового характера в отношении ранее судимых лиц. На уровне глав районов, являющихся председателями комиссий по профилактике правонарушений, при активном участии территориальных органов полиции проводится работа по ресоциализации ранее судимых лиц и их трудоустройству. В целях трудоустройства ранее судимых лиц проведены встречи с предпринимателями и представителями бизнес-сообществ субъектов Российской Федерации.

Таким образом, ведомственное взаимодействие ОВД в сфере профилактики правонарушений является значимой частью общей профилактики преступлений. Ведомственное взаимодействие ОВД в сфере профилактики правонарушений позволяет значительно расширить круг инструментов профилактического воздействия, позволяя вводить новые способы профилактического воздействия на лиц, совершающих

правонарушения. Также ведомственное взаимодействие создает положительный образ государственной власти, способной консолидировать различные ресурсы и механизмы власти для обеспечения безопасности населения, защиты ее прав и свобод.

Список использованных источников:

1. О Порядке осуществления административного надзора за лицами, освобожденными из мест лишения свободы : [Электронный ресурс]: приказ МВД России от 08.07.2011 № 818 (ред. от 24.10.2023) // Доступ из справочной – правовой системы Консультант Плюс.

ТҰМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ ЗОМБЫЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС ҚИМЫЛ САЛАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» кафедрасының доценті, з.ғ.к.

А.Қ. Нурлин

Соңғы онжылдықтарда, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың криминологиялық сипаттамалары түсіндіруді қажет ететін елеулі өзгерістерді тіркеді. Әлі күнге дейін отбасындағы зорлық-зомбылық жасырын болып табылады және оны азайту тенденциялары байқалмайды. Жақын адамдар арасындағы қақтығысқа негізделген мәселенің ерекшелігі мұндай зорлық-зомбылықтың алдын алудың арнайы жүйесін құру мәселесіне ерекше назар аударуды қажет етеді.

ҚР Конституциясына сәйкес ешкімге зорлық-зомбылық көрсетілмеуі тиіс (17-бап) [1].

Отбасы-тұрмыстық зорлық зомбылықтың профилактикасы және оған қарсы іс-қимыл мәселелері 2009 жылы қабылданған және мемлекеттік және өзге де органдар, Қазақстан азаматтарының тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы жөніндегі қызметінің құқықтық, экономикалық, әлеуметтік және ұйымдастырушылық негіздерін айқындайтын «Тұрмыстық зорлық зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР арнайы Заңында көрсетілген [2].

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев әйелдерге және балаларға қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылық деңгейін төмендетудің маңыздылығын бірнеше рет атап өтті. Мәселен, 2022 жылғы 16 наурыздағы Қазақстан халқына Жолдауында ол: «...қоғамдағы зорлық-зомбылық деңгейін төмендету үшін жүйелі шаралар қабылдау қажет. Бүгінгі таңда азаматтар мен қоғам белсенділерінің әйелдер мен балаларға қатысты зорлық-зомбылық үшін жазаны қатаңдату қажеттілігі туралы өтініштері жиілеп кетті» деп айтты[3].

Көріп тұрғанымыздай, тұрмыстық зорлық зомбылық мемлекетте тез шешуді талап ететін мәселеге айналды. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы ТМД мемлекеттері ішінде бірінші болып (2009 жылы) «Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл туралы» заң қабылдады, онда тұрмыстық зорлық зомбылыққа алғаш рет нақты анықтама берілді және ол үшін заңды жауапкершілікті бекіту қарастырылды.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының 2009 жылғы редакциясында алғаш рет «тұрмыстық зорлық зомбылық» ұғымы бір адамның отбасы-тұрмыстық қатынастар саласындағы басқа адамға (басқаларға) қатысты қасақана физикалық және психикалық азап шегу қаупін тудыратын құқыққа қарсы әрекеті (әрекеті немесе әрекетсіздігі) ретінде берілген. Тұрмыстық зорлық-зомбылық бұл мәжбүрлеу мен қорлау және бопсалауға байланысты заңсыз әрекеттер.

Тұрмыстық немесе отбасылық зорлық-зомбылық деп бір отбасы мүшесінің екіншісіне (екіншісіне) қатысты белгілі бір мінез-құлық жүйесі түсініледі, ол билікті, бақылауды және қорқынышты сақтауға бағытталған. Тұрмыстық зорлық-зомбылық-бұл жақын адамдар арасындағы қарым-қатынастың бір түрі, біреуі екіншісіне қысым жасайды немесе оған қандай да бір зиян келтіреді. Тағы бір анықтамасы: тұрмыстық зорлық-зомбылық отбасы мүшелеріне қатысты жүйелі агрессивті және дұшпандық әрекеттерді білдіреді, нәтижесінде зорлық-зомбылық объектісіне зиян, жарақат, қорлау немесе кейде өлім әкелуі мүмкін.

Зорлық-зомбылықтың мақсаты, әдетте, белгілі бір құқықтар мен артықшылықтарға ие болу, сондай-ақ қорлау, қорқыту, бопсалау және т. б. арқылы адамға үстемдік ету және бақылау. Тұрмыстық зорлықты келесідей бөлуге болады:

1. Күйеуі жағынан әйеліне қатысты; әйелі жағынан күйеуіне қатысты;
2. Ата-аналардың біреуі немесе екеуі де балаларға қатысты;
3. Кіші балаларға қатысты үлкен балалар тарапынан;
4. Ересек балалар мен немерелер тарапынан ата-аналарына немесе қарт туыстарына қатысты;
5. Кейбір отбасы мүшелері тарапынан басқаларға қатысты [2].

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың түрлері мынадай: физикалық, психологиялық, жыныстық және (немесе) экономикалық болып табылады. Күш көрсету зорлық-зомбылығы –дене күшін қолданып, денені ауыртып денсаулыққа қасақана зиян келтіру. Психологиялық зорлық-зомбылық адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау немесе құқық немесе денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ психикалық, дене және жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу (еріксіз көндіру) арқылы ар-намысы мен абыройын кемсіту. Сексуалдық зорлық-зомбылық адамның жыныстың тиіспеушілігіне немесе жыныстық еркіндігіне қауіп төндіретін құқыққа қарсы қасақана іс-әрекетті, сондай-ақ кәмелетке толмағандарға қатысты сексуалдық сипаттағы іс-әрекеттерді білдіреді. Экономикалық зорлық-зомбылық – адамды заңмен көзделген құқығы бар тұрғын үйінен, тамағынан, киімінен, мүлкінен, қаражатынан қасақана айыру. Сексуалдық зорлық-зомбылық қасақана заңсыз әрекет екенін тағы бір рет атап өтеміз. Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың басқа түрлерін тұжырымдауда заңсыз сипаттағы ескерту жоқ. «Зорлық зомбылықты» анықтаудағы бұл белгі оны адамға физикалық әсерді заңды қолданудан ажыратады, мысалы, қажетті қорғаныс кезінде және т. б. «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының 4-бабы бойынша экономикалық зорлық-зомбылық-бұл адамды заңда көзделген құқығы бар тұрғын үйден, тамақтан, киімнен, мүліктен, қаражаттан қасақана айыру [2].

Алайда зорлық-зомбылықты адамның қажетті заттардан, оның ішінде тамақ, киім, мүлік қана емес, сонымен қатар дәрі-дәрмектер мен медициналық өнімдерден айыру деп атауға болады деп санаймыз.

«Экономикалық зорлық-зомбылық» терминінің анықтамасын нақтылау тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбанынан айырылуы мүмкін заттардың тізімін ұлғайту үшін емес, оған қатысы жоқ жағдайлардың экономикалық зорлық-зомбылыққа ұшырау мүмкіндігін болдырмау үшін қажет. Мысалы, ата-аналардың балаларға зиянды немесе артық тамақ ішуіне тыйым салу.

Бұл жағдай зорлық-зомбылықтың басқа түрлеріне де қатысты, мысалы, «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының 4-бабының 3-тармағында ашылған психологиялық жағдай. Заң бойынша психологиялық зорлық-зомбылықтың сипаттамаларының бірі – «Адам психикасына қасақана әсер ету».

Алайда «адам психикасына қасақана әсер ету» санатын кеңінен түсінуге болады. Қажет болса, ата-аналардың балаларға білім беру мақсатында әсер етуінің кейбір түрлерін психологиялық зорлық-зомбылық деп түсіндіруге болады деп санаймыз. Сонымен қатар тәрбие әрекеті мен психологиялық зорлық-зомбылық арасындағы шекараны белгілеу өте күрделі. Мысалы, балаға қатысты қатаң ескертуді жеке адамдар адам психикасына қасақана әсер ету, демек, психологиялық зорлық-зомбылық деп түсіндіруі мүмкін.

Осылайша, кез келген өмірлік жағдайды тұрмыстық зорлық-зомбылықтың бір түріне келтіруге болады. Осыған байланысты тұрмыстық зорлық-зомбылық түрлерін әртүрлі түсіндіруді болдырмау үшін оларды қайта анықтаған жөн деп санаймыз. «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңы жеке профилактика шараларын айқындайды. Мәселен, Заңның 17-бабына сәйкес мұндай шаралар тұрмыстық зорлық-зомбылық жасаған адамның құқықтық санасына және мінез-құлқына оның жаңа құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу және жәбірленушінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында жүйелі түрде нысаналы ықпал ету үшін қолданылады[2].

Алайда «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР заңы ғана емес, жеке профилактика шараларын да айқындайды. ҚР Құқық бұзушылықтардың профилактикасы туралы» Заңының 23-бабына сәйкес құқық бұзушылықтардың жеке профилактикасы шаралары адамның немесе адамдардың шектеулі тобының құқық бұзушылықтардың жасалуының алдын алу, сондай-ақ олардың жасалуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою мақсатында олардың құқықтық санасы мен мінез-құлқына жүйелі түрде мақсатты әсер ету үшін қолданылады. Көріп отырғанымыздай, әртүрлі заңдардағы екі анықтаманың арасында айырмашылықтар бар.

Сонымен қатар тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы шеңберінде бір емес, бірнеше адамның құқықтық санасы мен мінез-құлқына әсер ету мүмкін еместігі түсініксіз. Сонымен қатар «Құқық бұзушылықты жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою» тұжырымдамасы «Құқық бұзушылықтың жеке профилактикасы» санатының жалпы анықтамасынан айырмашылығы тұрмыстық зорлық-

зомбылықтың жеке профилактикасы шараларында жоқ. Ал «Тұрмыстық зорлық зомбылықтың профилактикасы» терминін анықтау кезінде «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының 1-бабының 4-тармақшасында тек жою туралы ғана емес, сонымен қатар құқық бұзушылықтардың себептері мен жағдайларын анықтау туралы да айтылады.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңына сәйкес тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы шараларын қолдану кезінде туындайтын қатынастарды реттеу осы Заңның үшінші тарауында белгіленген ерекшеліктерді ескере отырып, «Құқық бұзушылықтардың профилактикасы туралы» ҚР заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

Осылайша, үшінші тарау «Құқық бұзушылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңын қайталамауға, тек қана отбасы тұрмыстық қатынастар саласына қолданылатын нақты ықпал ету шараларын белгілеуге тиіс. Сонымен қатар «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының 17-бабының 2-тармағын талдау тұрмыстық зорлық-зомбылықтың жеке профилактикасының он шарасының жетеуі «Құқық бұзушылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңының құқық бұзушылықтардың жеке профилактикасы шараларын қайталайтынын көрсетеді.

Алдағы уақытта «Тұрмыстық зорлық зомбылықтың профилактикасы туралы», «Құқық бұзушылықтың профилактикасы туралы», «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтың профилактикасы және балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы» ҚР заңдарына егжей-тегжейлі талдау жүргізу қажет, құқық бұзушылықтың профилактикасы туралы бірыңғай заң қабылдау туралы мәселені шешу қажет.

Бұл жалпы талаптарды белгілеуге және барлық мемлекеттік органдар мен ұйымдардың және профилактиканың басқа да субъектілерінің жұмысын үйлестіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, киберсталкингке қатысты заң нормасын қабылдау қажеттілігі туындады. Киберсталкинг-бұл адамды, адамдар тобын немесе ұйымды қудалау немесе қудалау үшін Интернетті пайдалану. Оған жалған айыптау, өсек және жала жабылуы мүмкін. Киберсталкингке жеке тұлғаны ұрлау, қорқыту, вандализм, жыныстық қатынастан бопсалау немесе қорқыту немесе қудалау үшін пайдаланылуы мүмкін ақпарат жинау жатады. Киберсталкерлер бейтаныс адамда, жәбірленушіге таныс адамда болуы мүмкін. Ол интернетте бейтаныс адамдарды жасырын түрде тарта алады.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы туралы» ҚР Заңындағы жеке блокта тұрмыстық зорлық зомбылықтың профилактикасы субъектілерінің құзыреті көзделеді. Мемлекеттік органдардың құзыреттері мен ведомствоаралық өзара іс-қимылды талдау толығырақ осы баяндаманың 6-бөлімінде баяндалған. Бүгінгі таңда отбасы-тұрмыстық

зорлық-зомбылыққа байланысты құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық ӘҚБтК-де және ҚК-де көзделген.

Қолданыстағы қылмыстық заңнамаға келетін болсақ, ол тұрмыстық зорлық-зомбылық саласындағы құқық бұзушылықтарды бөлек бөлмейді, ерекше жауапкершілік белгілемейді. Осыған байланысты тұрмыстық зорлық-зомбылық нысанына қарай осыған жататын қылмыстық құқық бұзушылықтарды өз бетінше жіктеуге тура келеді.

Физикалық зорлық-зомбылыққа мыналар жатады: адам өлтіру (99-бап); денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру (106-бап); денсаулыққа қасақана орташа ауырлықтағы зиян келтіру (107-бап); психологиялық зорлық-зомбылыққа: өзін-өзі өлтіруге дейін жеткізу (105-бап); азаптау (110-бап); қауіп (115-бап); жыныстық зорлық зомбылыққа: зорлау (120-бап); жыныстық сипаттағы зорлық зомбылық әрекеттері (121-бап); он алты жасқа толмаған адаммен жыныстық қатынас немесе жыныстық сипаттағы өзге де әрекеттер (122-бап); жыныстық қатынасқа, еркектікке, лесбияндыққа немесе жыныстық сипаттағы өзге де әрекеттерге мәжбүрлеу (123-бап); кәмелетке толмағандарды бүлдіру (124-бап)[4].

Бұл ретте, әдетте, тұрмыстық зорлық-зомбылық саласындағы құқық бұзушылықтар кешенді көрініспен, оның ішінде физикалық, психологиялық, жыныстық және экономикалық көріністермен сипатталады. 2023 жылдың шілдесінен бастап ПМ бастамасымен бірқатар басқа өзгерістер болды: 1) арыз иесінен тұрмыстық құқық бұзушылықтарды тіркеудің анықтау сипатына көшу жүзеге асырылды; 2) тараптарды қайта татуластыру мүмкіндігі алынып тасталса, енді татуласуға тек бір рет – сотта болады; 3) тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін әкімшілік және қылмыстық жауаптылық күшейтілді (қамаққа алу мерзімдерінде «дейін» деген сөз алынып тасталды).

ПМ жүргізіп жатқан реформалаулардың нәтижелері 2023 жылы кейбір құқық бұзушылықтар құрамының 2022 жылмен салыстырғанда төмендегенін көрсетеді. Отбасы-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл тетігін одан әрі жетілдіру мақсатында мемлекеттік органдардың ведомствоаралық өзара іс-қимылын дамыту, отбасы мәселелері бойынша бірыңғай мемлекеттік орган құру мүмкіндігін пысықтау, заңнаманы жүйелеу және оңтайландыру талап етіледі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Конституциясы. 1995 жыл 30 тамыз
2. Тұрмыстық зорлық – зомбылық профилактикасы туралы. ҚР заңы 04.12.2009 жыл
3. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы — Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты (akorda.kz)
4. ҚР қылмыстық кодексі. 2014 жыл 3 шілде

КРИМИНОГЕНДІК НИЕТТІЛІК ПРОБЛЕМАСЫ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ МІНЕЗ ҚҰЛЫҚТЫН ҚАЛЫПТАСУЫ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» мамандығының магистранты

Д.Ж. Орынбасар

Криминологияда ниетті сыртқы және ішкі мән-жайлардың, атап айтқанда, әлеуметтік орта мен жеке адамның, объективтік және субъективтік факторлардың өзара әрекеті ретінде түсіну неғұрлым кеңінен тарады. Өзара әрекет дегеніміз - екі тараптың бір-біріне өзара ықпалын, олардың екі жақты бірлігін білдірді. Бұл орайда, жетекші тарап атап көрсетіледі, оның өзара әрекеті әлеуметтік орта, яғни, объективті фактор болып табылады. «Әлеуметтік орта» ұғымы орналасқан жері мен уақыттың белгілі бір жағдайларындағы қоғамдық қатынастардың нақты ерекшелігін, материалдық және рухани сипаттағы тиісті әлеуметтік жағдайлардың жиынтығын бейнелейді. Әлеуметтік орта бастауында-ақ жеке бастық сипаттамаларды анықтап, ниетті, мақсатты, құралдарды тандап алуды байланыстырады.

Әлеуметтік орта адамның саналы әрекетіне қатысты бірінші болады және әманда қажетті шарт ретінде қатысады, жеке адамның және мінез-құлықтың бұдан тыс қалыптасуы мүмкін емес. Нақ осы мән-жайлар әлеуметтік ортаның шешуші рөлі туралы айтуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік орта рөлін осы тұрғыда ұғыну объективтік түрде болатын мән-жайлар мен субъективтік сипаттағы мән-жайлардың өзара әрекетінің мейлінше шектеулі маңызы болады және жеке адамның қасиеттері емес, тек әлеуметтік орта ғана адамның қоғамға қарсы ұстанымдарының қалыптасуын немесе қалыптаспауын анықтайды [1].

Қазіргі кезде қылмыстық мінез-құлықтың ниеттерін түсіндіру жөнінде «көпфакторлы» деп аталатын көзқарас та бар. Бұл ретте ниет деп болатын салдардың қажеттілігі және жеткілікті шарттары, салдар орын алатын мән-жайлардың жиынтығы ұғынылады. Мысалы, Л.И.Спиридоновтың пікірі бойынша, ғылыми зерттеуде «тәжірибеге негізделген деректер негізінде қоғамға қарсы мінез-құлыққа қарсы ықпал ететін неғұрлым елеулі әлеуметтік және әлеуметтік-психологиялық факторларды тану әрі көрсетілген факторларды олардың өзара әсері мен өзара байланыстылығында зерттеу керек». Нақ осындай айқындаманы Б.С.Волков та қостайды. Ол былай деп жазады: «Нақты мінез-құлықтың себеп-салдарлық сипаттамасында міндет ниетті тандауда, былайша айтқанда, қоғамға қарсы ниеттері рөлін атқаратын, шешуші маңызы бар мән-жайларды атап көрсетуге келіп саяды». Осыған

ұқсас көзқарас қылмыстардың (пайдакүнемдік, күш қолдану, кәмелетке толмағандар және т.с.с.) жекелеген түрлері ниеттерінің, қылмыстық мінез-құлыққа байланысты мән-жайлар егжей-тегжейлі аталған кезде әлеуметтік өмірдің жекелеген салаларында (тұрмысты, отбасын және т.б. қылмыстық зерттеу) орын алатын қылмыстарды қарастыратын көптеген криминологтардың жұмыстарына сипатты келеді. Қайсібір мән-жайлардың басқаларына ықпал ету тетігі біршама дәрежеде белгілі бір салдардың сырттай ынталандыратын әсері болған кезде назарға алынады. Мұндай әсер криминологияда тек табиғи күш әсері ғана емес, сонымен бірге психикалық әсер деп түсініледі.

Қарастырылып отырған көзқарас қылмыстардың, әсіресе, абайсызда жасалған қылмыстардың жиі ретте жекелеген түрлеріне талдау жасау кезінде пайдаланылады. Аталған жағдайда қылмыстық мінез-құлық тікелей ол жасалған қолайсыз өмірлік жағдаймен, өзге де адамдардың әсерімен байланысты болады. Мысалы, Г.М. Миньковский ересек қылмыскерлер тарапынан жасалатын арандатушылықты «жасөспірімдер жасайтын қылмыстардың тікелей ниеттерінің» бірі деп атайды. П.С. Дагель авиакөлік қылмыстарын жасаған кезде көптеген жағдайларда қоғамдық қауіп салдары «субъектінің өзіне бағынышты емес, оған байланысты емес факторлардың әсерімен анықталады» дейді.

А.М.Яковлев «Тек құқыққа қарсы мінез-құлықтың субъективтік байланыстылығы туралы түсініктен бас тарта, оның объективтік өзара себеп-салдарларын негізге ала отырып қана құқыққа қарсы мінез-құлықпен байланысты өзара әрекеті нұсқасының нақты белгілері туралы айтуға болады» дейді. Оның пікірі бойынша мына мән-жайларға жеткілікті назар аударылмайды: объективтік фактор қылмыстық мінез-құлыққа жанама түрде-адамның қалыптасуы арқылы ғана емес, сонымен бірге қылмыс жасаудың тиісті жағдайын анықтай отырып тікелей ықпал етеді. Басқаша айтқанда, объективтік фактор тікелей сыртқы итермелеу рөлін атқара алады. Ол қылықтардың, оның ішінде қылмыстық қылықтардың ниеттері деп әлеуметтік жат ниеттерді, қажеттіктерді, нормаларды, дәстүрлерді, әдеттерді қалыптастыратын объективтік жағдайларды есептейді [2].

Қарастырылып отырған айқындаманы негіздеуде субъект пен ортаны қылмыстық мінез-құлықтың ниеті туралы мәселеде қарсы қою болып табылатын методологиялық қателік жатыр, сонымен бірге, шын мәнінде әңгіме олардың арасында пайда болатын байланыстар мен тәуелділіктер туралы болуға тиіс, өйткені адамның жеке басы объективтік шындықтан тыс бола алмайды. Қазіргі уақытта мынадай неғұрлым кеңінен тараған тұжырымдама бар: соған сәйкес қылмыстық мінез-құлықтың анықтауыштары деп

объективтік, сондай-ақ субъективтік факторлар танылады. В.Н. Кудрявцевтің пікірі бойынша, қылмыстың тікелей ниеті деп психологиялық ерекшеліктер мен сыртқы ортаның өзара әрекеті нәтижесінде жеке адамның имандылық жағынан қолайсыз қалыптасуын, сондай-ақ жеке тұлға мен адам қылмыс жасар алдында тікелей болатын нақты өмірлік жағдайдың өзара әрекетін есептеген жөн. Объективтік түрде болатын, оның ішінде, әлеуметтік-психологиялық факторларды қоса алғанда, экономикалық сипаттағы ниеттер көптеген басқа ниеттер арқылы әрекет етеді. Бірде-бір қылмысты жасайтын жеке адамның ерекшелігін теріске шығара отырып, тек әлеуметтік ниеттермен ғана дұрыс түсіндіру мүмкін болмайды. Мұндай түсіндіру қылмыскерлерді жеке-дара «іріктеуге», белгілі бір әлеуметтік топтардағы әлеуметтік ниеттер әрекетін тандап алуға мүмкіндік бермейді, яғни «неліктен нақ осы адам қылмыс жасаған?», «неліктен нақ осы адамға қылмыс жасауға итермелеген әлеуметтік ниеттер әсер еткен?» деген сұрақтарға жауап беруге мүмкіндік туғызбайды. Қылмыс барлық уақытта мінез-құлықтағы қажеттіліктердің, мүдделердің, құндылық бағдарларының үйлесімсіздіктерімен немесе бұзылуларымен байланысты жеке басының айқындамасы мен жеке адам қасиеттері ерекшеліктерінің көрінуі.

Әдебиеттер тізімі:

- 1 Звирбуль З.К., Кудрявцев З.Н. және басқалар. Выявление причин преступления и принятие предупредительных мер по уголовному делу.- М: Юрид. лит., 2019.- 120 с.
- 2 Криминальная мотивация. -М: Юрид.лит. Наука, 2020 г.- 240 с.
- 3 Қазақстан Республикасының Конституциясы.- Алматы, Жеті Жарғы.2024ж.
- 4 ҚР қылмыстық кодексі. Түсінік. Алматы, Жеті Жарғы. 2021 жыл

ЦИФРОВИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ, КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин Восточно-Сибирского института
МВД России, к.ю.н., подполковник полиции

Перетолчин А.П.

Информационно-коммуникационные технологии играют ключевую роль в оптимизации как повседневной, так и профессиональной деятельности граждан. Цифровизация правовых отношений становится неотъемлемым элементом современного правового пространства, способствуя формированию новой правовой реальности.

В соответствии с Указом Президента Российской Федерации от 9 мая 2017 года № 203 «О Стратегии развития информационного общества в Российской Федерации на 2017–2030 годы», перед государством были поставлены задачи по усилению потенциала внутренней и внешней политики в сфере информационных технологий. Эти задачи направлены на развитие современного общества и правовой системы Российской Федерации[2]. Анализ данного Указа показывает, что государство выступает инициатором и движущей силой цифровой трансформации общества. Эти меры способствуют расширению возможностей правовой системы и созданию информационного пространства, в котором информация будет свободно циркулировать и распространяться.

Для более глубокого исследования темы цифровизации современных правоотношений необходимо определить, что подразумевается под цифровизацией, а также выяснить её роль и ключевые аспекты, которые она затрагивает в современных правовых отношениях.

Цифровизация представляет собой процесс внедрения современных цифровых технологий в различные сферы жизнедеятельности и производства, что способствует модернизации и оптимизации процессов, повышая их эффективность и адаптивность к изменяющимся условиям. В контексте современных правоотношений цифровизация способствует трансформации правового регулирования, улучшению взаимодействия между субъектами права, а также упрощению доступа к юридическим услугам и информации.

Многие ученые считают, что цифровизация – это переход от подчинения правоотношений юридическим фактам к определению правоотношений с помощью записей [4, с. 91]. Данное определение отражает суть цифровизации, которая состоит в переносе определенных материальных вещей в конкретную информационную систему, существующую в виде цифровых кодов.

Д.А.Пашенцев правильно отмечает, что «внедрение цифровых технологий в юридическую практику позволяет автоматизировать ряд

процессов, которые раньше могли осуществляться лишь при прямом участии субъекта права». Однако в качестве примера он приводит «внедрение электронного правосудия, при котором решение по типичным делам может принимать робот, а не живой судья»[3, с. 7].

Однако в настоящее время все ещё сложно представить модель будущего, в которой судьба человека будет полностью зависеть от решений, принимаемых искусственным интеллектом. Хотя рассматриваемые технологии могут быть полезны для автоматизации рутинных задач, таких как подготовка документов или проведение типовых процедур, они, на наш взгляд, не способны учитывать сложные аспекты морали и этики, которые могут существенно повлиять на ход дела. Искусственный интеллект опирается на алгоритмы и данные, но не обладает способностью к моральному суждению и эмпатии — качествам, которые играют важную роль в юридических процессах и могут определять исход дела в нестандартных ситуациях. Поэтому окончательные решения должны оставаться за человеком, который может учитывать не только правовые, но и моральные аспекты каждого конкретного случая.

Внедрение цифровых технологий в современные правовые отношения приносит ряд положительных изменений:

1. Доступность: цифровые технологии упрощают процесс заключения договоров, делая его более удобным и доступным для граждан и организаций. Взаимодействие может происходить удалённо, что снижает необходимость личного присутствия.

2. Экономия времени: использование электронных подписей ускоряет подписание и обмен документами, а также способствует более оперативному проведению финансовых транзакций и других юридически значимых действий. Это существенно сокращает временные затраты на выполнение стандартных процедур.

3. Защита окружающей среды: в условиях возрастания значимости экологических вопросов, цифровизация способствует снижению использования бумажной документации, что уменьшает потребление природных ресурсов и способствует защите окружающей среды.

В тоже время цифровизация правоотношений несёт и определенные риски, связанные с:

1. Кибербезопасностью: с развитием цифровых технологий появляется всё больше рисков взлома данных и утечки личной информации, а также утечки информации имеющую гриф секретности.

2. Нормами права: цифровизация современных норм права требует постоянного пересмотра и совершенствования новых технологий, что может повлечь за собой сложности регулирования интересов участников правоотношений.

3. Неравенством доступа: не каждый гражданин может позволить себе свободный вход в информационную систему из-за элементарных

вещей, таких как финансовое положение, уровень образования и даже местонахождение человека – всё это может повлиять на доступ к информационной системе и привести к увеличению неравенства в обществе.

Также стоит отметить, что цифровизация правоотношений требует глобального правового регулирования, которое бы способствовало исключению нарушения авторских прав и учитывало специфику всех участников правоотношений [1, с. 11].

Таким образом, цифровизация правоотношений имеет как положительные, так и отрицательные стороны. Её влияние на жизнедеятельность граждан зависит от конкретных методов реализации и социального контекста. Несомненно, современные цифровые технологии и интеллектуальные системы способны существенно оптимизировать множество процессов, делая их более эффективными и доступными. Однако на данный момент возможность наделяния систем искусственного интеллекта правосубъектностью остаётся за пределами концептуального обсуждения. Это связано с тем, что искусственный интеллект пока не способен полностью соответствовать требованиям, предъявляемым к субъектам права, таким как моральные и юридические обязательства.

Список источников

1. Варакина, Л. А. Цифровизация в гражданских правоотношениях / Л. А. Варакина, К. С. Комарова // Либерально-демократические ценности. – 2021. – Т. 5, № 4. – С. 9-18. – EDN LTJUNS.
2. О Стратегии развития информационного общества в Российской Федерации на 2017–2030 годы: Указ Президента РФ от 09.05.2017 № 203 // http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_216363/.
3. Пашенцев, Д. А. Российская законотворческая традиция перед вызовом цифровизации / Д. А. Пашенцев // Журнал российского права. – 2019. – № 2(266). – С. 5-13. – DOI 10.12737/art_2019_2_1. – EDN VTDYZX.
4. Толкачев, А. Ю. Криптовалюта как имущество - анализ текущего правового статуса / А. Ю. Толкачев, М. Б. Жужжалов // Вестник экономического правосудия Российской Федерации. – 2018. – № 9. – С. 91-135. – EDN LDWGMK.

О ПРОГРАМНО-ТЕХНИЧЕСКОМ КОМПЛЕКСЕ «Я – ПОЛИЦЕЙСКИЙ» КАК ИННОВАЦИОННОМ ИНСТРУМЕНТЕ РАЗВИТИЯ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦИИ

преподаватель кафедры административного права и административной деятельности
ОВД Уральского юридического института МВД Российской Федерации, старший
лейтенант полиции

Потанин К.В.

На современном этапе развития мирового сообщества прослеживается тенденция комплексного развития государственных структур, в том числе и правоохранительных органов.

Сервисная модель полиции в Казахстане представляет собой стратегический подход к обеспечению общественной безопасности и правопорядка, ориентированный на потребности граждан. Важность использования инновационных технологий в этом контексте невозможно переоценить. Современные программы и технические комплексы открывают новые горизонты для повышения эффективности работы правоохранительных органов.

В условиях складывающейся политической и социально-экономической обстановки только инновационное развитие, позволяющее качественно трансформировать деятельность государственных структур, способно оптимизировать функционал представителей власти, а также повысить уровень доверия граждан к их деятельности. Тенденция активного развития и внедрения информационных систем находит отражение и в современной государственно-властной деятельности как правоохранительных органов Российской Федерации, так и Республики Казахстан.

Так, стратегией научно-технологического развития Российской Федерации, утвержденной Указом Президента Российской Федерации от 1 декабря 2016 г. № 642, подчеркивается важность объединения усилий «федеральных органов государственной власти, органов государственной власти субъектов Российской Федерации, научно-образовательного и предпринимательского сообществ, институтов гражданского общества по созданию благоприятных условий для применения достижений науки и технологий в интересах социально-экономического развития России» [1].

Данное суждение подчеркивает актуальность цифровой трансформации, которая обозначена как одна из национальных целей России до 2030 года. Эта цель была зафиксирована в Указе Президента Российской Федерации от 21 июля 2020 года № 474, который определяет стратегические направления развития страны. Одним из ключевых аспектов цифровой трансформации является достижение «цифровой зрелости» в различных сферах, включая государственное управление. Документы стратегического планирования на самом высоком уровне подтверждают необходимость дальнейшего совершенствования цифровой

сферы как важного элемента общего развития государства. Акцент на цифровую зрелость подчеркивает стремление к улучшению эффективности, прозрачности и доступности государственных услуг для граждан, с использованием современных информационных технологий и инновационных решений [2].

Необходимость осуществления «качественного прорыва» в обновлении форм и методов взаимодействия органов внутренних дел с гражданами неоднократно подчеркивалась и научным сообществом как возможность осуществить «разворот» деятельности сотрудников органов внутренних дел «лицом к обществу» для достижения целей реформирования системы МВД России [3].

Несмотря на то, что реформирование полиции в России началось с 2011 года, а в Республике Казахстан ближе к окончанию десятилетия, следует отметить схожие аспекты в конечных результатах реформ.

Важность повышения эффективности оперативно-служебной деятельности органов внутренних дел путем выявления, применения и распространения положительного опыта, в том числе в инновационной сфере, находит свое отражение и в ведомственных нормативных актах МВД России (приложение № 9 к приказу МВД России от 28 апреля 2023 г. № 260 «Об организации научной и научно-технической деятельности в системе МВД России» [4]).

В целях внедрения в деятельность органов внутренних дел новых технических и программных решений, а также их научного сопровождения, коллективом авторов на базе Уральского юридического института МВД России (далее – Институт) разработаны Исходные технические требования для организации размещения заказов на выполнение опытно-конструкторских работ по созданию программно-технического комплекса «Я – полицейский» (далее – ПТК «Я – полицейский»).

В этой связи в настоящее время в Институте разработан опытный образец ПТК «Я – полицейский», включающий как техническую, так и программную составляющую, функционал которого позволяет реализовать его потенциал.

Общая характеристика инновационного предложения Уральского юридического института МВД России по созданию программно-технического комплекса «Я - полицейский» отражена в работе Макаровой Ю.А. в части раскрытия инновационных аспектов совершенствования деятельности органов внутренних дел еще год назад [5].

В настоящее время авторским коллективом в лице Гусева А.В., Макаровой Ю.А. и Татькова С.А. получено свидетельство о государственной регистрации исключительного права авторов на программу

управления программно-техническим комплексом «Я-полицейский», что подтверждает значимость разработки данного проекта [6].

Можно сказать, что предназначение ПТК «Я – полицейский» заключается в потенциальной оптимизации некоторых видов деятельности сотрудников органов внутренних дел, упрощении доступа граждан к дистанционному информационному взаимодействию с органами внутренних дел, повышении уровня доверия населения к деятельности органов государственной власти на основе принципов открытости и публичности, общественного доверия и поддержки граждан, а также обеспечении практико-ориентированной профессиональной подготовки обучающихся Института.

Раскрывая задачи ПТК «Я-полицейский» следует выделить следующие ключевые аспекты:

1. Повышение уровня доверия населения к деятельности федеральных органов исполнительной власти в сфере внутренних дел путем открытости и доступности информации об особенностях применения мер государственного принуждения.

2. Внедрение дополнительных способов подачи обращений для граждан с использованием типовых форм.

3. Увеличение эффективности профилактических мер предупреждения преступлений и иных правонарушений, в том числе среди несовершеннолетних и лиц, находящихся под административным надзором.

4. Получение информации об административном участке, обслуживаемом участковым уполномоченным полиции (далее – УУП) и инспектором подразделения по делам несовершеннолетних, возможность записи на прием к УУП, руководящему составу территориального органа МВД России.

5. Оптимизация деятельности сотрудников органов внутренних дел по осуществлению административного надзора за лицами, освобожденными из мест лишения свободы (отметка лица, находящегося под административным надзором, с идентификацией, фотоучетом, видеорегистрацией лица, голосовым предупреждением относительно обязанностей, установленных законом, и ограничений и запретов, определенных судом).

ПТК «Я – полицейский» обладает потенциалом для расширения указанного основного функционала путем интегрирования иных возможностей: проверки гражданина на наличие задолженности по уплате административного штрафа, информирования граждан об особенностях и сроках уплаты административного штрафа, в том числе с функцией формирования шаблонных заявлений о подаче ходатайств о восстановлении пропущенного срока, установленного для обжалования (с приобщением отсканированных или сфотографированных документов, подтверждающих уважительную причину, связанную с пропуском);

подачи заявлений в адрес участкового уполномоченного полиции с просьбой предоставить характеристику по месту жительства гражданина, по месту требования и иные.

Ассимиляция ПТК «Я-полицейский» в деятельность правоохранительных органов Республики Казахстан наряду с уже имеющимися там средствами позволит повысить уровень доступности полиции для граждан.

Сервисная модель полиции в Казахстане олицетворяет необходимость новых подходов в работе правоохранительных органов. Социальные ожидания граждан развиваются, и полиция должна соответствовать этим требованиям. Внедрение инновационных технологий играет важную роль в улучшении взаимодействия с населением и повышении уровня доверия к полиции.

Более того, развитие доступности полиции с использованием современных технологий — это не только стремление к улучшению сервиса, но и шанс на создание более безопасного и стабильного общества. В конечном итоге, сотрудничество между правоохранительными органами и гражданами позволяет поддерживать правопорядок, обеспечивать защиту наилучшим образом, что становится основным приоритетом в состоявшемся правовом государстве.

Список литературы

1. О Стратегии научно-технологического развития Российской Федерации: Указ Президента РФ от 01.12.2016 № 642 // Собрание законодательства РФ. 2016. № 49. Ст. 6887.
2. О национальных целях развития Российской Федерации на период до 2030 года: Указ Президента РФ от 21.07.2020 № 474 // Российская газета. 2020. № 159. 22 июля.
3. Ульянов А.Д., Канов А.А. Актуальность инноваций в правоохранительной деятельности органов внутренних дел Российской Федерации // Актуальные проблемы применения программно-целевого метода управления в деятельности территориальных органов МВД России: материалы научно-практической конференции. 2016. С. 39.
4. Доступ из специализированной территориально распределенной автоматизированной системы «Юрист» (дата обращения: 03.10.2024).
5. Западнова, Ю. А. Инновационные аспекты совершенствования деятельности органов внутренних дел / Ю. А. Западнова // Вестник Уральского юридического института МВД России. – 2023. – № 1(37). – С. 160-164. – EDN EHDITW.
6. Свидетельство о государственной регистрации программы для ЭВМ № 2024681006 Российская Федерация. Программа управления программно-техническим : № 2024681006 : заявл. 03.05.2024 : опубл. 04.09.2024 / А. В. Гусев, Ю. А. Макарова, С. А. Татьков ; заявитель Федеральное государственное казенное образовательное учреждение высшего образования «Уральский юридический институт Министерства внутренних дел Российской Федерации».

«ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ: ТҮСІНІГІ, ПРИНЦИПТЕРІ ЖӘНЕ ЭЛЕМЕНТТЕРІ»

Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
Әкімшік құқық және ІО әкімшілік қызмет кафедрасының оқытушысы,
заң ғылымдарының магистрі, полиция подполковнигі

М.Ш. Сагинбаев

Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы
Ақтөбе заң институтының І курс курсанты

Ш.Е. Дулатова

Полиция қызметінің қағидаттарын өзгерту міндетін еліміздің Тұңғыш Президенті Н.Назарбаев 2018 жылғы Қазақстан халқына Жолдауында, ал 2020 жылғы І қыркүйектегі Қазақстан халқына жыл сайынғы жолдауында Қ. Тоқаев «сервистік полиция үлгісіне» көшуді басым бағыттардың бірі ретінде белгіледі.

Полиция жұмысын дәстүрліден қызмет көрсетуге ауыстырған алғашқы елдердің бірі Ұлыбритания болды.

Халықаралық тәжірибеге сүйенсек, сервистік полиция – бұл құқықтық тәртіп саласындағы мәселелерді бірлесіп анықтау және шешу үшін мемлекеттік органдар мен азаматтар арасындағы тұрақты серіктестік.

Әлемдік тәжірибеде полиция жұмысының бірыңғай заңы немесе бірыңғай сервис үлгісі жоқ. Бірақ бұл үлгіге көшкен барлық елдерге тән бір қағида бар – қауіпсіздік мәселелерін бірлесіп анықтау және шешуде мемлекеттік органдар, полиция және қоғам арасындағы тұрақты серіктестік.

Егер дәстүрлі үлгіде полиция қызметі өз назарын құқық бұзушыларға, оның ішінде әлеуетті қылмыскерлерге шоғырландырса, халықтың қолдауына сенбесе немесе жеткіліксіз сүйенсе және негізінен жазалау әдістерін қолданса, ал полицияның жұмысы құқықтық статистика негізінде бағаланады, содан кейін сервистік моделі жағдайында қауіпсіздік сезімін қамтамасыз ету, қылмыстың алдын алу негізгі миссия болып табылады, жедел жұмыс стилі қауіпсіздік мәселелерін профилактикалық шешуді, орын алған оқиғаларға ден қою шараларына қосымша. Азаматтар мен қауымдастықтарға назар аударылады және нәтиже көрсеткіштеріне қылмыстың сандық көрсеткіштерімен біріктірілген полицияға сенім, қоғамдастықтардағы өмір сапасы жатады. Полиция – азаматтардың мәселелерін шешуге көмектесетін және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелерінде жергілікті қоғамдастықпен әріптестік байланыс орнататын қызмет.

Қазір Қазақстан осы кезеңнен өткен шет мемлекеттердің тәжірибесін ескере отырып, өзінің ұлттық моделін қалыптастыру жолында. Әртүрлі үлгілерді механикалық түрде жүзеге асыру демографиялық және басқа да сипаттарды айтпағанда, мәдени, тарихи, экономикалық, институционалдық,

нормативтік, саяси және әлеуметтік жағдайларға бейімделмейінше табысқа жете алмайды.

Тиісті мемлекеттік және қоғамдық институттар да жұмыс істейді. Орталық, өңірлік және аудандық деңгейде құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша ведомствоаралық комиссиялар құрылды. Жергілікті полиция бөлімдері бар.

«Сервистік полиция моделін» енгізу полицияның басқа мемлекеттік органдардың функцияларын жүзеге асыру үшін бақылау мен жауапкершілікті өз мойнына алуы керек дегенді білдірмейді, ол қоғамның барлық мүдделі тараптарының, сондай-ақ барлық мемлекеттік органдардың өзара іс-қимылы арқылы барынша жоғары нәтижеге қол жеткізуді білдіреді; мемлекеттік басқару жүйесінде полицияның маңызды рөлі бар.

Сервистік моделін әзірлеуде үш негізгі бағыт бар.

Біріншісі – ықтимал қауіптерді дер кезінде жою арқылы алдын алу. Полиция басқа мемлекеттік мекемелермен бірге халықты не толғандыратынын және қолайлы және қауіпсіз жағдай жасау үшін қандай шаралар қолдану керектігін нақты түсінуі керек.

Екіншісі – азаматтардың полицияға қолжетімділігін арттыруға бағытталған бағыт.

Үшіншісі – ең бастысы – халықпен тығыз серіктестік. Қауіпсіздік мәселелері негізінен жергілікті маңызы бар және жергілікті қоғамдастықпен бірлесіп шешілуі тиіс.

Бұл модельдің мәні қоғам мүшелерінің қауіпсіздік проблемаларын анықтау процесіне белсенді қатысуы үшін қоғам мұндай өзара әрекеттесу нәтижелерін және олардың осы үдерістегі рөлін көруі керек. «Сервистік полиция үлгісінің» негізін сипаттайтын негізгі қағида – «полиция халық үшін, халық полицияға көмектеседі».

Полиция – халық, ал халық – полиция.

Полиция қызметіндегі сервистік көзқарас ішкі істер органдары қызметкерлерінің оны жүзеге асыруының біркелкі тәсілдерін әзірлеу және оның мәнін қоғамда түсінуі үшін нормативті түрде бекітілуі керек.

Түпкілікті мақсат – қоғаммен серіктестікте жұмыс істейтін және қажеттіліктерге жауап беретін кәсіби, өкілді, есеп беретін орган құру.

Полицияның сервистік жұмыс үлгісіне көшуі қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында ішкі істер органдары мен халық арасындағы әріптестік тұрғысынан түбегейлі өзгерістерге алып келеді, қауіпсіздікті қамтамасыз ету процесінде құқық бұзушылықтың алдын алудың басқа субъектілері мен жергілікті қоғамдастықты қылмыстық іс-әрекетке тартуға мүмкіндік береді, ал мақсат ретінде – халықтың қауіпсіздігін барынша қамтамасыз ету және азаматтардың тәртіп сақшыларына сенімін арттыру.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекет басшысының Қ.Қ. Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы «Әділ мемлекет. Бір ұлт. Өркендеген қоғам»

https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g

2. Мемлекет басшысының Қ.Қ. Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana

3. «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V Заңы (01.05.2023 ж. өзгертулер мен толықтырулармен) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31538985

4. «Құқық бұзушылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 271-IV Заңы. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000271>

5. Халықаралық ғылыми журнал «Ғылым», №4 (75), 2020.

6. Халықаралық ғылыми журнал «Ғылым», №4 (67), 2020.

7. «Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Алматы академиясының ғылыми еңбектері», №2 (71), 2022.

8. Басқару – Жергілікті полиция. Концепция, применяемая к Франкофонии. Коллекция книг FRANCOPOL, 2015 г. <https://www.francopol.org/>

9. Передовая практика построения партнерских отношений между полицией и общественностью. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе. ОБСЕ. 2008 г. <https://www.osce.org/files/f/documents/8/c/32548.pdf>

10. Общественная полиция в Бельгии: приключения в создании модели работы полиции. <https://spvm.qc.ca/fr/Fiches/Details/Equipe-de-concertation-communautaire-et-de-ECCR>

11. «Азаматтардың қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысуы туралы» Қазақстан Республикасының Заңы от 9 июля 2004 года № 590 https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1049312

12. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2004 жылғы 27 қарашадағы «Азаматтарды олардың нысандары мен түрлерінің бақылау-қадағалау функцияларына жатпайтын қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларға тарту ережесін бекіту туралы» №641 бұйрығы. https://adilet.zan.kz/rus/docs/V040003326_

О НЕОБХОДИМОСТИ БОРЬБЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ ПОРНОГРАФИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Заместитель начальника кафедры уголовного права и криминологии
Восточно-Сибирского института МВД России, к.ю.н., доцент,
старший лейтенант полиции

Сидорова Е.З.

В настоящий период многие государства характеризуются политическими, экономическими и социальными изменениями. В современном социуме создаются всё новые и новые виды деятельности. Основой развития многих государств в последние десятилетия стала рыночная экономика. Данный факт не мог не отразиться на большинстве сфер производства, в том числе данное обстоятельство затронуло и область сексуальной среды (сферу оказания сексуальных услуг). Нельзя не отметить изменившиеся взаимоотношения между мужчинами и женщинами, которые теперь зачастую развиваются по новым правилам, в отличие от ранее устоявшихся нравственных норм поведения.

Современное общество характеризуется быстрой сменяемостью интересов, которые, к сожалению, нередко встают в противоречие с правилами духовности и нравственности. При этом оскудевающая мораль всегда влечет за собой повышение уровня преступности, а это заставляет как законодателя, так и правоприменителя искать новые пути и решения в вопросе противодействия аморальности в социуме.

Несомненно, в современную эпоху передовых технологий большое значение придается информации. Информационный обмен опытом между Российской Федерации и рядом зарубежных стран, развитие телевидения, прогресс в области информационно-телекоммуникационной сети Интернет и многое другое максимально расширяет как географические, так и информационные границы, способствует распространению порнографического инструментария и тех аморальных материалов, которые пропагандируют сексуальность, показывают и раскрывают все секреты интимных отношений, представляют порнографическое освещение тем или иным действиям.

По нашему мнению, в определенном смысле глобализация негативно повлияла на современное общество. Длительный период времени страны советского пространства находились под железным занавесом. С резким приходом всей западной культуры многие граждане были вынуждены сменить свои нравственные и моральные ориентиры на интересы господства власти и денег, что, несомненно, подтолкнуло порноиндустрию к своему развитию уже на просторах Российской Федерации, затронув при этом все страны СНГ.

Опасность, возникающая из-за распространения порнографических материалов, становится с каждым годом все серьезнее. И конечно, данная опасность не могла не затронуть детей и несовершеннолетних.

По нашему мнению, в настоящий период необходимо признать стратегическую важность в разрешении данного вопроса. Проблема заключается в том, что на данный период присутствует несовершенство правовых предписаний, содержащихся в законодательстве, регулирующем освещаемую нами сферу общественных отношений. По сути, в настоящее время отсутствуют ключевые положения, предусматривающие меры ответственности для виновных лиц, отсутствует регулирование отношений, возникающих между лицом, распространяющим порнографическую информацию, в том числе с изображением несовершеннолетних, и потерпевшим по данному преступлению. Кроме того, отсутствует установленный законный порядок приобретения подобного материала заинтересованными лицами (для различных целей) и не определен порядок защиты общества от распространения порнографических материалов, в первую очередь с изображением детей и подростков.

В современном мире с масштабным распространением интернет-технологий участились случаи использования дополнительного оборудования (мини-камер, микрофонов и т.п.) с целью завладеть интимными подробностями жизни людей. Впоследствии полученные материалы, содержащие тот ли иной сексуальный окрас, используются либо в целях вымогательства, либо в целях получения коммерческой выгоды.

Действующее законодательство Российской Федерации содержит определенное описание предмета распространения порнографических материалов, а также основания для привлечения лиц к уголовной ответственности за совершение преступлений, связанных с незаконным распространением порнографических материалов. При этом важно отметить, что в настоящее время действуют определенные правовые нормы, на которых строится соответствующая правоприменительная практика, сложившаяся по данному вопросу.

Несомненным является то, что распространение материалов порнографического характера с изображением детей и несовершеннолетних лиц необходимо рассматривать как явление антисоциального характера, в основу которого положены посягательства по отношению к ценностям нравственного и морального характера. Распространение порнографических материалов приносит вред, нарушая не только частные, но и общественные и общегосударственные интересы, а также интересы всего мирового сообщества.

Всё вышесказанное свидетельствует о том, что когда мы говорим о проблеме распространения порнографических материалов с изображением детей и подростков, то, по сути, речь идет о жестоком обращении с детьми.

Кроме того, в настоящий период активизировалось развитие порнографических сайтов, количество которых на сегодняшний день составляет более 10 000.

Проблема обостряется повышенной криминальной опасностью, характерной для незаконного распространения порнографических материалов или предметов: результатом совершения подобных преступлений является получение колоссальной прибыли, связанной с реализацией порнографических материалов в Интернет-индустрии.

Когда общество деградирует, происходит падение уровня духовности и нравственности, что неизбежно влечет повышение криминализации общества. Общегосударственные интересы в сфере духовного и нравственного развития характеризуются сохранением и укреплением нравственного социального потенциала. Именно на этом постулате строится Стратегия национальной безопасности Российской Федерации, утвержденная Указом Президента Российской Федерации[2]. Порнографические материалы являются одним из факторов, влияющих на деформацию духовно-нравственных идеалов как личности, так и социума в целом.

В современном обществе, живущем в информационную эру, в котором отдельные аспекты интимной жизни граждан продаются и покупаются, обостряется множество социальных проблем. В частности, речь идет о вовлечении в проституцию, торговле людьми, неконтролируемом повышении товарооборота порнографических материалов и вовлечении несовершеннолетних в половое рабство. Именно поэтому в научной литературе уделяется большое внимание вопросам профилактики преступности, в которой задействованы несовершеннолетние лица [3, с. 100]. Сам факт существования порнографических материалов немногим представляется опасным или незаконным. Однако латентно данные материалы таят в себе такие негативные социальные явления, как насилие, педофилия, сексуальное принуждение, зоофилия, некрофилия.

В современном российском обществе торговлю порнографическими материалами, особенно содержащими изображение детей и подростков, осуществляет организованная преступность, которая имеет надежный рынок сбыта по всей стране, а также за ее пределами.

Данный факт может свидетельствовать о транснациональном характере рассматриваемого нами вида преступления, о чем говорит статья 3 Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности, принятой резолюцией 55/25 Генеральной Ассамблеи от 15 ноября 2000 года [1].

К сожалению, с увеличениями объемов порнографии общественность стала относиться к ней как к норме, что свидетельствует о духовно-нравственном регрессе социума. Дальнейшее оскудение духовной

нравственности и социальной культуры приведет общество к анархичному поведению и правовому хаосу.

Современная правовая база в сфере профилактики незаконного распространения порнографических материалов или предметов с изображением детей и подростков, по сути, не актуальна и не соответствует современным реалиям. Социальные механизмы противодействия распространению порнографических материалов нуждаются в глобальной модернизации. Процесс внедрения информационных технологий в данную профилактическую сферу займет много времени из-за долгих процессов согласования. А в это время организованная преступность извлекает максимальную выгоду из недостатков современной бюрократической системы, быстро модернизируется и находит новый источник порнографических материалов и новые способы их распространения.

Именно поэтому очень важно активизировать борьбу с таким негативным явлением, как распространение порнографических материалов с изображением детей и несовершеннолетних.

Список литературы:

1. Конвенция против транснациональной организованной преступности: принята в г. Нью-Йорке 15.11.2000 Резолюцией 55/25 на 62-ом пленарном заседании 55-ой сессии Генеральной Ассамблеи ООН : (с изменениями от 15 ноября 2000 г.) // СЗ РФ. 2004. № 40. Ст. 3882.

2. О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации : Указ Президента Российской Федерации от 2 июля 2021 г. № 400 // СЗ РФ. 2021. № 27. Ст. 5351.

3. Сидорова Е.З., Крячкова А.В., Иванова А.Л.К вопросу о снижении возраста уголовной ответственности у несовершеннолетних // Научный дайджест Восточно-Сибирского института МВД России. – 2020. – № 4(7). – С. 100-105.

К ВОПРОСУ О ПРОФИЛАКТИКЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Доцент кафедры уголовного права и криминологии Уфимского юридического
института МВД России, к.ю.н, младший лейтенант полиции

Соловьев Д.Н.

Правонарушение – это противоправное деяние (действие или бездействие), которое нарушает нормы права и влечёт за собой юридическую ответственность. Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних является актуальной и важной задачей для общества. Она направлена на предотвращение противоправных действий среди молодёжи и снижение уровня преступности.

Согласно ч. 1 ст. 4 Федерального закона № 120-ФЗ от 24 июня 1999 г. «Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних» в систему профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних входят комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, органы управления социальной защитой населения, федеральные органы государственной власти и органы государственной власти субъектов Российской Федерации, осуществляющие государственное управление в сфере образования, и органы местного самоуправления, осуществляющие управление в сфере образования, органы опеки и попечительства, органы по делам молодёжи, органы управления здравоохранением, органы службы занятости, органы внутренних дел, учреждения уголовно-исполнительной системы (следственные изоляторы, воспитательные колонии и уголовно-исполнительные инспекции) [1].

В свою очередь, дошкольные образовательные учреждения и школа – важные субъекты профилактики. И если все другие субъекты профилактики контактируют с детьми эпизодически, то эти учреждения взаимодействуют с ними изо дня в день [2].

Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних предполагает, что дошкольные образовательные учреждения и школа становятся местом, где ребенок реально находит применение своим возможностям и инициативе. В профилактической деятельности с конкретным человеком важно не упустить время. Достигнуть успеха легче на ранней стадии, когда личность еще не приобрела устойчивых взглядов и привычек [3].

Раннюю профилактику можно определить как совокупность мер, осуществляемых с целью:

- 1) оздоровить условия жизни и воспитания несовершеннолетних в случаях, когда ситуация угрожает их нормальному развитию;
- 2) пресечь и установить действия источников антиобщественного влияния;

3) воздействовать на несовершеннолетних, допускающих отклонения в поведении, таким образом, чтобы не дать закрепиться антиобщественным взглядам и привычкам.

Основными направлениями ранней профилактики являются:

1) выявление и установление неблагоприятных условий жизни и воспитания ещё до того, как они отразились на поведении, формировании взглядов конкретных подростков;

2) выявление и устранение (нейтрализация) источников отрицательных влияний на подростков, способствующих формированию антиобщественной позиции личности и совершению преступлений;

3) оказание сдерживающего и корректирующего воздействия на подростков с социально отклоняющимся поведением;

4) наряду с оказанием, в случае необходимости, помощи подростку, попавшему в неблагоприятные условия семейного воспитания, вплоть до изъятия из отрицательной среды и направления в детский дом, школу-интернат и т.д., возможно применение конкретных мер по организации контроля за его поведением и индивидуальной воспитательно-профилактической работы (постановка на учет в инспекцию по делам несовершеннолетних, назначение шефа, общественного воспитателя и т.д.) [4].

Основные меры профилактики:

1) организация досуга и занятости подростков. Это может быть посещение кружков, секций, клубов по интересам, участие в волонтерских проектах и других мероприятиях, которые помогают молодым людям реализовать свои способности и интересы;

2) пропаганда здорового образа жизни. Важно формировать у подростков понимание важности заботы о своём здоровье, отказа от вредных привычек и занятия спортом;

3) правовое просвещение. Необходимо информировать подростков о правах и обязанностях, последствиях противоправных действий, а также о мерах ответственности за их совершение;

4) работа с семьями. Важно оказывать поддержку семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации, помогать им решать возникающие проблемы и предотвращать конфликты;

5) создание условий для социальной адаптации. Необходимо создавать условия для успешной интеграции подростков в общество, помогать им в выборе профессии, получении образования и трудоустройстве;

6) взаимодействие с органами власти, общественными организациями и другими заинтересованными сторонами. Важно объединять усилия всех участников процесса профилактики правонарушений для достижения общих целей.

Образовательные учреждения играют важную роль в профилактике правонарушений среди несовершеннолетних. Они должны создавать

условия для развития личности подростка, формирования у него социально значимых качеств и навыков.

К методам работы, направленным на профилактику правонарушений среди несовершеннолетних можно отнести:

- 1) проведение лекций, семинаров, тренингов по вопросам профилактики правонарушений;
- 2) организацию встреч с представителями правоохранительных органов, общественными организациями и другими специалистами;
- 3) создание клубов по интересам, спортивных секций, кружков и других объединений, где подростки могут реализовать свои способности и увлечения.

Таким образом, профилактика правонарушений среди несовершеннолетних – это комплексная задача, требующая совместных усилий всех участников образовательного процесса, органов власти, общественных организаций и других заинтересованных сторон. Важно создавать условия для развития личности подростка, формирования у него социально значимых качеств и навыков, а также информировать его о последствиях противоправных действий и мерах ответственности за их совершение.

Библиографический список

1. Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних: федеральный закон Российской Федерации от 24 июня 1999 г. № 120-ФЗ // СПС «Консультант Плюс».
2. Дети Ярославля: аналитический доклад / Мэрия г. Ярославля, Гор. науч.-метод. центр социальной политики, Комиссия по делам несовершеннолетних и защите их прав г. Ярославля. – Ярославль: ГНМЦСП, 2008. С. 41.
3. Аванесов Г.А. Социальные образования и преступность. М.: Закон и право, 2011. 79 с.
4. Маркина Э.В., Сосновская Ю.Н. К вопросу о профилактике правонарушений среди несовершеннолетних // Современная наука. 2020. № 2. С. 45, 46.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КӘММЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАР АРАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ ТУРАЛЫ ЗАҢНАМАСЫНЫҢ ЖЕТІЛДІРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты
1 курс магистранты полиция майоры

К.Д. Такетова

Адам қылмыскер болып туылмайды, қылмыскер болып қалыптасады. Қылмыскер болып кәмелет жасқа толмаған кезеңде қалыптасады. Сондықтан кәмелетке толмағандардың қылмыс жағдайы елдегі қылмыс, деңгейі қандай болатыны, кәмелетке толмағандармен құқық бұзушылықтың алдын алу жқмыстары қалай жүргізілетініне байланысты.

Соңғы жылдары елімізде кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтары белең алуда, бұл Ішкі істер органдары алдында тиімді әдістерін іздеу міндетін қояды.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің соңғы 3 жыл аясындағы ақпаратына назар аударатын болсақ, 2021 жылы құқық бұзушылық жасаған кәмелетке толмағандар туралы мәліметтер: Қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың саны – 1515,оның ішінде теріс қылықтар – 91;онша ауыр емес қылмыстар – 141, ауырлығы орташа қылмыстар – 716, ауыр қылмыстар – 513, аса ауыр қылмыстар – 54. Аталған жасы кәмелетке толмағандардың 135 есепте тұрғандар. Бұрын құқық бұзушылық жасағандар – 156. Қыз балалар – 119.

2022 жылы қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың саны – 1545.Оның ішінде теріс қылықтар – 82,онша ауыр емес қылмыстар – 142, ауырлығы орташа қылмыстар – 686, ауыр қылмыстар – 598, аса ауыр қылмыстар – 37. Кәмелетке толмағандардың 97 есепте тұрғандар. Бұрын құқық бұзушылық жасағандар – 109. Қыз балалар – 108.

2023 жылы қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың саны – 1823. Оның ішінде теріс қылықтар – 80, онша ауыр емес қылмыстар – 168, ауырлығы орташа қылмыстар – 784, ауыр қылмыстар – 723, аса ауыр қылмыстар – 68. Кәмелетке толмағандардың 94 есепте тұрғандар. Бұрын құқық бұзушылық жасағандар – 118. Қыз балалар – 116

2024 жылдың 9 айдың көрсеткішіне тоқталатын болсақ, қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың саны – 1254. Оның ішінде теріс қылықтар – 70, онша ауыр емес қылмыстар – 118, ауырлығы орташа қылмыстар – 555, ауыр қылмыстар – 445, аса ауыр қылмыстар – 66. Кәмелетке толмағандардың 76 есепте тұрғандар. Бұрын құқық бұзушылық жасағандар – 85. Қыз балалар – 77.[1]

2021-2023 жылдар аралығындағы статистикалық мәліметін салыстырмалы қарайтын болсақ, қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың саны жылдан жылға артқанын байқауға болады.

Кәмелетке толмағандардың арасындағы қылмыстық құқық бұзушылықтың алдын алу үшін, кәмелетке толмағандар арасында профилактикалық жұмыстарын жиі жүргізу, жеке профилактикаға көңіл бөлу, мемлекеттік ұйымдармен (*білім беру, медицина және т.б.*) бірлесе атқаратын жұмыстарды жандандыру сұрақтары өзекті мәселенің бірі.

Ел басшылығы тарапынан осындай көріністердің алдын алу және олардың негізінде жатқан мән-жайларға жол бермеу мәселесіне, құқық қорғау және өзге де мемлекеттік органдарға, сондай-ақ азаматтық қоғам институттарына үлкен көңіл бөлінеді. Президент өз жолдауында қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажет деп атап өтті. Адамдардың өмір сүру жағдайларын жақсарту, елдегі қылмыс деңгейін төмендету, нашақорлықтың өсуін тоқтату, балалардың панасыз, қадағалаусыз қалуының алдын алу. Мұндай екпін кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылықтың алдын алудағы қауіпсіздік мәселелерінің маңыздылығы мен басымдылығын көрсетеді.

Өртүрлі субъектілердің қарастырылып отырған саладағы проблемаларға бірлескен қатысудың кешенді тәсілін қамтамасыз етудегі күш-жігерін шоғырландыру үшін кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияның негізгі элементтері ретінде Ішкі істер органдарының, білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау және халықты жұмыспен қамту органдарын қамтитын кәмелетке толмағандардың қараусыздығы мен құқық бұзушылықтардың алдын алудың жалпы мемлекеттік жүйесі құрылды. Аталған мемлекеттік институттардың мемлекеттік басқарудың нақты саласында олар үшін белгіленген құзыретті айқындау кезіндегі әрқайсысының рөлі бар. Алайда, кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылықтарының алдын алу саласында қажетті нәтижеге қол жеткізу тек күш-жігерді үнемі үйлестіре отырып, қатаң белгіленген нормашығармашылық және құқық қолдану өкілеттіктерінде ғана мүмкін болады.

Қылмыстың жай-күйін бағалау кезінде кәмелетке толмағандардың кідірісінің жоғары деңгейін ескеру қажет, бұл қылмыстық мінез-құлықтың маңызды бөлігі кәмелетке толмағандарды басқалар мен жәбірленушілер көрініс ретінде қарастырады бұзақылық, жетілмегендік және еркелік, сондықтан олар бойынша қылмыстық істер қозғалмайды жәбірленушілердің өтініштерінің болмауына байланысты [2].

Кәмелетке толмағандардың қылмысы көбінесе топтық сипатта болады, сонымен қатар, психологиялық және басқа да жеке ерекшеліктері негізінен қылмысқа барады. Кәмелетке толмағандар үшін -бұл жағдай оны анықтаудан гөрі қалыпты болып саналады.

Кәмелетке толмағандардың көп қылмыс жасау негізінде өзімшіл немесе сексуалдық мотивпен, қатыгездік көрінісімен жасаған, агрессивтілік, өзімшілдік, еліктеу, өзін-өзі дәлелдеу және т. б. жағдайларда жиі кездеседі.

Профилактикалық қызметтің жетістігі бұл көбінесе кәмелетке толмағанның жеке басы қаншалықты жан-жақты және терең зерттелгеніне байланысты.

Қылмыс жасайтын кәмелетке толмағандарға тән жеке ерекшеліктердің біріне олардың моральдық, адамгершілік деформациялары және құндылық бағдарлары жатады.

Кәмелетке толмағандардың қылмысқа баруына ықпал ететін жағдайларға кәмелетке толмағандардың мінез-құлқы жатады және Ішкі істер органдарының қылмысқа қарсы күрес жүктелген қызметіндегі атқаратын жұмыстың аздығы. Профилактикалық жұмыс кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтардың алдын алу жасөспірімдерде негативтерді жою бойынша жүргізілуі керек, сондай-ақ оларды қоғамға құрметпен қарауға тәрбиелеу біздің қоғамның басқа мүшелеріне үйрету адам өмірі мен денсаулығын жоғары деп құрметтеу біздің қоғамдағы құндылық.

Қорыта айтқанда кәмелетке толмағандардың арасындағы қылмыстық құқық бұзушылықтың алдын алу үшін, кәмелетке толмағандар арасында профилактикалық жұмыстарын жиі жүргізу, жеке профилактикаға көңіл бөлу, мемлекеттік ұйымдармен (*білім беру, медицина және т.б.*) бірлесе атқаратын жұмыстарды жандандыру сұрақтары өзекті мәселенің бірі.

Ел басшылығы тарапынан осындай көріністердің алдын алу және олардың негізінде жатқан мән-жайларға жол бермеу мәселесіне, құқық қорғау және өзге де мемлекеттік органдарға, сондай-ақ азаматтық қоғам институттарына үлкен көңіл бөлінеді. Президент өз жолдауында қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажет деп атап өтті. Адамдардың өмір сүру жағдайларын жақсарту, елдегі қылмыс деңгейін төмендету, нашақорлықтың өсуін тоқтату, балалардың панасыз, қадағалаусыз қалуының алдын алу. Мұндай екіпін кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылықтың алдын алудағы қауіпсіздік мәселелерінің маңыздылығы мен басымдылығын көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://qamqor.gov.kz/crimestat/indicators/civil> Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті.
2. Кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылықтарының алдын алу оқу құралы Алматы 2007, 85 б.

СЕНІП ТАПСЫРЫЛҒАН БӨТЕННІҢ МҮЛКІН ЫСЫРАП ЕТУШІ – ҚЫЛМЫСКЕР ЖЕКЕ ТҮЛҒАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
«Құқықтану» мамандығының магистранты

К.Ж. Толеубаев

Қылмыскердің тұлғасын, жан-жақты әртүрлі деңгейде қылмыскердің жасаған қылмысының сипатына сәйкес терең зерттеу тек қана қылмыскердің

тұлғасы жөніндегі жалпы ілімнің негізінде ғана мүмкін.

Қылмыскердің тұлғасы – өзін қалыптасқан қоғамға қарсы көзқарастарының және қоғам мүдделеріне деген теріс қатынасының арқасында, өзі ойластырған мақсатқа жетудің қоғамдық қауіпті жолын тандап қылмыстық заңмен тыйым салынған әрекетті жасаған адамның әлеуметтік бейнесі.

Анықтамада қылмыскер тұлғасының психологиялық (қоғамға қарсы көзқарастарының болуы), әлеуметтік - саяси (қоғам мүдделеріне деген көзқарасы) және заңдық (өз ойын жүзеге асырудың қоғамдық қауіпті жолын

тандап алуы) аспектілеріне нұсқау жасалған. Егер бұл анықтамада мәселенің

әлеуметтік аспектісі бейнеленбеген болса, онда ол тек тарихи материализмнің «адам өз ойында тек өзінің шынайы тіршілігін қайталайды» деген ережесі есепке алынып тұрғаны деп қарауға болады [1]. Міне, сондықтан да, қылмыскердің тұлғасын анықтау үшін жасалған қоғамдық қауіпті әрекетпен тығыз себеп - салдарлық байланысын қылмыс субъектісінің психологиялық қасиеттерін ғана емес, индивидтің өмір сүруінің сыртқы жағдайларын - оның рухани дүниесі мен іс-әрекетін жағдайларын да талдау арқылы зерттеуіміз қажет.

Қылмыскердің тұлғасы криминологиялық жағынан ең алдымен жеке басылық және әлеуметтік қалыпты жиынтық ретінде (диалектикалық жиынтық) зерттеледі. Мәселені бұл жағынан қою зерттеушіден адамның әлеуметтік болмысын нақты анықтауды, оның қоғаммен үздіксіз байланысын

ескере отырып нақты - тарихи талдауды талап етеді.

Тарихи материализм тұлғаны диалектикалық бірлікте типтік және жеке

басылық (индивидуальный), соңғысының сипаттық белгілерін бөліп ала отырып, ол белгілердің жиынтығы тұлғаға әлеуметтік қасиет беретіндігін ескере отырып қарастырады.

Осы жалпы алғы шарттарға сүйене отырып, ысырап етушінің тұлғаның

толық бейнесін қоғамдық қатынастарда көрініс тапқан (әлеуметтік аспект)

ысырап етушінің жеке басының қасиеттерінің, оның құқыққа қарсы әрекетінің (заңдық аспект) белгілерінің жиынтығы тұрғысынан ғана қарастыруға болады.

Осы аталғандардың негізінде қылмыскер тұлғасының елеулі компоненттері болып табылатын белгілерін бөліп қарастыруға болады, оларды үш салыстырмалы жеке топтарға белуге болады:

1. Адамның тұлғасы қалыптасқан және әрекет жасаған әлеуметтік байланыстардың ерекшеліктері.

2. Сеніп тапсырылған бөтеннің мүлкін иеленіп алу және ысырап ету арқылы талан-таражға салушы ретіндегі қылмыскердің рухани өмірінің ерекшеліктері.

3. Қылмыстық қызметтегі ниеттену процесінде ерекше айқын бейнелейтін ысырап етушінің рухани қасиеттерінің көріну ерекшеліктері (объекта визуализациялауы).

Тұлғаның әлеуметтік типтілігі - индивид өмірінің нақты тарихи әлеуметтік жағдайларымен тікелей (детерминацияланған) анықталған жалпы

және елеулі қасиеті. Бұл оның әлеуметтік ортамен, қоғамдық қатынастармен

бөлінбейтін диалектикалық байланысын көрсетеді. Оның үстіне, тұлғаның әлеуметтілігі - бұл сыртқы әлеуметтік қатынастардың (материалдық және әлеуметтік-психологиялық) тұлғаның ішкі құрылымына, оның мұқтаждықтары мен мүдделеріне, тағылымына, бағыттаушы тетік бола алатындағында.

Осылайша, тұлғадағы әлеуметтік негіз қоғамдық қатынастармен, қоршаған ортамен айқындалған белгілердің жиынтығы ретінде объективті өмір сүреді. Алайда, аталған белгілер адамның ішкі құрылымы ретінде субъективтік құбылыс, оның деректік және шынайы санасы, әйтпесе адамдардың қатынасы қоғамдық сананың өмір сүруінің материалдық формасы ғана болып қала беретін еді. Олар саналы субъектілердің қатынастарын көрсетеді, яғни, өндірістік, саяси, әлеуметтік-психологиялық қатынастардың мазмұнына кіретін индивидтердің қоғамдық санасы көріністерінің рухани бейнесі. Сондықтан тұлға - тек объективті өмір сүруші

ғана емес, сонымен қатар ол сол объективтілікті бейнелейтін субъект болып

табылады.

Әлеуметтану әлеуметтік құбылыстарды оларды қамту шегіне байланысты әртүрлі деңгейде зерттейді, ал криминология қылмыскердің жекебасын оның жан-жақтылығын әртүрлі деңгейде қарастырады. Қылмыскердің тұлғасы - бұл ең алдымен қылмыс субъектісінің тұлғасы екенін ескерте отырып, Е.Қайыржанов былай деп жазады: "Қылмыстың субъектісінің тұлғасы үш деңгейде зерттелуі керек: қылмыскердің тұлғасының жалпыұғымы тұрғысынан, қылмыскерлердің таптарының

әртүрлі санаттағы белгілерін анықтау тұрғысында және жеке деңгейде (мысалы, ұрлық, кісіөлтіру, автокөлік ұрлау және т.б, жасағандарды)" [2]. Жан-жақты қарастырудың көлемі мен деңгейі бұл жерде жеке бастылықта көрініс тауып, индивидтің қызметінде көрінген және типтенудің (типизациялаудың) негізінде жатқан жалпы және елеулі объективтік белгілермен анықталады. Бұл белгі өзіне тұлғаның барлық әлеуметтік типтілігін қосады: тұлғаның өзіміз жағдайларында бойына сіңірген жалпыламалығын, жеке бастың психологиялық сипатына «нұсқайтын» әлеуметтік ерекшеліктерімен сипатталады.

Қылмыскер тұлғасындағы әлеуметтік типтілік (типичное), осылайша, оның құқыққа қарсы бағытталған объектіге байланысты, типологияның әртүрлі дәрежесінде зерттелуі мүмкін.

Ысырап етуші өз әрекеттерімен қоғамдық меншік қатынастарына қол сұға отырып, белгілі бір дәрежеде залал келтіреді. Бұл өзіне тән белгісі - қылмыстың объектісі - типологияның әртүрлі деңгейлерін ажырату негізіне

кіргізілуі мүмкін. Қылмыс объектісінің сипаты оған қол сұғу әдістерін анықтайды, тиісінше, құқыққа қайшы әрекет барысында кінәнің санасында жүріп жатқан психикалық процестерге әсер етеді. Бұл жерде объективті субъективтілікпен үздіксіз байланыста деуге болады, және мұндай байланыс

өзара әсер етушілікпен, өзара шарттылықпен, өзара бір-біріне етумен сипатталады. Ысырап етушінің жеке басының объективтік жағдайын зерттеу,

оның қоғамдық байланыстар мен қатынастардың (әлеуметтік аспект) жүйесіндегі орнын анықтау сәйкес криминологиялық қорытындылар шығару

мүмкіндігі үшін қажетті негіз болып табылады, әйтпегенде қалыптасқан қоғамдық қатынастарды талдау ысырап етуші тұлғасының қалыптасуына әсер ету ерекшеліктері мен механизмін анықтауға мүмкіндік бермейді.

Ысырап етуші тұлғасын криминологиялық зерттеуді тиімді жүзеге асыруға жол беретін әдістемелік қағидаға жеке басылық (тұлғалық) тұрғыдан

зерттеу жатады. Оның басты мәні ішкі себептер заңды түрде ішкі жағдайлар

арқылы көрінетін факторлар ретінде - жеке бастың қасиеттері мен белгілері

ретінде қарастырылуы керек.

Мұндай тұрғыда қарастыру ең алдымен елеулі жағдайлардың екі тобын

зерттеуді қолайлы деп табады:

а) жеке басқа қатысты меншік қатынастарына қылмыстық қол сұғуға ниет туғызатын сыртқы бастамалар;

б) солар арқылы жеке бастың санасында сыртқы факторлар (ниет пен мақсат) жанасатын ішкі жағдайлар.

Елеулі жағдайлардың бірінші тобын талдай отырып, ысырап етушінің жеке басының қалыптасуындағы әртүрлі шаруашылық субъектілерінің қызметіндегі әртекті кемшіліктердің криминогендік маңыздылығына баса назар аударуымыз керек. Алайда айтылған кемшіліктер, бөтеннің мүлкін талан-тараждауға тікелей және тура жетелемейді, сондықтан талан-таражды

тікелей туғызатын қоғамдық құбылыс ретінде танылуы мүмкін емес, олар тек

бөтеннің мүлкін талан-тараждауды туғызуға септігін тигізген факторлар тобына жатқызылады.

Бөтеннің мүлкін талан-тараждауға шешім шығаруға әсер еткен, индивидке қатысты сыртқы факторлардың ішінде материалдық, рухани да елеулі жағдайлар бар.

Ысырап етушілер жұмыс істеген ұжымда қалыптасқан жағдайларды талдай отырып, ұрлықтар көбінесе бұл ұжым басшысының өз қызметін шамадан тыс қолдануы кезінде, материалдық, құндылықтардың сақталуына

қанағатсыз есеп жүргізу мен бақылау негізінде барлығын кешіре салу бөтеннің мүлкіне деген сылбыр қатынас, сеніп тапсырылған мүлікті ұқыпты

күзетпеу негізінде жасалған.

Аталған факторлар белгілі дәрежеде ысырап етушінің жеке басының құрылуына, оның психологиялық қасиеттерінің қалыптасуына (өйткені, қоғамдық психология ең алдымен қоғамдық өмірді бейнелейді) әсер етеді.

Елеулі жағдайлардың екінші тобын ашатын ысырап етушінің жеке басының әлеуметтік-психологиялық сипатын анықтау жеке тұлғаны қоғамдық қатынастар елегінен өткізу арқылы материалдық, талдауға негізделеді. Қылмыскер жеке тұлғаның кез - келген типі сияқты мұқтаждықтар мен көзқарастардан, субъекті іс-әрекетінің бағыттылығынан байқалатын қоғамдық қатынастардың жан-жақты бейнесін көрсетеді. Бұл мағынада ысырап етуші тұлғасының мазмұнына құрылымдық элементтер ретінде ысырап етушілердің көпшілігіне өмірлік жағдайлар мен факторлар болып көрінетін, криминологиялық маңызды әртүрлі әлеуметтік психологиялық құрылымдар кіреді. Оларды талдай отырып, біз ысырап етушінің жеке басының, оның көзқарастарының, тағылымдары мен бағыт - бағдарының құрылу генезисін білеміз.

Ысырап етушінің жеке басының (тұлғасының) жағымсыз жақтарын терең зерттеу қажет, себебі ол тұлғаның (индивидтің) мінез-құлығының алғышарты болып табылады. Ысырап етушілердің барлығына тән және ерекше белгісінің бірі олардың барлығында пайдакүнемдік, жеке басылық, эгоистік құлшыныстары бар және бұл құлшыныстарын олар өз әрекеттерімен

құқықпен қорғалатын меншік қатынастарына, әртүрлі субъектілердің (заңды және жеке тұлғалардың) мүліктік мүдделеріне залал келтіретінін ұғына отырып, ешбір ойланбастан өзге біреулердің, оның ішінде қоғамдық, мүдделердің есебінен жүзеге асыруға дайын тұрады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Криминология /Под ред. В.Н. Бурлакова, Н.М. Кропачева. -СПб., 2002. - 486 с.
2. Каиржанов Е.И. Криминология: Общая часть. 2-е изд. -Алматы.: Өркениет, 2000.-288 с.

СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ КАЗАХСТАНСКОЙ ПОЛИЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Доцент Высшей школы естественно-гуманитарных наук
Баишев университета, доктор PhD
Утегенов Ч.К.

Сервисная модель Казахской полиции на современном этапе символична и актуальна особенно сейчас в предверии построения Нового Казахстана. Сегодня настало время переосмысления деятельности правоохранительных органов и в частности полиции в реалиях современного Казахстана. Общество Казахстана сегодня – это не общество 90-х или 2000-х. Оно на много стало грамотней в правовом смысле, лучше технически оснащено. И если в 90-х или даже в 2000-х была кое какая возможность при выполнении функциональных обязанностей пренебрегать правами граждан, попирая или игнорируя их, то сегодня ситуация крайне изменилась. Сегодня общество зная хорошо свои права, появлением блогеров которые постоянно отслеживают деятельность полиции через призму Закона, а главное имея возможность использовать все возможные технические средства (телефоны с видео камерами, камеры и другие технические средства) для защиты своих прав и свобод сильно ограничили действия правоохранительных органов обязывая их выполнять свои функциональные задачи только в пределах правового поля и не при каких обстоятельствах не выходить за рамки правового поля ущемляющих права и свободы каждого гражданина. На этом фоне необходимо переосмыслить свое отношение к долгу, части, функциональным обязанностям и понять, что сегодня настало время изменить методы работы и условия работы правоохранительных органов, а в частности полиции при выполнении своих обязанностей.

Ключевые слова: общество, призма, технические средства, Новый Казахстан, современный Казахстан, государственный следственный комитет, патрульная служба, алгоритмы,

В мировой практике полиция – это главный орган стоящий на страже правопорядка, безопасности, защиты конституционных прав и свобод человека и гражданина. Задачи стоящие перед полицией во всем мире практически одни, но методы выполнения этих задач разные. В странах Европы, Америке, Великобритании, Грузии сервисная модель давно себя положительно зарекомендовала.

Полиция сегодня – это не карательный орган государства, а правоохранительный орган государства, оказывающий правоохранительные услуги по защите конституционных прав и свобод человека и гражданина. И это не просто громкие слова, это реалии современного Казахстана, требование времени. И чем раньше мы это поймем, тем быстрее реформы проводимые в правоохранительной системе

Казахстана начнут действительно работать. Действующий Президент Республики Казахстан КасымЖомартТокаев также отметил в своем Послании народу Казахстана от 01.09.2020 г. «Казахстан в новой реальности: время действий»: *«Важно научить сотрудников правоохранительных органов вести открытый диалог с людьми. Это направление должно стать приоритетным в системе подготовки и подбора кадров»*[1]. То есть, необходим диалог с обществом. Граждане Казахстана должны доверять полиции, ведь только на доверии возможен тот диалог с обществом о котором говорил Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев.

Для перехода полиции на сервисную модель, на мой взгляд необходимо:

Первым шагом, необходимо отделить как не свойственную функцию следствие и дознание в самостоятельную структуру и вывести из МВД образовав следственный комитет, на подобии Государственного следственного комитета (ГСК) с подчинением Президенту страны (на примере таких стран, как США, стран Европы, Грузии).

Вторым шагом необходимо создать при городских и областных акиматах на местах местные службы правопорядка на базе местной полицейской службы, выведя ее из подчинения МВД и передав в подчинение местной исполнительной власти, с полным финансированием из местного бюджета. Данные службы будут в дальнейшем формироваться местной исполнительной властью и находится в полном ее подчинении. На примере США.

Третьим шагом необходимо полностью отказаться от протокольной формы как показателе. Показателем деятельности полиции должно быть общественное мнение. Сплошные штрафы, административные аресты, лишь озлобляют общество и ни о каком диалоге, не может быть и речи. Необходимо чаще использовать такие методы как предупреждение, разъяснительные беседы, диалоговые площадки и т.д. Во многих странах давно уже используются камеры наблюдения, которые фиксируют правонарушения и налагают штрафы. На сегодняшний день, подобная практика применения умных камер наблюдения «СЕРГЕК» уже есть в Казахстане виде пилотного варианта в таких мегаполисах как г. Алматы, г. Нур-Султан. Если взять, к примеру, государства, в которых подобные реформы имели успех, то ярким примером можно привести опыт Грузии.

Реформа, проведенная в Грузии в 2004 годах сегодня дает свои плоды. Население Грузии любит и уважает свою полицию. Вопрос почему? *Во-первых*, для полиции в Грузии не принципиально составление протоколов. Каждое утро на разводе руководство полиции доводит до своих подчиненных, что их задача профилактика, которая выражается в предупреждении граждан, а привод в участок возможен только в крайнем случае. Полиция должна быть рядом и всегда прийти на помощь своим гражданам. *Во-вторых*, экипаж состоящий из двух сотрудников

патрульной службы с момента и до окончания патрулирования не при каких обстоятельствах не имеет права отлучаться от маршрута патрулирования, отключать светящиеся огни на крыше служебной автомашины, а также камеры которые располагаются как внутри служебной автомашины так и снаружи.

Любой диалог с гражданами осуществляется в ракурсе пишущих камер. Если по какой то причине камеры отключатся или будет отключены мигающие огни на служебной автомашине, то сотрудники находящиеся на смене и механик отвечающий за техническое обеспечение служебной автомашины могут быть уволены после служебного расследования. *В-третьих*, заработная плата полицейского начинается с трехсот долларов в месяц, а у руководящего состава заработная плата начинается с тысячи долларов в месяц. При этом средняя заработная плата в Грузии составляет в среднем 150/200 долларов[2]. На основании выше изложенного, можно сделать вывод, что благодаря реформе проведенной в полиции Грузии коррупционные риски были снижены доведены до минимума. Подобные условия и методы работы на мой взгляд могли бы положительно сказаться на имидже полиции в Казахстане.

Четвертым шагом должно быть решение экономических проблем сотрудников полиции. Работа в полиции должна быть привлекательной. В связи с ненормированным рабочим временем и рисками связанными с профессиональной деятельностью, заработная плата и выходное пособие по выходу на пенсию должны быть пересмотрены и значительно завышены.

А также, государство должно обеспечить сотрудников полиции возможностью льготного кредитования с минимальной процентной ставкой, не превышающей от 0 до 1 % в год в банках Республики Казахстан.

Пятым шагом необходимо вернуть льготы бесплатного проезда на общественном транспорте сотрудников полиции как в населенном пункте проживания и работы, так и по области.

Шестым шагом необходимо решить кардинально жилищные вопросы нуждающихся сотрудников полиции как минимум арендным жильем из государственного жилищного фонда, а по выходу на пенсию по выслуге лет значительным жилищным пособием на приобретение жилья, если как токовое в период службы сотруднику не было предоставлено с последующей приватизацией.

Седьмым шагом необходимо создать условия и на законодательном уровне закрепить протоколы с алгоритмами позволяющих применение спец средств, табельного оружия, благодаря которым сотрудники будут освобождаться от ответственности за их применение при самообороне и для предотвращения противоправных действий третьими лицами представляющих угрозу здоровью и жизни граждан (на примере, полиции США, где в целом полицейского оправдывают, если он действовал

согласно протоколу). Полицейский не должен бояться последствий за применение табельного огнестрельного оружия, так как это может привести к новым трагедиям гибели полицейских выполняющих свой долг, но до последнего испытывающих страх последствий применения огнестрельного оружия. Например, трагедии имевшая место в Алматы: 18 июля 2016 год, террорист днем хладнокровно расстреливал полицейских пытавшихся его задержать, а в ответ полицейские не применяли оружие боясь правовых последствий и только сотрудник УССО находящийся в это время на посту, оставив свой пост не побоялся применить табельное оружие, погибнув сумел ранить террориста и тем самым остановил его. 20 сентября 2021 г. должник хладнокровно убивает двух полицейских, судебного исполнителя и двух гражданских лиц и таких примеров много. Данные алгоритмы должны служить гарантией защиты самого полицейского от правовых последствий за применение спец. средств и табельного огнестрельного оружия когда наступает реальная угроза жизни как самого полицейского так и граждан. Подобная практика, где сотрудник может сослаться на протокол и с него будет снята ответственность давно применяется в медицине, в авиации и т.д.

Восьмым шагом необходимо более качественно и требовательно подходить к вопросу качества подбора кадров на должность кандидатов в органы внутренних дел. Как минимум кандидат должен не только иметь хорошее здоровье, быть морально устойчивым, но и обладать определенными знаниями в области права, владеть несколькими языками как минимум казахским, русским, английским на хорошем разговорном уровне. Хотелось бы добавить, кандидатов на службу в органы внутренних дел необходимо набирать не по остаточному принципу лучшие из худших, а по принципу лучшие из лучших.

Девятым шагом необходимо введение на законодательном уровне информационной цензуры, касательно деятельности правоохранительных органов. Да, выявлять нерадивых сотрудников надо, но публичное всенародное высмеивание сказывается на авторитете не только МВД в целом, но и на авторитете самого государства, так как полиция это правоохранительный орган представляющий государство. За любую информацию о неправомерных действиях должностных лиц, государство должно закладывать в бюджет средства, виде денежных поощрений. Но за публичное опубликование в СМИ, в интернет-сайтах информацию о подобных случаях, без согласования с уполномоченным органом, а также провокации в отношении сотрудников, государством должны жестко пресекаться, вплоть до юридической ответственности. Как минимум реализовав эти минимальные требования возможны на мой взгляд кардинальные изменения и результаты реформы проводимой в полиции Казахстана в части сервисной модели. Для диалога с обществом необходимо в первую очередь доверие общества, граждане должны видеть в полицейском защитника конституционных прав и свобод, стоящего на

страже правопорядка. Поменяв вывески, лозунги, но не поменяв методы работы мы не сможем получить результаты.

Использованная литература:

1. https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g;
2. <https://www.youtube.com/watch?v=789IF3usZiI>

РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Научный сотрудник отдела организации научно-исследовательской и редакционно-издательской работы Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

Фаткулин И.О.

Преподаватель кафедры организации безопасности на объектах транспорта Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, подполковник полиции

Ерланұлы Қ.

Общественными объединениями в Республике Казахстан признаются политические партии, профессиональные союзы и другие объединения граждан, созданные на добровольной основе для достижения ими общих целей, не противоречащих законодательству. Общественные объединения являются некоммерческими организациями.

Государство обеспечивает соблюдение прав и законных интересов общественных объединений.

Общественные объединения создаются и действуют в целях реализации и защиты политических, экономических, социальных и культурных прав и свобод, развития активности и самостоятельности граждан, удовлетворения профессиональных и любительских интересов; развития научного, технического и художественного творчества, охраны жизни и здоровья людей, охраны окружающей природной среды, участия в благотворительности, проведения культурно-просветительной, спортивно-оздоровительной работы, охраны памятников истории и культуры, патриотического, правового и гуманистического воспитания, расширения и укрепления международного сотрудничества, осуществления иной деятельности, не запрещенной законодательством Республики Казахстан.

Запрещаются создание и деятельность общественных объединений, которая преследует экстремистские цели, а также создание не предусмотренных законодательством Республики Казахстан военизированных формирований.

На территории Республики Казахстан запрещается создание общественных объединений по типу военизированных формирований, имеющих военизированную структуру, форму, специальные знаки отличия, гимны, флаги, вымпелы, особые условия внутренней дисциплины и управления, оружие, в том числе имитационное.

Не допускается деятельность политических партий и профессиональных союзов других государств, партий на религиозной основе, а также финансирование политических партий и профессиональных союзов иностранными юридическими лицами и

гражданами, иностранными государствами и международными организациями.

Не допускается создание и деятельность общественных объединений, посягающих на здоровье и нравственные устои граждан, а также деятельность незарегистрированных общественных объединений [1].

Общественные объединения равны перед законом. Общественные объединения осуществляют деятельность в рамках Конституции и иных законодательных актов Республики Казахстан.

Общественные объединения создаются и действуют на основе добровольности, равноправия их членов (участников), самоуправления, законности, отчетности и гласности деятельности.

Участие или неучастие гражданина в деятельности общественного объединения не может служить основанием для ограничения его прав и свобод. Требование об указании в официальных документах о членстве (участии) в общественном объединении не допускается.

В Республике Казахстан могут создаваться и действовать республиканские, региональные и местные общественные объединения.

К республиканским общественным объединениям относятся объединения, имеющие свои структурные подразделения (филиалы и представительства) на территории более половины областей, городов республиканского значения и столицы.

К региональным общественным объединениям относятся объединения, имеющие свои структурные подразделения (филиалы и представительства) на территории менее половины областей, городов республиканского значения и столицы.

К местным общественным объединениям относятся объединения, действующие в пределах одной области, города республиканского значения и столицы.

Общественные объединения приобретают права и принимают на себя обязанности через свои руководящие органы, действующие в пределах полномочий, предоставленных уставом и законодательством Республики Казахстан.

Для осуществления уставных целей общественные объединения в установленном законодательством Республики Казахстан порядке имеют право распространять информацию о своей деятельности, представлять и защищать права и законные интересы своих членов в судах и других государственных органах, иных общественных объединениях, учреждать средства массовой информации, организовывать и проводить мирные собрания, осуществлять издательскую деятельность, вступать в международные некоммерческие неправительственные объединения, осуществлять иные полномочия, не противоречащие законодательству Республики Казахстан.

Общественное объединение обязано соблюдать законодательство Республики Казахстан, а также нормы, предусмотренные уставом, обеспечить своим членам возможность ознакомиться с документами и решениями, затрагивающими их права и интересы, информировать своих членов о поступлении и расходовании денежных средств, информировать регистрирующий орган об изменениях местонахождения постоянно действующего руководящего органа и данных о руководителях в объеме сведений, включаемых в Национальный реестр бизнес-идентификационных номеров.

Общественные объединения могут осуществлять предпринимательскую деятельность постольку, поскольку это служит достижению уставных целей. Предпринимательская деятельность общественными объединениями осуществляется в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

Доходы от предпринимательской деятельности общественных объединений подлежат налогообложению в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

Доходы от предпринимательской деятельности общественных объединений не могут перераспределяться между членами (участниками) общественных объединений и должны использоваться для достижения уставных целей. Допускается использование общественными объединениями своих средств на благотворительные цели.

Ответственность за нарушение законодательства об общественных объединениях несут виновные в этом юридические и физические лица, в том числе должностные лица государственных органов, и лица, входящие в состав руководящих органов общественных объединений.

Результат работы сотрудника полиции чаще всего зависит от скорости принятия решения, а решения, принятые в спешке по незнанию, либо по забывчивости становятся плохими решениями, которые могут привести к негативным, а порой и фатальным последствиям.

Первый Президент Республики Казахстан Н.Назарбаев в своем Послании народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» от 5 октября 2018 года отметил, что «нужно перевести работу полиции на сервисную модель. В сознании граждан должно укрепиться, что полицейский не карает, а помогает в трудной ситуации».

Новый Президент Республики Казахстан К.Токаев также отметил, что реформа правоохранительной системы, начатая Первым президентом Казахстана, будет продолжена. «Работа полиции находится под пристальным вниманием всего общества. Ваша служба непосредственно соприкасается с интересами граждан страны и ее безопасностью. Поэтому работа МВД должна быть организована четко, системно. Полиция должна быть более открытой. Для этого нужен диалог с обществом».

Профилактика правонарушений - совокупность организационных, правовых, экономических, социальных, демографических, воспитательных и иных мер по выявлению и устранению причин и условий совершения правонарушений или недопущению правонарушений.

Органы внутренних дел принимают участие в правовом воспитании граждан, изучают общественное мнение о состоянии правопорядка и мерах по повышению эффективности деятельности органов внутренних дел по профилактике правонарушений, осуществляют меры по профилактике правонарушений, ведут профилактический учет и осуществляют профилактический контроль, взаимодействуют с гражданами и организациями, участвующими в охране общественного порядка и профилактике правонарушений [2].

Общественный порядок - это совокупность общественных отношений, урегулированных правовыми и иными социальными нормами, обусловленных потребностью общества, возникающих в общественных местах в процессе общения людей с целью обеспечения спокойствия общественной жизни, нормальных условий для труда и отдыха людей, деятельности предприятий, учреждений и организаций.

Общественная безопасность - это система общественных отношений, урегулированных нормами права, возникающих в процессе пользования источниками повышенной опасности с целью предотвращения угрозы проявления негативных свойств данных источников.

Цель конкретизируется в задачах, а именно задачами административной деятельности органов внутренних дел являются: руководство службами и подразделениями органов внутренних дел; предупреждение правонарушений; оказание помощи физическим и юридическим лицам в реализации их прав и законных интересов по вопросам, входящим в компетенцию органов внутренних дел.

Органы внутренних дел Республики Казахстан (далее – органы внутренних дел) являются правоохранительным органом, предназначенным для защиты жизни, здоровья, прав и свобод человека и гражданина, интересов общества и государства от противоправных посягательств, охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности.

Запрещается вмешательство в деятельность органов внутренних дел при осуществлении ими своих полномочий [3].

Участие граждан и организаций в профилактике правонарушений осуществляется путем добровольного оказания содействия другим субъектам профилактики правонарушений в соответствии с настоящим Законом и иными законами Республики Казахстан.

Граждане и организации, участвующие в профилактике правонарушений, осуществляют свою деятельность на основе принципов законности, уважения и соблюдения прав и свобод человека и гражданина.

Граждане и организации, участвующие в профилактике правонарушений, осуществляют свою деятельность путем участия в организации правовой пропаганды, участия в работе консультативно-совещательных и экспертных органов, содействия другим субъектам профилактики правонарушений.

Используемые нормативно-правовые акты:

1. Закон Республики Казахстан об общественных объединениях от 31 мая 1996 года №3;
2. Закон Республики Казахстан о профилактике правонарушений от 29 апреля 2010 года № 271-IV.
3. Закон Республики Казахстан об органах внутренних дел Республики Казахстан от 23 апреля 2014 года № 199-V.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ПОЛИЦИИ: ВОПРОСЫ ЭТИКИ

Доцент кафедры уголовного права и криминологии
Восточно-Сибирского института МВД России, к.ю.н.,
Фомина И.А.

В современных реалиях повсеместное внедрение и расширение использования цифровых технологий в полиции является обязательным условием для успешного их функционирования в рамках обеспечения безопасности граждан, общества и государства, повышение эффективности, прозрачности и доступности к их услугам

Сам процесс цифровизации полиции включает в себя несколько направлений:

1. Использование современных технологий в части внедрения систем видеонаблюдения, автоматизированных систем учета, а также использование дронов и различных мобильных приложений для улучшения работы полиции.

2. Создание новых и поддержание (развитие) существующих баз данных (централизованных и региональных) о преступлениях, подозреваемых и других важных сведениях, а также аналитических программ, что позволит не только накапливать значимую для раскрытия и расследования информацию, но и расширить аналитическую работу по профилактики и прогнозированию преступной деятельности (предиктивная деятельность полиции).

3. Разработка и повсеместное внедрение онлайн-сервисов, в первую очередь мобильных приложений, для граждан не только содержащих справочную информацию по типу «ваш участковый», ближайший отдел полиции и тому подобное, но и содержащих актуальную информацию по розыску (как пропавших лиц, так и подозреваемых), по безопасности (с учетом региональной и сезонной статистики по преступлениям); где граждане смогут оперативно сообщать о правонарушениях (например, мобильное приложение от ГИБДД с целью сообщения о нарушениях ПДД), подавать заявления, обращения, жалобы, получать юридические консультации.

4. Кибербезопасность (постоянное повышение защиты данных и систем от киберугроз). В настоящее время используемые преступниками технологии и их уровень опережают существующий уровень в правоохранительных органах (как оснащение, так и кадровая подготовка).

5. Использование современных цифровых технологий для повышения прозрачности работы полиции путём публикации статистических данных (по статьям и составам), отчетов и другое, что несомненно повысит доверие к работе органов полиции среди населения.

Необходимо понимать, что цифровизация общества – это наша современная реальность и отказ от нее объективно невозможен. Между

тем не следует забывать о том, что несмотря на многочисленные плюсы данного процесса, важным аспектом является решение вопросов этичности такой цифровизации.

Так, использование таких технологий как камеры наблюдения, дроны и программы распознавания лиц, может угрожать личной конфиденциальности граждан, праву на неприкосновенность частной жизни – данные права принадлежат человеку от рождения (это не воля государства или отдельного чиновника), не зависят от его предыдущего, например, «криминального» опыта или, например, гражданства, и должны охраняться государством, а не нарушаться под различными предлогами борьбы с мнимой опасностью. Конечно, права человека не являются абсолютными и могут быть ограничены, но случаи такого ограничения должны быть предусмотрены законом, который должен носить императивный характер, а сами основания ограничения – быть исчерпывающими и четкими, во избежание их расширенного толкования. Соответственно, процесс внедрения указанных технологий должен сопровождаться продуманным законодательным регулированием, иметь четкие критерии ограничения прав.

Так же следует иметь ввиду, что внедряемые и используемые в цифровых технологиях алгоритмы, используемые для анализа данных и принятия решений, могут содержать определенные элементы дискриминации (предубежденности), отражающие существующие в данном (конкретном) государстве (обществе) политическое, социальные, национальные, расовые и другие предвзятости, что может привести к неравному обращению с определенными группами населения. Кроме того, данные, используемые, например, программами за основу – это лишь известные полиции официальные данные, которые не в полной степени отражают объективную реальность, а значит и выводы будут иметь определенную погрешность. А если предположить, что уровень латентности конкретного преступления выше, чем уровень официально зарегистрированных, то это погрешность будет носить критический характер.

Еще одним этическим вопросом является проблема реализации принципа прозрачности и подотчётности при цифровизации. Так, внедрение рассматриваемых технологий в работу органов полиции влечет повышение уровня требований к прозрачности и доступности информации – граждане должны знать, как и какие используются технологии, что может привести к снижению их эффективности и результативности. Соответственно встает вопрос об объеме доступа граждан к подобного рода информации и данным, чтобы соблюсти их право на информацию и параллельно обеспечить максимальную функциональность внедряемых цифровых технологий.

Еще одной проблемой может встать повышение уровня зависимости полиции от технологий. Не секрет, что уже сейчас многие из выпускников

воспринимают как данность существования в органах определенных автоматизированных систем и программ и не могут осуществить без их помощи, например, аналитическую работу в рамках раскрытия преступления. Повышенная зависимость может привести к тому, что важные стратегические решения будут принимать программы и заложенные в них алгоритмы, а не люди, что создает риск шаблонности, формализм при принятии решению, повышает риск ошибок и недостаток критического мышления.

Нельзя забывать и о таких немаловажных процедурных вопросах, как: каким образом полиция может использовать собранные данные, в каких пределах и объемах, для каких целей; как долго хранить информацию и кто будет иметь доступ к ней, возможно ли ее предоставление по запросу и каких органов и многое другое. Мы должны понимать, что цифровизация полиции всегда будет оказывать влияние на доверия общества к ней. Уровень доверия будет зависеть от многих показателей, в том числе от прозрачности использования технологий, наличия информации для граждан (объяснение цели использования) или, например, от утечки информации из тех же баз данных. Всегда необходим диалог между гражданами и правоохранительными органами для формирования положительного общественного мнения и понимания необходимости и целесообразности использования технологий, даже если это может привести к определённым ограничениям прав человека.

Исходя из всего сказанного, следует отметить, что несмотря на повышенную необходимость повсеместного внедрения цифровых технологий и постановка их на вооружение органов полиции, требует тщательного и всестороннего решения этических проблемных вопросов как на общественном уровне, так и на уровне законодателя. Важно разработать этические рамки и законодательные инициативы, которые не только обеспечат надлежащий уровень безопасности общества и государства, но и будут учитывать баланс интересов последнего и интересов и законных прав граждан.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ПАРТНЕРСТВЕ С ОБЩЕСТВОМ

Доцент кафедры административного права и административной деятельности
ОВД, магистр юридических наук, подполковник полиции

Хасанова В.В.

Актуальность темы исследования обусловлена теоретической и практической значимостью аспектов взаимодействия полиции и институтов гражданского общества в правовом государстве. В ежегодном Послании народу Казахстана 1 сентября 2020 года К. Токаевым переход к «сервисной модели полиции» обозначен как одно из приоритетных направлений. Современное состояние социально-экономического развития Республики Казахстан требует изменений в подходах взаимодействия субъектов профилактики правонарушений с учетом возможных угроз и рисков в сфере обеспечения правопорядка. В условиях формирования сервисной полиции трансформируются подходы к организации превенции правонарушений, ведется работа по установлению конструктивного партнерства с обществом, внедряются новые форматы взаимодействия с населением.

Преступность рассматривается одним из главных препятствий стабильного развития государства. Низкий уровень безопасности увеличивает экономическую неопределенность, препятствует долгосрочным инвестициям и подрывает принцип верховенства закона.

Сегодняшнее положение дел в сфере общественной безопасности в контексте новых вызовов и угроз требует значительной трансформации действующего механизма взаимодействия субъектов профилактики правонарушений.

В этой связи, в условиях перехода казахстанской полиции к сервисной модели, обеспечение безопасности в партнерстве с обществом и закреплении солидарной ответственности государственных органов, неправительственных организаций и гражданского общества является актуальной задачей для Казахстана.

По данным Организации Объединенных Наций, охрана общественного порядка — это подход, заключающийся в децентрализации обязанностей, чтобы позволить местной полицейской иерархии и передовым офицерам работать с населением в разработке и применении стратегий полицейской деятельности. Его цель состоит в том, чтобы изменить отношения между полицией и населением и привести к разработке инновационных и эффективных стратегий борьбы с преступностью посредством постоянного диалога между различными вовлеченными сторонами [1, с. 331-350].

Несмотря на множественность подходов к пониманию сущности современного государства, оценке возможностей государства противостоять глобальным вызовам современности, остается общее понимание того, что национальная правоохранительная система продолжает решать комплекс разнообразных задач правоохранительного характера, выполнение которых активно создающимися на надгосударственном уровне организациями невозможно [2, с. 38–39].

Трансформация государственно-правовой организации общества требует изменений в структуре и функционировании правоохранительной системы в целом и её важной части – полицейской системы [2, с. 26–27]. Функционирование полицейской системы современного государства, эффективность полицейской деятельности во многом детерминированы взаимодействием полиции и институтов гражданского общества и находят отражение в уровне доверия общества к полиции [3, с.334].

Термин «community policing» не имеет устоявшегося перевода и по смыслу состоит из двух понятий: «community» – община; «policing» – правоохранительная (или полицейская) деятельность.

Иными словами – это правоохранительная деятельность, обеспечение общественной безопасности в партнёрстве с гражданским обществом. Более широким и более подходящим содержанием, является определение, что это правоохранительные органы, ориентированные на потребности местного сообщества.

Подход «community policing» начал развиваться в Великобритании в XIX веке, однако свое название получил в 1980-е годы в США. Тогда профессиональная модель правоохранительной деятельности, которая основывалась на статистических показателях, времени реагирования и технологиях, привела к отдалению полиции от потребностей общины, которой она должна служить. Поэтому на смену традиционной профессиональной модели правоохранительной деятельности, пришла модель правоохранительной деятельности, ориентированной на нужды местной общины [4].

В Республике Казахстан нормативное превенции правонарушений в партнерстве с обществом содержится в Законе Республики Казахстан от 29 апреля 2010 года № 271-IV «О профилактике правонарушений», где помимо ОВД в качестве субъектов профилактики правонарушений определены ряд других государственных, правоохранительных органов, граждане и СМИ.

Кроме этого, вопросы профилактики правонарушений в отдельных сферах регламентируются нормами Закона Республики Казахстан от 9 июля 2004 года № 591 «О профилактике правонарушений среди несовершеннолетних и предупреждении детской безнадзорности и беспризорности», Закона Республики Казахстан от 4 декабря 2009 года № 214-IV «О профилактике бытового насилия» и рядом других подзаконных нормативных правовых актов.

Использование данных социологических и криминологических исследований в оценке работы правоохранительных органов являются общепринятой мировой практикой.

Что касается взаимодействия полиции с органами полиции, то данный институт не новый. Народные дружинники появились еще в 19 веке. В СССР дружины имели статус общественных организаций, обычно дружинники с красными повязками на рукаве, а позже и с нагрудными значками, группами по несколько человек обходили улицы советских городов и следили за порядком. Они имели достаточно широкие полномочия. Такие группы без проблем справлялись с мелкими хулиганами, пьяницами и нарушителями тишины [5].

Полиция Казахстана продолжает работу по реализации поручений Президента Республики Казахстан по пресечению мелких правонарушений и формированию в обществе принципа «нулевой терпимости» к правонарушениям. Для охраны общественного порядка создаются добровольные народные дружины.

С первого января 2016 года по Республике начала функционировать местная полицейская служба, которая является новым правоохранительным институтом, что дает возможность приблизить правоохранительную деятельность к потребности граждан, повысить подотчетность правоохранительных органов местным исполнительным органам и местному сообществу, а также повысить уровень доверия населения к полиции.

Общественные отношения, возникающие в связи с добровольным участием граждан Республики Казахстан в обеспечении общественного порядка, регулирует Закон Республики Казахстан от 09.07.2004 № 590-ІІ «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка».

Подходы по профилактике правонарушений и обеспечению общественной безопасности в партнерстве с обществом нашли отражение в «Концепции обеспечения общественной безопасности в партнерстве с обществом на 2024 – 2028 годы (в сфере профилактики правонарушений)», утвержденной Постановлением Правительства Республики Казахстан от 29 декабря 2023 года № 1233.

Главным посылом документа является то, что Концепция разработана в соответствии с положениями стратегических программных документов страны, а также международных обязательств Казахстана, как страны-участницы Организации Объединенных Наций, на основе комплексного анализа факторов, влияющих на безопасность, и обзора передового международного опыта.

Главой государства К.Токаевым перед МВД Республики Казахстан поставлена задача приобщиться к международной практике развития полиции на основе партнерства с обществом. Таковы современные запросы общества.

Согласно международному опыту – это клиенто-ориентированный подход в полицейской деятельности. И степень соответствия этим ожиданиям во многом определяет уровень доверия власти. Безусловно, ключевой государственный орган – это полиция. Главным фокусом здесь становятся граждане и сообщества, а показателем эффективности – доверие населения к полиции и количество преступлений.

Опираясь на сотрудничество с институтами гражданского общества, полиция осуществляет правоохранительную деятельность, выполняя свое главное предназначение – служить обществу.

Партнёрская модель взаимодействия общества позволяет осуществлять эффективное взаимодействие в сфере противодействия преступности. Участие гражданского общества в правоохранительной деятельности является, что укрепление и развитие партнерских отношений с институтами гражданского общества официально объявлено важным направлением деятельности полиции во многих странах мира. На сегодняшний день более 60 стран приняли эту модель полицейской деятельности, при этом Казахстан является первопроходцем в Центральноазиатском регионе.

Характеристиками взаимодействия полиции и институтов гражданского общества в сфере противодействия преступности становятся доверие граждан к государственным органам и вовлеченность граждан в дело обеспечения безопасности и общественного порядка.

Такая модель взаимодействия полиции и общества будет способствовать совершенствованию правовых основ государства, направленных на эффективную реализацию гражданином прав и свобод, обеспечивающих верховенство закона во всех сферах жизни, взаимную ответственность личности и государства; переход от силовой модели работы полиции к сервисной модели взаимодействия правоохранительных органов с гражданами для построения безопасного и правового общества, что соответствует второй задаче четвертого общенационального приоритета Национального плана развития Республики Казахстан до 2025 года; построению «человекоцентричной» модели государственного управления – «Люди, прежде всего» (Концепция развития государственного управления в Республике Казахстан до 2030 года).

Список источников

1. Cockayne J., Malone D. The Ralph Bunche Centennial: Peace Operations Then and Now // *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 2005. vol. 11. no. 3. pp. 331-350
2. Нижник Н. С. Правоохранительная система государства: содержание и организационное оформление / *Право и государство: проблемы, методологии, теории и истории: материалы Международной научной конференции*. 16 мая 2019 г., Краснодарский университет МВД России / под ред. Л. В. Карнаушенко. – Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2018. – С. 26–47.
3. Нижник Н. С. Взаимодействие полиции и общественных объединений: нормативные основания и практика взаимоотношений / *Неделя науки СПбПУ (Санкт-*

Петербург, 13–19 ноября 2017 г.): материалы научной конференции с международным участием / отв. ред. М. С. Коган, В. Е. Чернявская. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский политех. университет Петра Великого, 2018. – С. 334–337.

4. Охрана правопорядка в Великобритании в XVIII - начале XIX в.// <https://cyberleninka.ru/article/n/ohrana-pravoporyadka-v-velikobritanii-v-xviii-nachale-xix-v>

5. Кто такие Народные дружинники? // https://www.gov.spb.ru/gov/terr/reg_viborg/news/180879/

6. Официальный сайт Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан // <https://stat.gov.kz/ru/>

БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ КАК ПРИОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

старший преподаватель кафедры гражданско-правовых дисциплин
Восточно-Сибирского института МВД России

Хисамутдинова А.С.

Согласно Российскому законодательству, коррупция – это злоупотребление служебным положением, дача взятки, получение взятки, злоупотребление полномочиями, коммерческий подкуп либо иное незаконное использование физическим лицом своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера, иных имущественных прав для себя или третьих лиц либо незаконное предоставление такой выгоды указанному лицу другими физическими лицами.

Коррупция – причина неравенства, доходов, обреченности, которая отравляет и уродует общество, и является серьезной угрозой безопасности любой страны, она мешает нормальным взаимоотношениям между людьми, противоречит интересам общества, власти. Коррупция осуждается во всем мире, так как причиняет непоправимый ущерб обществу и государству.

Безусловно, причин возникновения коррупции великое множество, но честность неотделима от свободы.

За преступления коррупционной направленности Уголовным кодексом Российской Федерации предусмотрены следующие виды наказаний: штраф, лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, обязательные работы, исправительные работы, принудительные работы, ограничение свободы, лишение свободы на определенный срок.

Противодействие коррупции является одной из приоритетных задач государственной политики и важнейшим направлением деятельности правоохранительных органов, которым отводится центральное место в реализации антикоррупционного законодательства и обеспечении его соблюдения, как органа наиболее приближенного к народу. К результатам коррупционных преступлений и правонарушений можно отнести, неэффективное распределение бюджетных средств, которые могут затрагивать все сферы жизнедеятельности человека, нарушение деятельности в государственных и региональных, муниципальных органах власти, рост уровня преступности и закрепление представлений о безнаказанности, нестабильность взаимоотношений государства и граждан, выражающееся в недоверии граждан к органам власти и должностным лицам.

На мой взгляд, к эффективным методам борьбы с коррупцией можно отнести системное взаимодействие правоохранительных органов с институтами гражданского общества и населением страны, подключая к этому взаимодействию и образовательные организации, находящиеся в ведении МВД России, а именно: в рамках проведения шефской работы ((от человека до организации) экономической, культурной, политической или иной безвозмездной систематической помощи конкретному более слабому объекту-подшефному), в рамках проведения агитационной работы, связанной с привлечением кандидатов на службу в правоохранительные органы, в рамках профорientационной работы с учащимися школ и их родителями. Антикоррупционное поведение должно прививаться с «малых» лет всеми субъектами: родителями, образовательными организациями всех уровней, работа должна организовываться со всеми возрастными категориями граждан страны, так как ценностные установки, убеждения, мотивы и поведение формируются и закладываются в раннем детстве.

Систематическое проведение и участие в различных просветительских акциях курсантов и слушателей образовательных организаций, находящихся в ведении МВД России, также можно отнести к эффективным методам борьбы с коррупцией, что плодотворно влияет также и на формирование положительного мнения граждан страны о современной полиции.

Совершенствование роли воспитательной работы с курсантами и слушателями высших учебных заведений правоохранительной направленности в части длительного и непрерывного формирования антикоррупционного поведения, выработке новых вдумчивых методов и способов прививания антикоррупционного поведения среди молодых сотрудников органов внутренних дел, так как совмещение начала получения профессионального образования с формированием антикоррупционного поведения должны быть соединены в единый воспитательный процесс. Необходимо делать акцент обучающихся на том факте, что во все времена сотрудники органов внутренних дел находятся на виду у общества и даже незначительное правонарушение с их стороны становится достоянием общественности, поводом для обсуждения со стороны граждан. Только на детальном разборе конкретных ситуаций и примеров, мер ответственности и наказания - можно добиться положительного результата в части формирования антикоррупционного поведения.

Системное проведение руководителями всех уровней индивидуальной воспитательной работы с подчиненными сотрудниками с учетом их индивидуальных особенностей (моральных и психологических) также будет способствовать развитию у них высоких моральных свойств и устоев, нацеленных на непримиримую борьбу с коррупционными проявлениями.

Антикоррупционное поведение - фундамент, моральное основание службы в органах внутренних дел, так как только верность и преданность выбранной профессии, собственному народу поможет справиться с такой основательной угрозой любой страны как коррупция. При этом страна обязана владеть действенными орудиями контроля и наблюдения за исполнением соответствующих законов и прочих нормативных актов в области борьбы с коррупцией.

Список источников

1. Емлина, К. Д. Органы внутренних дел: коррупция и борьба с ней / К. Д. Емлина, К. С. Николаева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 50 (445). — С. 232-234. — URL: <https://moluch.ru/archive/445/97760/> (дата обращения: 16.10.2024).
2. Лебеденко И. М. Формирование антикоррупционного поведения курсантов и слушателей образовательных организаций МВД России как важная составляющая профессиональной подготовки / И. М. Лебеденко, С. В. Баринов // Вестник Московского университета МВД России. № 10. 2015. С. 335–337

ЛЬГОТА, КАК ЭЛЕМЕНТ СПОСОБА СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ

Доцент кафедры оперативно-разыскной деятельности органов внутренних дел
Дальневосточного юридического института МВД России им. И.Ф. Шилова
кандидат юридических наук, доцент

Ярошенко С. А.

В статье рассматриваются элементы общей профилактики преступлений экономической направленности, при реализации Федеральных программ и Национальных проектов. Автор обращает внимание на льготные условия при реализации данных программ и проектов, в результате чего льгота становится составной частью способа совершения преступлений.

Ключевые слова: взаимодействие, льготы, монетизация, Национальные программы, преступления экономической направленности, социальная помощь, способ совершения преступления, Федеральные программы, цифровизация.

Мақалада Федералдық бағдарламалар мен Ұлттық жобаларды жүзеге асыру кезінде экономикалық қылмыстардың жалпы алдын алу элементтері талқыланады. Автор осы бағдарламалар мен жобаларды жүзеге асыру кезінде жеңілдікті жағдайларға назар аударады, нәтижесінде пайда қылмыс жасау әдісінің құрамдас бөлігіне айналады.

Кілт сөздер: өзара әрекеттесу, жеңілдіктер, монетизация, Ұлттық бағдарламалар, экономикалық қылмыстар, әлеуметтік көмек, қылмыс жасау әдісі, Федералдық бағдарламалар, цифрландыру.

The article examines the elements of general prevention of economic crimes, in the implementation of Federal programs and National projects. The author draws attention to the preferential conditions in the implementation of these programs and projects, as a result of which the benefit becomes an integral part of the method of committing crimes.

Key words: interaction, benefits, monetization, National programs, economic crimes, social assistance, method of committing a crime, Federal programs, digitalization.

В настоящее время тема преступлений экономической направленности в социальной сфере, продолжает быть приоритетом, что подтверждается основными функциями полномочий оперативных подразделений экономической безопасности и противодействия коррупции. Резонансу значимости преступлениям в социальной сфере предаёт, пересечение их с другими не менее важными направлениями, такими как: сфера сельского хозяйства; рыболовства и рыбоводства; лесного хозяйства, обработки древесины; производства и оборота товаров

народного потребления, подакцизных товаров и оказания услуг населению; строительства, жилищно-коммунального хозяйства и оборота земель и др. Это связано, с тем, что любое стратегически важное направление поддерживается государством, посредством реализации Федеральных программ, с предоставлением льготных условий для поддержания отечественной экономики.

Пример тому Федеральная научно-техническая программа развития сельского хозяйства на 2017–2030 г; Государственная программа Российской Федерации «Развитие лесного хозяйства» на 2013 - 2025 годы; государственной программы Российской Федерации «Развитие рыбохозяйственного комплекса» и подобные им.

Льготы – это дополнительные или преимущественные права, которые предоставляются государством либо региональными властями оговоренным категориям населения. Распространены такие преференции, как ежемесячные доплаты, повышенные пособия, пенсии, стипендии. Льготы могут существовать в качестве освобождения от оплаты либо скидок на оплату налогов, транспортных и жилищно-коммунальных услуг.

По нашему мнению льгота это необходимый элемент, при помощи которого государство выравнивает финансовый баланс отдельных слоев населения, а также она способствует экономическому росту. Однако техническая составляющая льгот может вызывать негативные последствия, а именно совершения преступных действий связанных с ними.

Так, например, в ходе изучения материалов уголовных дел и дел оперативных учетов по налоговым преступлениям в различных сферах экономики, льготные преференции предоставляемые государством, в 80% фигурировали как элемент способа совершения налоговых преступлений. За счет льгот злоумышленники пытались реализовать свои преступные схемы, тем самым получить максимальную прибыль и уйти от ответственности.

Развивающаяся сфера строительства в России богата на различные Федеральные программы, здесь можно только упомянуть об ипотечном кредитовании которое не раз попадала в оперативное поле зрения на начальном этапе его развития. Также стоит упомянуть о преступлениях, связанных с реализацией национальных проектов «Жилье и городская среда», «Демография», которые в первую очередь подразумевают большие объемы строительства на нужды населения, соответственно с предоставлением соответствующих льгот в рамках этих проектов.

Особенностью выявленных преступлений становились крупные хищения, выявленные при строительстве детских садов и социального жилья, в способах преступных действий все также фигурировали льготные условия для компаний подрядчиков.

Не менее значимая программа с крупной государственной поддержкой в России, предоставляющая значительные льготные преференции, которые использовались злоумышленниками в преступных

схемах, программа развития сельского хозяйства и регулирования рынков сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия. Преступным действиям, подвергались финансовая составляющая, а именно хищение бюджетных средств, предназначенные для субсидирования сельского хозяйства, преимущественно совершались в форме обмана или злоупотребления доверием. Участники преступлений предоставляли ложную информацию посредством поддельных документов, а также вводили в заблуждение, исполнительные органы власти, используя фактор отдаленности и географией расположения ложных фермерских хозяйств.

Также на слуху неоднократно реформированная сфера пассажирских перевозок, которую из года в год государство в целом, так и региональные власти стараются поддерживать на местах.

Школьники - особая категория железнодорожных пассажиров, поскольку в течение учебного года они могут путешествовать по стране с 50-процентной скидкой. Чаще всего поддельные документы для льготного проезда используют студенты. Они проезжают в поездах, приобретая билеты по справкам учащихся средних школ, дающим право на 50%-ную скидку от полной стоимости. Как видно из материалов имевших место быть возбужденных уголовных дел, поддельные справки для них достают родители, которые становятся вместе со своими чадами фигурантами уголовных дел.

Продолжая тему льгот на транспортные услуги, хотелось бы вспомнить о преступных действиях связанных с использованием социальной карты. Это многофункциональное устройство, позволяющее пользоваться им как инструментом финансово-расчетных процедур. Также она является неким правоустанавливающим документом, позволяющим претенденту доказать право на получение социальной помощи [2].

Хотелось бы упомянуть распространенную программу субсидирования авиабилетов, где власти поддерживают непопулярные маршруты и снижают стоимость перелета для пассажиров. Список направлений каждый год утверждает Росавиация.

Несмотря на ее доступность и объемность, власти сумели минимизировать риски преступных посягательств с использованием данной льготы, благодаря Цифровизации документооборота, что позволила в кратчайшие сроки осуществлять проверки представляемой документации.

Изложенные преступные действия в различных сферах отличаются по многим направлениям, но объединяет их одно, это льгота, предоставляющая определенные права при предъявлении подтверждающих документов, она же элемент способа совершения преступных действий.

По своей природе льготы являются атрибутом административно-командной экономики. С позиций рынка невозможно объяснить, по какому праву государство гарантирует бесплатный, либо со значительной скидкой

бонус для развития бизнеса либо проезд льготнику в ущерб другому бизнесу (коммерческому перевозчику).

Снижение преступности при реализации Федеральных проектов и национальных программ, где со стороны государства предусматриваются значительные льготные условия, зависит на наш взгляд от трех элементов общей профилактики преступлений экономической направленности, к ним мы отнесли:

- монетизацию экономики;
- цифровизацию документа оборота;
- взаимодействие правоохранительных органов с исполнительными органами власти при реализации льготных программ.

Монетизация экономики — характеристика системы национальной экономики, которая отражает её насыщенность ликвидными активами. Уровень монетизации определяется развитием финансовой системы и экономики в целом. Также монетизация экономики определяет свободу движения капитала[1].

Здесь стоит согласиться, что монетизация льгот необходима не только для улучшения экономики, которая наполняет ее ликвидными активами, но и для общей профилактики имевших место быть преступным действиям.

Так по нашему мнению переход на полный денежный расчет за различные услуги предоставляемые предприятиями различных форм собственности, способен повлиять на частичное устранение условий способствующих совершению преступных действий, где одним из элементов способа совершения преступлений является какая либо льгота.

Монетизация в данном случае будет считаться мерой общей профилактики способной нейтрализовать или ослабить явления и процессы, способствующие объединению негативных элементов образующих преступный умысел.

Цифровизация – это процесс превращения аналоговых данных и рабочих процессов в цифровой формат. Она включает в себя использование цифровых технологий для автоматизации бизнес-процессов, улучшения уровня качества услуг, оптимизации производства и повышения эффективности работы организаций и предприятий в целом[4]. В результате этого, в нашем случае у контролирующих органов власти появляется электронный доступ к информации, предоставляемой гражданами для участия в реализации экономических проектов.

Третий элемент общей профилактики взаимодействие правоохранительных органов с исполнительными органами власти. Реализуется на законодательном уровне в соответствии с частями 2 и 4 статьи 10 Федерального закона № 3 – ФЗ от 07.02.2011 г. «О полиции», Полиция при выполнении возложенных на нее обязанностей может использовать возможности государственных и муниципальных органов, общественных объединений и организаций в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

Государственные и муниципальные органы, общественные объединения, организации и должностные лица должны оказывать содействие полиции при выполнении возложенных на нее обязанностей[3].

В наших случаях допуск оперативных подразделений экономической безопасности и противодействия коррупции к информации по лицам и предприятиям представляющих конкурсные документы для участия в Федеральных проектах на начальных стадиях, способствует выявлению и предотвращению преступлений экономической направленности.

Данные элементы общей профилактики направлены на устранение очевидных выявленных причин и условий, способствующих совершению преступлений в отдельных сферах экономики, имеющих общепредупредительное воздействие.

Литература

1. Греков И. Е., Збинякова Е. А. Показатели денежного обращения // Финансы, денежное обращение и кредит: учебное пособие. Орёл: Орёл ГТУ, 2008. – С. 158. 217 с.
2. Поездку по чужой льготной карте приравняют к мошенничеству // Общество защиты прав потребителей электронная газета. URL: ozpp.ru/news/ozpp-poezdku-po-chuzhoj-lgotnoy-karte-priravnyayut-k-moshennichestvu.
3. Федерального закона № 3 – ФЗ от 07.02.2011 г. «О полиции»
4. Что такое цифровизация? Блог компании DIS Group. <https://dis-group.ru/blogs/cifrovizaciya-cto-eto-takoe-prostymi-slovami>.

**ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІНІҢ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ:
ШЫНАЙЫЛЫҚ ПЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
2024 жылғы 1 қараша

**ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНСКОЙ
СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦИИ:
РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

материалы международной научно-практической конференции

1 ноября 2024 года

Жинақталған материалдар автордың редакциясымен берілді
Материалы представлены в авторской редакции

Жинақта жарияланған материалдардың мазмұны үшін редакциялық алқа
жауапкершілік алмайды

Редакционная коллегия не несет ответственности за содержание
материалов, опубликованных в сборнике

**Теруге 2024 ж. 17.10. жіберілді.
Басуға 2024 ж. 27.10. жіберілді
Қағаз офсеттік. Офсеттік басылым.
Пішін 60*84 (1/16)**

**Авторлық редакцияда жарияланған.
Техникалық редактор: А.А. Аманбаева
Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң
институтының баспаханасында басылған. Ақтөбе қ. 41-разъезд,
Курсанттар тас жолы, 1.**